

zaafları, yanlışları da TİP kadrosunun yanlışlıklarını törpüleyeceğine perçinledi. MDD hareketinin işçi sınıfı öncülüğüne inanmama eğilimleri, bu öncülüğü uzun süreler unutmaması, Sosyalist Devrim Millî Demoratik Devrim tartışmasının daha elverişli ve gelişmeye açık bir ortamda yapılabilmesini engelledi. Sosyalist devrim vurulmasına sırf MDD'e karşı olmak için denize düzenin yılanı sarılacağı gibi yakınlaşmalar çıktı. Türkiye'nin somut gerçekliği, kağıt üzerinde strateji savunması

uğruna tahrif edildi, görmezlikten gelindi. Grupçuluk, düşmanlıklar, kan davaları, karşı taraftan gelen hiçbir doğrunun kabul edilmemesine yol açtı. Bilimsizlik ve yanlış tahlil, eylemde MDD kanadını «hareket hareket» mantığına sürüklerken, TİP'i pasifizme sürükledi.

Sosyalizmin biliminden sağ veya sola doğru uzaklaşmanın, bunun sonucu olan yanlış, bulanık, gerçeğe ilintisiz Türkiye açıklamalarının Partinin politikasında, eyleminde görülen sonuçları nelerdi?

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN POLİTİKASI VE EYLEMİ

Devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz sözünü en iyi doğrulayan sosyal pratik örneklerinden birinin TİP oldu. Şunu söyledik. TİP'in sosyalizmin bilimi, teorisi karşısındaki tavrını göstermeye çalıştık. Politikasını ve eylemini incelemenden önce, ilk bölümde sözünü ettiğimiz «doğuştan» hastalıkları kısaca ele almamız gerekiyor.

Sendikalizm, popülizm parlamentarizm, hem bilimsel sosyalist bir temele oturmamanın, oturamamanın tabii sonuçlarıdır, hem de bilim temelini, teoriyi, ve giderek partinin ideolojisini biçimleyen öğelerdir. Yani bilim ve ideoloji ile bu hastalıkların ilişkisi tam anlamıyla diyalektik bir ilişkidir. Ayrılmaz ve çok yanlış bir ilişkidir. Bilimsizlik bu hastalıkların tedavisine imkân vermiyordu. Öte yandan, bilimden ayrılma, teoriden sapma, Türkiye açıklmalarında yanlışlar, bu hastalıklar temeli üzerine oturuyordu. Eylemde pasifizizm bu hastalıkların sonucuydu ve bu hastalıklar doğurdukları tavırlarla, görüşlerle, pasifizmi beslerken pasifizizm hastalığı da yanlış görüşlerin, yanlış ideolojinin pratik içinde, eylem içinde tasfiyesini engelliyordu. Masa başı, kürsü başı soyut strateji tartışmalarıyla devrim yapılamayacağı, işçi sınıfı örgütlenemeyeceği gibi ideolojik sapmalar, teorik yanlışlar ve bilim eksikliği de giderilemezdi.

Parlamentarizm ve popülizm üzerinde, eleştirinin birinci bölümünde de durduk. Birkaç eğilim ve alıntıyla yetinmek

istiyoruz. Bir de «TİP'in ilk dönemleri için parlamentarizm ve popülizm bir ölçüde kaçınılmaz mıydı?» sorusuna cevap vermek gerekir. Gerçekten de 1960'dan 1965 Ekim seçimlerine kadar geçen dönem fazla abartmadan, «meşruiyet kazanma dönemi» olarak görmek mümkündür. Bu dönemde aşılacak yol, kitlelere ilk defa bu yaygınlıkta mal olan sloganlar, fikirler, demokratik mücadele asla küçümsenmemelidir. Dönemin şartları parlamenter mücadelenin, parlamento alanının, seçim ortamının ve örgütlenmesinin önemli ölçüde ön plana alınmasını gerekli kılmış olabilir. Partinin meşruiyet kazanmasının yollarından birinin de bu olduğu unutulmamalıdır. Ancak, bütün bunlar TİP'te arızı taktikler olarak kalmamış, doğuş hastalıklarının uzantısı olarak gelişip Parti'ye damgasını vurmuştur.

Parlamentarizm

TİP'te parlamentarizmin şampiyonu şüphesiz ki Aybar'dır. Gördüğümüz gibi, Aybar'ın «Türkiye sosyalizmi» de özünde parlamentarizmin teorisi, kılıfıdır. Aybar için, herşey oy hesabıdır. TİP bilim kurumlarını, bürolarını en fazla uğraştıran iş, yollar boyunca, semt semt, köy köy, oy hesabı yapmak, oy yüzdesi hesaplamak olmuştur. Aybar 1965 seçimlerinde yol alınacağına, 1969'da ise «başta güreşileceğine» seçim propagandası olarak değil, kesinlikle inanmıştır.

Aybar, 9 Mayıs 1965 günü Ankara'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: «Önümüzdeki seçimler, emekçilere Büyük Meclise girme yolunu açacaktır. Türkiye işçi Partisi saflarından Meclis'e girmiş olan emekçi temsilciler, bu sefer elbette Meclis'te azınlık olacaklardır. Ama memleketin kaderini etkilemeyi ve politikamızın rotasını, emekten ve halktan yana çevirmeyi mutlaka başaracaklardır. Çünkü, Türkiye İşçi Partisi'nin temsilcileri hergün halktan ve emekçi vatandaştan yana tasarılar, öneriler verecekler, sorular soracaklardır. Meclis'in havasını değiştireceklerdir.»

Parlamentarizmle pasifizmin nasıl ikiz kardeş olduklarının bir başka örneği daha... Meclis'lerin havasının değişmesiyle işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın konuşmanın yazılı halindeki bölüm başlığındaki ifadeyle, kurtuluşu mümkün olabilseydi herhalde sosyalizm için mücadele kolay ve zahmetsiz olurdu.

1965 seçimlerinde Meclis'e 15 milletvekili sokulmuş olması parlamentarizmi besleyen gıda olmuştur. Şimdi bütün hazırlık, işçi sınıfının örgütlenmesine, sosyalist partinin, kadroların oluşturulmasına yönelik değil, 1969 seçimlerinde başa geçmeye yöneliktir. Üstelik Genel Başkanı iyimserdir de: «Sonra Türkiyemizde halkın uyanarak kendi oylarına kendi kendisini iktidara getirmesi öyle çok uzun vadede bir iş de değildir. Halk bir hayli uyanmıştır. Halk içinden küçük bir azınlığın bilinçlenmesi, çığ gibi bir hareketin başlaması ve seçimlerde terazinin emekten yana ağır basması için yetecektir. Terazinin ilki keşfi hemen hemen dengededir. Emek kefesine birkaç gram atmak bizim keşfiyi ağır bastırır.» (10 Ocak 1965 TİP Genel Yönetim Kurulu konuşması, kaynak: Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 368)

14 Şubat 1967 tarihinde ANT dergisinin sorularına cevap verirken de, Aybar, «TİP tüzüğünde ve programında sosyalizm kelimesi kullanılmadığı halde neden artık sosyalizm kelimesinin kullanılmaya başlandı?» sorusuna da şu cevabı veriyor: «...Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin son zamanlarda 'sosyalizm sözcüğünü daha sık kullanmaya başlamış olmaları, bazı kişi ve kuruluşların Türkiye İşçi Partisinin

paralelinde görünen, fakat kapitalist işçileri muhafaza eden görüşleri, halka telkin etmeğe çalışmış olmalarından ileri gelmektedir. Zihinlerin bulandırılmasını önlemek istiyoruz.» Biz daha ne yorum yapalım, Demek sosyalizm kelimesinin kullanılışı bile oy kaygısıyladır... Gerçekten de o sıralarda CHP içindeki ortamın solu grubunun güçlenmesi ve toplumculuk kelimesine sahip çıkmaya başlaması Aybar'ı endişelendirmektedir.

Bir de, Aybar'a göre neden köylere gitmek gerektiğine bakalım: «Köylere gitmek, parti görevlileriyle köylere yerleşmek gerek. Bizim oylarımız daha çok köylerden geliyor. Bir kere seçmen kütlesinin çoğunluğu köylerde.» (29 Haziran 1968 tarihinde Aybar'ın TİP genel yönetim kuruluındaki konuşması, Kaynak: TİP haberleri, sayı 16, s: 9)

Yine Aybar'a göre, «Seçimler yalnız memleketi yönetmek için vasıta değildir. Seçimler, hele kapitalist bir düzende mücadele eden sosyalist kuruluşlar için güzel göstergeler, en doğru göstergelerdir. Ancak seçimler aracılığıyla kibiz, nerede idik, nereye geldik sorusuna kesin rakama vurulmuş cevaplar verebiliriz... Seçimler yalnız sosyalist akımların kapitalist bir düzendeki ilerleyişini rakam rakam ortaya koymaz, aynı zamanda hataları, zaafı, geri kalmış noktaları da çırpıplak ortaya serer.» (TİP Haberler, sayı 16,s: 8)

Parlamentarizm konusunda daha fazla alıntıya gerek var mı? Sosyalizmin sınıcağı tek sosyal pratik de Aybar'a göre seçim sandıklarıdır.

1968 kısmi ve mahalli seçimlerinde dışa yansıtıldığı kadarıyla başarı, gerçekte pek çoklarının gözünde başarısızlık ve Aybar ve benzerleri için hayal kırıklığı, partinin içten çökmesine de neden olmuştur. Parlamentarizm üzerine kurulu yapı, parlamentarizmin yıkılmasıyla yıkılmıştır. 1969 seçimlerine, Parti, bölünmüş ve iç ihtilaflarla sarsılan bir şekilde gidilirken, Aybarcılar oy potansiyeli olarak köylülük gün önemine işaretle sürekli olarak köylülüğün ön plana geçirilmesini istemektedirler. Bunun sonucu baştan beri var olan doğuş hastalıklarından popülizmin, köylülük ağırlığı şeklinde bir kat daha ağırlaşması

ve köksalması olmuştur. Hem köylülüğe ta-
ninan ağırlığı vurgulaması, hem de seçim-
lerde başka partilerinin (özellikle Yeni
Türkiye partisinin) amblemleriyle karış-
masının önlenmesi için partinin «çark.ba-
şak» amblemi, «Adam» amblemiyle de-
ğiştirilmiş ve «Adam'a oy ver» sloganı ön
plana geçirilmiştir.

1969'dan ve Emek kanadı parti içinde
iktidara geçtikten sonra, TİP'te parla-
mentarizme karşı doğan parlamenter mül-
cadeleyi yerli yerine oturtan görüşlerin be-
lirilmesi büyük ölçüde Türkiye şartlarına ve
sosyalist hareketin vardığı noktaya bağ-
lıdır. Artık parlamentarizmin kesinlikle if-
las ettiği görülmüştür. İkincisi de, Türki-
ye'de «parlamentarizm» hastalığının gerçek
yüzünün görülmesi için gerekli sosyal pra-
tik yaşanmıştır ve sosyalist olmak, sosya-
list temeller üzerinde toparlanmak iddia-
sında olan bir partinin, parlamentarizmin
sloganlarına sarılması imkânları objektif
olarak kalmamıştır. En önemlisi de, Ay-
barcılığa karşı en emin ve kolay muhale-
fet noktası «parlamentarizm»e vurmaktır.

Seçimlerle ve pek de uzun zamana kal-
madan iktidara gelineceği düşünülmesi, TİP
yöneticileri arasında, Aybar dışında da ha-
kimdir. 1969'da gözden geçirip, ikinci bas-
kısı 1970'de yayınlanan kitabında Boran
şöyle demektedir: «Bu nedenlerle, Türkiye-
ye'de sosyalist hareketin seçimlerle ikti-
darı kazanabileceğinden şüphe edilirse, o
takdirde her şeyden önce şu sorunun ce-
vaplandırılması gerekir: Bugün Türkiye'de
objektif olarak ihtilalcî devrimci şartlar
oluşuyor mu veya görünür bir gelecekte
oluşmaya doğru gidiyor mu?... Benim yu-
kardaki sorulara cevabım hayırdır. Buna
karşılık Anayasa çerçevesi içinde bir sos-
yalist hareketin ve partisinin gelişmesi
şartları ve seçimlerle iktidarı kazanma im-
kân ve ihtimali vardır.» (Boran, Türkiye
ve Sosyalizmin sorunları s: 214) Bu im-
kân ve ihtimal TİP yöneticilerince öylesine
benimsenmiştir ki Aybar'la birlikte 1969'
da başa güreşebileceğine, bir kısmı daha ça-
buk ayılmakla birlikte inanılmıştır. Nite-
kim 1969 seçimlerinin parlamentarizm tut-
kusunun iflası demek olan sonuçlarından
sonra Sadun Aren şunları yazmaktadır:
«Türkiye İşçi Partisi oylarındaki bu dü-

şüş beklenmeyen, tarihin akışına ters dü-
şen bir olaydır. Birçoklarımız sosyalist oylar-
larda önemli artışlar beklerken, alınmış oyların
bile bir kısmının kaybedilmiş olması gerçekten
şaşırtıcı olmuştur...» (Emek sayı 13, 20 Ekim 1969, s: 2) Parla-
mentarizmin iflasını tarihin akışına ters düşen
olay olarak yorumlayan Aren'in parlamen-
tarizme ne kadar bel bağladığı anlaşılacak
tadır. Öte yandan, oylardaki düşmeyi tari-
hin akışına ters düşen olay olarak niteler-
ken, herhalde sosyalist oyların sürekli art-
ış göstereceğini, en azından sabit kalaca-
ğını kastetmektedir. Oysa TİP oyları öyle
bilinçli oylar mıydı?

Partinin, parlamentarizm hastalığının
damgasını vurduğu yapısının başka somut
göstergelerini, Türkiye İşçi Partisi incele-
memizin birinci bölümünde vermeye çalış-
mıştık. 1965'den sonra bütün ön planda
gelen, yönetim organlarındaki TİP yöneti-
cilerinin büyük kısmının Ankara'ya yer-
leşmeleri; sosyalist örgütlenme, kitlelerin
bilinçlendirilip uyandırılması sorunlarını
bir yana bırakıp, parlamentoya gömülme-
leri; 1966 Malatya kongresinden sonra
TİP parlameto grubuyla TİP Merkez yü-
rütme kuruluunun büyük ölçüde özdeşleş-
mesi; TİP'li milletvekillerinin de herhangi
bir burjuva partisi milletvekili gibi Parla-
menter maaşlarını kendi «öz gelirleri»
saymaları, o zamanlar pek çok tartışma ko-
nusu olmuş Şekerbank kredileri meselesi,
Partinin Merkezinin parlamentonun bulun-
duğu Ankara'ya taşınması gibi «küçük»
görünebilecek önemli göstergeler de unu-
tılmamalıdır.

Parlamentarizm çıkmazının anlaşıl-
ması ve Parlamentarizmin iflası, aslında
Aybar'ın da sonu oldu. TİP için yeni bir
başlangıç olabilmeli. Ama tek hastalık bu
değildi. Üstelik parlamentarizm öyle tüm
sapmalardan bağımsız, tek başına bir yan-
lış eğilim olarak da kabul edilemezdi. TİP
ideolojisini bütünüyle etkileyen bir faktör-
dü.

Popülizm

Türkiye'de parlamentarizm popülizm-
le besleniyordu. Sandıkları dolduran oyların
önemli bir kaynağı ise köylülüktü. Bir

yandan ajitasyon-propaganda amaçlarını ve taktikleri çok aşan bir şekilde «emekçi, ezilen halk» edebiyatı yapılırken, bir yandan köylülük, sözde kalan işçi sınıfı öncü lüğünün yerine gün be gün geçiriliyordu. Eleştirinin birinci bölümünde TİP popülizmi üzerinde bir ölçüde duruldu. Burada bazı tamamlayıcı alıntılar ve yorumlarla yetineceğiz.

1960 sonrasının ilk meşruyet mücadelesi şartlarında, kitlelerle bağ kurabilmek, soyutlanmadan kurtulmak, meşruyetini daha sağlam bir kitle temeli üzerine kurabilmek ve partinin kitle partisi yapısı, popülist temaları bir ölçüde gerekli, hatta zorunlu kılmış olabilir. Ama hangi ölçüde ve ne zamana kadar?

Aybar popülizminin ayan beyan orta ya çıkış tarihi olarak 1963 ilk baharı gösterilir. Mayıs 1963'de Gaziantep'te yapılan TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısının havası, hep birlikte söylenen türküler, top rağa bağlı kesimlerden gelen ilgi, daha sonra İzmir il kongresinde işçilerden çok köylülerin dinleyici olarak katılması, Aybar'ı büyük ölçüde etkilemiştir.

Popülizm, önce işçi sınıfı ve müttefiklerinin yerine geniş ve genel bir «halk» kavramının geçirilmesiyle başlar. O halk: işçiler, köylüler, ırgatlar, marabalar dul-lar, yetimler, memurlar, aydınlar, gençler, esnaf, zenaatkâr vb.' dir.

Popülizmin teorisi «halk-devlet» gelişmiş kişi olmuş, yansıması ise aydın düşmanlığı şeklinde görülmüştür. Aybar bilimi, kitapları reddederken sık sık halkın binlerce yıllık bilgisine bavorulmasını önermiştir.

Aybar'ın, küçük burjuva radikalizmine karşı geliştirdiği «tepeden inmecilik» «aşağıdan yukarı kuruluş» görüşü; her konuşmasında, her yazısında TİP'in tabandan gelmece olduğunu vurgulaması; küçük burjuvazi popülizminin, küçük burjuva radikalizmine tepkisinden başka bir şey değildir. Aybar döneminde, emekçi, yoksul, çilekeş halk hep işçi sınıfının önüne geçmiştir. «Çilekeş dullar, yetimler» bile emekçi halkı kurtarmak, sosyalizmi kurmak için göreve çağrılmıştır. (1965 seçimleri öncesi İstanbul mitingi konuşması,

Kaynak: TİP haberleri, sayı: 15) 1968. 1969'da artık köylü lüiden ön plana geçmiş ve «en fazla ezilen en iyi sosyalist olur» popülist anlayışıyla Aybar dolastığı köylük bölgelerde şöyle konuşmalar yapmaktan çekinmemiştir: «... En çok ezilen vatandaşlarımız fukara köylülüdür... Şehirli işçinin sendikası vardır, grev hakkı vardır, sigortası vardır. Topraksız, ya da az topraklı milyonlarca köylü ailelerinin hiç bir dayanakları yoktur. Devlet de bunları korumaz.. Fukara köylü kardeşlerim vatandaşlarım, sizi kendinizden başka kimse kurtaramaz. Anayasaya, kendi partinize sahip çıkınız ve bu kapkaççı düzene son veriniz...» (Aybar, Keşan Köylerinde TİP haberleri, sayı 31-32 s: 9)

«Türkiye'de rejim değişikliğini gerçekleştirecek sosyal grup olarak fukara köylüler, temsil ettikleri oy potansiyeli ve halen en ağır şekilde sömürülen sosyal grup olmaları bakımından son derece önemli bir unsurdur.» (1969 seçim gezileri. Mersin konuşması, kaymak: TİP haberleri, sayı 35.36, s: 22). Bu konuşmalarda, Aybar'ın bilimi inkârını, işçi sınıfı öncülüğünü reddedişini, popülist sömürü edebiyatına sapışını, parlamentarizmini görmek mümkündür. Öte yandan aynı dönemdeki tüm konuşmalarda, emekçi halkın unsurları sayılırken, «köylü»nün sıra olarak da ön plana geçmesi ve artık ısrarla bu şekil de tekrarlanması, herhalde bir tesadüften ibaret değildir.

1969 sonlarında, Aybar, ve tam kadrosu, parti içinde aydın düşmanlığını körüklerken ve kendilerine karşı beliren muhalefet aydınlar muhalefeti olmakla, ve ihbardan da kaçınmadan suçlarken, şunları söylemektedirler: «Demokrasinin tarihi gelişme içinde ulaşacağı son aşama sosyalizmdir. Bu sosyalizm zorbalığı reddeden ve emekçi sınıfları ve giderek bütün insanlığı hürriyete refaha ve adalete kavuşturacak olan tam bağımsız bir sosyal, ekonomik ve politik düzendir.. Geniş kitleler önümüzdeki seçimlere şimdiye kadar eşine rastlanmamış olan bir bilinç muhtevasıyla katılacaktır. Ve bu bilinç muhtevası, her geçen gün hızla yoğunlaşacak, ister istemez emekçi kitleleri suyun başına getirecektir. Seçime karşı çıkanlar, aslında bu gelişme-

yi durdurarak, iktidara, halka inanmayan, hayalperset bir aydımlar kadrosu getirmek hedefi güden kimselerdir. Ne var ki bin yıllık tecrübesiyle köylülerimiz bu gibilerin iğvalarına kapılmayacak ve seçim sandıklarının başına daha büyük bir inanç ve sevgiyle koşacaklardır.» (Aybar'ın 1 Ağustos 1969 tarihi Merkez Yürütme Kurulu toplantısında yaptığı konuşma, kaynak: TİP haberleri, sayı 39.40, s: 9)

Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu popülizm TİP'in diğer doğuştan hastalıkları ile bir bütün meydana getiriyordu. Kaynağı, sosyalizmin bilimini inkâr ve bütünüyle yici, kan verici unsuru, parlamentarizmdi. Aybar döneminden sonra, yönetici kadrolar seviyesinde, popülizme sert bir tepki başladı. Bu tepki, Emek dönemi sırasında, popülizmin uvrilerizme dönüşmesi eğilimi şeklinde görüldü. TİP tabanında ise sonuna kadar yaşadı. Bugün bile Anadolu'nun uzak köşelerinde yaşayan bilinçsiz, i. yi niyetli «sosyalistler»de en belirgin özellik olarak görülüyor...

TİP ideolojisini incelemek, TİP'in 10 yıldan verimli dersler çıkarmak, eylemi ni etkileyen onu pasifizme iten etkenleri anlayabilmek için, eylemini ve ideolojisini çok yakından etkilemiş olan birkaç temel konu üzerinde daha durmak gerekir. MDD-Sosyalist devrim tartışmalarının temelinde olan anti emperyalist mücadele anlayışı, cephe ve ittifaklar politikası, gençlik ve demokratik örgütler sorununu ele alış biçimi, bunlardan bazılarıdır. Kısa ca değineceğiz...

Bütün bunların toplamı ise eylemde pasifizizm, tavizcilik, kapalı kapıcılık ve sekterlik olmuştur.

Anti-emperyalist mücadele ve TİP

TİP'in Türkiye açıklamalarını hatırlarken, emperyalizm konusundaki tavrını bir gelişme çizgisi içinde kısaca görmeye çalıştık. Aybar döneminden, kapandığı güne kadar «tutarlılık» gösteren bu tavır, kısaca: anti-emperyalist mücadele, sosy. list mücadele birlikteliği olarak özetlenebilir. Ancak Aybar döneminde emperyalizm ve tek tek adları verilmese de tüm yerli

ortaklarına karşı emekçi sınıfların ortak mücadelesinden söz edilirken ve anti emperyalist mücadelesinin önemi vurgulanır ken; Emek döneminde, iç çelişkinin daha önemli olduğu, emperyalizme karşı mücadelenin sosyalist mücadeleden sonra, sosy. yalist kuruluş sırasında verileceği söylenmeye başlandı ve «antiemperyalist mücadele eşittir anti.kapitalist mücadele» formülü geliştirildi. Yukarıda da değindiğimiz gibi, emperyalizmi burjuvazinin daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş bir misafir olarak gören TİP, onu sadece bir iç olgu sayarak, egemen sınıflarla ortaklığının sadece «büyük sermaye» ile olan yönünü görerek ve kovulmasını «sosyalist devrim» sonrasına erteleyerek fiilen anti-emperyalist mücadeleyi reddetmiş, gündemden çıkarmış oluyordu.

TİP.MDD tartışmasının, daha sonra bölünmesinin başlangıç noktası, daha 1964'lerde, anti-emperyalist mücadelede ittifaklar meselesidir. Yön'de savunulan tüm millîci güçlerin ortak cephesi görüşüne karşılık, TİP işçi sınıfı öncülüğünde anti.kapitalist mücadele öneriyordu. Bu görüşün hareket noktası, Türkiye'de burjuvazinin tüm kesimleriyle gayri millî olduğu, bir millî burjuvaziden söz edilemeyeceği idi.

TİP'in anti-emperyalist mücadele anlayışı pasifizmi getirdi.

10 Temmuz 1966'da, Aybar TİP Merkez İl Kongresinde Amerikalılara karşı pasif direnme kampanyasını açarak, TİP'in anti-emperyalist eylem anlayışının örneğini verdi. Burada dikkati çeken nokta, yine popülist bir anlayış içinde, halka somut hedef göstermek isterken, emperyalizm bütünlüğünün soyutlanıp Amerikan düşmanlığı ve milliyetçilik yönünün ağır basmasıdır. Kampanyanın, Nazi Almanyasında Yahudilere karşı ilk dönemlerde uygulanan boykuta benzer bir yanı vardı. Kampanyanın açış konuşmasında, Aybar şunları söylüyordu: «Halkımız yurdumuzdaki Amerikalılarla her türlü münasebeti keserek onları tecrid etmeli, gittikçe daralan bir nefret çemberi içine almalıdır. Hiçbir vatandaşımız Amerikalıların yanına da çalışmamalıdır. Amerikalı ile hiçbir alışverişte bulunmamalıdır. Amerikalılardan

hizmet kabul etmemelidir. Amerikalıya hizmet etmemelidir. Bu pasif direniş milli kuruluş hareketimizin ilk adımı olacaktır. Türkiye İşçi Partisi bugünden itibaren Amerikalıya karşı pasif direnme savaşı açıyor» (Kaynak: Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 464)

Aybar benzeri bir konuşmayı 21 Ağustos 1966 günü TİP Bakırköy ilçesinde tekrarlıyordu: «Amerikalılar için Türkiye'yi pasif direnmemizle, yaşanmaz bir ülke haline getireceğiz. Her Amerikalı, kendini göttikçe daralan bir yalnızlık çemberi için de görmelidir.... Sokakta, nakil vasıtalarında, köyde, kentte, her rastladığımız Amerikalıya gözlerimizle nefretimizi anlatacağız. Şöför kardeşim Amerikalıyı arabasına almayacak; berber kardeşim Amerikalı bayanın saçını taramayacak; bakkal, zerrevaççı kasap kardeşlerim, Amerika'ya birşey satmayacaklar. Amerikalıya evimizi kiralamayacağız... Tâa ki, göttikçe daralan bu yalnızlık çemberi Amerikalıya selametin Türkiye'den çıkıp gitmek olduğunu anlatsın.» (Kaynak. A. g. y. s: 473)

1966 yılında, anti emperyalist mücadele adına bu sözler söylenebiliyor ve «dur» diyen, «bu ne biçim anti-emperyalist mücadeledir» diyen, en azından Parti yönetici kadro arasından, olmuyordu. Kampanya olsa olsa, Aren'in evinin bir Amerikalıya kiralanmış olduğunu öğrenen burjuva basınının işine yarıyordu. Kaldı ki, başka yerlerde olduğu gibi Türkiye'de de ABD halkını ABD emperyalizme tepkisinin yoğunlaştığını görünce, bu işi kendiliğinden yaptı, üniformasıyla bayrağıyla pek ortalarda görülmemeye başladı. Amerikalılar sokaklarda fazla dolamaz oldular. Bu taktiğe yol açan ise TİP'in pasif direnme kampanyası değil, TİP dışında özellikle öğrenci kesimlerden gelen etkili anti-emperyalist gösteri ve tepkiler oldu. Ama ABD emperyalizmi Türkiye'de kaldı...

Daha sonra, gençliğin anti-emperyalist hareketlerinin hızlandığı 1967-1968'lerde, TİP pasif direnme kampanyasını hatırlatmakla yetindi. Bildiri yayınladı... Öte yandan da «Aman ha, faşizm gelir» umacıtı ardına sığınıp, gençliğin anti-emperyalist eylemlerine öncülük etmek

bir yana, engellemeye ve kendisini sıyrılmaya çalıştı. 1968 yazındaki 6. ncı filoyu protesto ve Dolmabahçe direniş konusunda Aybar şunları söylüyordu: «...Emperyalizm mi Dolmabahçe direniş gibi çıkışlarla yenmek mümkün değildir.» (TİP haberleri, sayı 20, s: 5) Amerikalıya arka dönerek ve sert bakarak mümkün müydü acaba?

Aybar şöyle devam ediyordu: «Bugün Amerika'ya karşı örgütlü olarak mücadele eden güçler, henüz yurt ölçüsündeki potansiyel bütün güçleri harekete geçirmiş sayılmaz...» Genel Sekreter Nihat Sargın ise, aynı olaylar konusunda şunları söylemiştir: «Devrimci gençliğin, bütün ilerici güçler ve uyanık kamuoyunun bu küstahça kısırtmayı ve içerde emperyalist yarıdakçılarının buna eklenen kuvvet gösterilerini serin kanlılıkla karşılayıp, yasalar çerçevesinde yürüttüğü pasif direnme hareketi ile şehre çıkan Amerikalıları tam bir yalnızlık çemberi içine alarak onları istemeyen kişiler olduklarını, en anlamlı şekilde göstermektedir.» (TİP haberleri, sayı 21-22, s: 20) Yani, «6. ncı filo olaylarına karışanlar bizden değildirler» demek istiyor Sargın. «Bizimkiler yasalar çerçevesinde pasif direnme sürdürüyorlar, öyle yasa dışı, yani burjuvazinin «tasvib etmediği» eylemlerle ilginiz yok.»

Gerçekten de, TİP anti-emperyalist eylemlere bu tarihlerden sonra açıkça ve şiddetle karşı çıkmıştır. En aktif unsurların partiden kopması bu dönemden sonradır. Eylemlerin ve olayların, yani devrimci pratiğin dışında kalınca da, sözünü ettiğimiz emperyalizmi küçümseyen teori imdadına yetmiş, pasifizmin kılıfı geçirilmiştir.

Cephe ve ittifaklar meselesi

1963-1964'lerde, TİP'in cephe anlayışının 1970'lerde varılan noktadan daha ileride veya daha geniş olduğunu söylemek mümkündür. Bu, bir ölçüde dönemin şartlarından kaynaklanan, tüm solun henüz büyük ölçüde ortak platformlarda birleşemedikleri bir dönemin ürünü olan, bir yana da Aybar popülizmine dayanan bir gelişiktir. 1963 Martında Sosyal Adalet

Dergisinin Aybar'a ve Sosyalist Kültür Derneği Başkanı Osman Nuri Torun'a yönelttiği, ilerici hareketlerin birliği ve yardımlaşması, özette cephe konusundaki sorulara, Aybar ve Torun'un verdikleri cevaplar bir hayli yakındır. Aybar cephenin gerekliliğini ve acilliğini savunmakta ve bu cepheyi tüm ilericilerin, Atatürkçülerin de yer alacağı bir şekilde düşünmektedir. Ama aynı tarihlerde, Boran'ın cephe konusunda daha kesin olduğu, faşizme karşı bir millî cephenin ancak işçi sınıfı ve yoksul köylülük öncülüğünde olabileceğini vurguladığı, millî burjuvaziyi reddettiği ve ilerici bir «cephe»in oluşturulabileceğine fazla inanmadığı da görülmektedir. (Sosyal Adalet, sayı 2, s: 10)

Filiz halindeki «Geniş cepheci» MDD muhalefetine, 1965 seçimleri sırasında CHP ile ittifakı savunması, oy hesapları peşinde olan Aybar'ın geniş cepheciğinin de sonu olmuştur. 1966'larda Aybar, Boran ve diğer TİP yöneticileri, parti içindeki ve dışındaki geniş cephe, millî cephe savunucularını çeşitli dozlarda suçlarken, bir yandan da Ecevit hareketinin sola açılış değil sola kapanış olduğunu ispatlamak için çabalamaktadırlar. TİP Ankara il kongresinde (Kasım 1966) Boran emperyalizme karşı geniş cephe savunanlara şiddetle çatarak, sözü CHP'deki değişikliklere getirmekte ve «aslında CHP'de ne yeni hamle vardır, ne de sola açılış vardır. Aksine solu önleme çabaları vardır» demektedir. (Yön. 4 Kasım 1966, s: 6) Aynı Kongrede, Aren, Türkiye'nin hayli gelişmiş, sosyalizme doğru sıçrama tah. tasında olan bir ülke olduğunu belirttikten sonra, burjuvazinin belli kesimleriyle (sanayi burjuvazisi ile) işbirliği, ittifak görüşünü burjuvazinin dışı bağımlılığı iddiası ile «çürüterek» sunları pervasızca söyleyebilmektedir. «Sonra ittifak nasıl yapılır? Sınıfsal çıkarlar bağdaştırılınca yapılır. Ona 'seni tasfiye edeceğiz' dersek elbette yapmaz. TİP'in görüşü açıktır. İktidara gelince sosyalizmi bir anda gerçekleştirecek değildir... Karma ekonomiyi uzun süre uygulanacaktır. İttifakın temeli budur. Komprador ve ağa ile ittifak yoktur. Sanayici ise uzunca bir süre yaşayacaktır. Halen kendisi iktidardadır. İktidarda i.

ken neden ittifak yapm. İttifak TİP iktidara geldikten sonra gelişecektir.» (Yön, 4 Kasım 1966)

Yine aynı gün Genel Yönetim Kurulu üyesi Minnetullah Haydaroğlu, ittifaklar konusunda 1966 TİP'inin tavrını açıkça ortaya koyan şu konuşmayı yapmıştır: «Seçimlerde oy alma kaygusu bazı arkadaşları esneklik göstermeye sevketti. Esneklik işe yaramadı. Şimdi seçim propagandasına çıkacak değiliz. CHP ile şu veya bu konuda işbirliği yapacağız dersek, vatanımızın aklında sadece işbirliği yapacağız sözü kalacaktır... Esasen işbirliği bizim lâfımızdan ibaret kalıyor. Onlar duvar çekmişler. Çok sütkür bu duvar çekilmiş, Bu duvar ihanet duvarıdır. Bu duvarın ötesinde olduğumuzdan memnunuz.»

Böyle başlayan cephe politikası, böyle gelişti. İttifaklar nedir? Kimlerle, nereye kadar, ne için? gibi sorular, MDD'cileri mat etme veya oy kazanma kaygıları dışında, sorulmadı. Kendi kabuğuna çekilip, «tek doğru olanlar bizleriz» demek, rahatı. Bu rahatlığa gömülündü. Daha da önemlisi cephe ve ittifakların sınıflar, tabakalar ve onların örgütleriyle değil de parti içinde gerçekleştirilmesi tercih edildi. Boran şöyle yazıyordu: «...Bugün Türkiye'de sosyalist hareket işçi emekçi tüm sömürülenlerin birleşik hareketi olarak gelişmektedir. Türk sosyalist hareketinin, işçi sınıfının örgütlü hareketi halinde gelişip öbür emekçi sınıfları müttefik ve yardımcı olarak kazanmak sorunu yoktur, kendi seyri içinde, işçi-emekçi sınıflar hareketi halinde yürümektedir.» (Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları, s: 144)

İttifakın Parti içinde olamayacağını, örgütler, sınıflar arası olacağını Boran bilmez mi? Ama Partide zaten böyle bir cephenin tüm unsurları ortaklaşa temsil ediliyorlar deyince, iş biter ve cephe kurmak gibi güç ve cansıkıcı bir sorun da çözümlenmiş olur!

Cephe konusunda bu sekterlik, dar kapsamlılık, Emek hareketiyle birlikte daha da vurgulu bir hal almıştır. Bu sekterlik eğiliminin gelişmesinin başlıca nedenlerinden biri, TİP'in öncülüğü alabileceği güçte olmaması, ve MDD kanadının ne TİP'in

öncülüğünü, ne de —uzun süreler— işçi sınıfını öncülüğünü pratikte tanımaya niyetli olmayışlarıdır. Emek'de şu satırları okumak mümkündür: «*Güçbirliğinin zarureti herkes biliyor. Ama TİP, gerek nitel gerekse nicel yönden iyice kuvvetlenmeden yapılacak olan güçbirliğinin tarihte de örnekleri olduğu üzere, zararı faydasını aşar. Şimdilerde işbirliğini ancak ikinci planda bir mesele olarak ele almak, asırlığı örgüt içinde derinleşmeye vermek gerekir.*» (Emek, sayı 2, s: 4, Adil Özkol, Propaganda ve Sosyalist Biliş) Peki TİP devrimci ortama dalmazsa, devrimci eylemi kavrayamazsa nasıl güçlenecek? Durduğu yerde güçlenen bir sosyalist parti görülmüş müdür? Cephe konusunda sekterliği TİP'in 1969—1970'lerde demokratik örgütler karşısındaki tavrında da görmek mümkündür. TÖS, Meslek Odaları vb. karşısında TİP'in tavrı, bunları demokratik örgütler olarak görmek ve demokratik güçbirliğini sağlamak değil, «madem ki sosyalist devrimi kabul etmiyorlar ve benim yan örgütüm değil, o halde reddederim» tavrı olmuştur. «TÖS'ün sosyalist devrimciliği» (Emek, sayı 8, s: 16) gibi sözler ve mantıklar Emek dergisinde yer alabilmektedir. Emek Aylık Derginin Ağustos 1970 sayısında, «Ecevit Solculuğu Sınıfsal Temeline Oturuyor» yazısında, AP ile CHP'yi tümüyle aynı sayan anlayış! aynı derginin aynı sayısında, «Teknik Personel Artı Değer Kavgasında» başlıklı yazıdaki küçümseyici, teknik elemanların ilericiğini, halkçılığını bile reddeden tutum, bu mantığın en belirgin örnekleri sayılabilir. Söz konusu yazıda «*Mühendislerin eylemlerinin ilericilikle, ve de halkçılıkla uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yoktur. İterici tutum, teknikerliği teknik eğitimi ve uygulamanın en yaygın ve temelli ögesi yapmaktadır... Bunun dışındaki eylem, sadece burjuvadan artı kalan artık değerini paylaşması kavgasıdır*» denmektedir. Bu dönem, TİP'in faşizm tehlikesini dilinden düşürmediği, buna karşılık anti faşist mücadele ve eylem birliği için hiçbir çabada bulunmadığı dönemdir.

Örneğin Aren faşizm tehlikesini fazla ciddiye almaz: «Son olarak yurdumuzda faşizmin kolay kolay kurulamayacağına

da işaret etmek isteriz. Sermayedar sınıfının iktidarlarını zor kullanarak yürütmeleri demek olan faşizm bu sınıfların güçlü ve itibarlı olmaları halinde mümkündür... Memleketimizde sermayedar sınıflar bu her iki nitelikten de yoksundurlar. Baskı tedbirleri özentidir, beyhude çabadır.» (Emek, sayı 6, s: 3).

Parti öncülüğü olmadan sürdürülme-ye çalışılan ve çeşitli grupların, kişilerin, bu arada DİSK'in katıldığı anti-faşist güçbirliği toplantılarına TİP hiçbir şekilde katılmamakta, kendisine yapılan öneriler, de «şu grup olursa olmaz» veya «ancak benim öncülüğümde olursa, olur» diye reddetmektedir. Öncülüğün nasıl kazanılabileceği ve işçi sınıfının öncülüğünün, partinin öncülüğünün tartışmasız doğruluğunun, ancak o parti bu öncülüğü yapabilecek güçte ise, cepheyi çevresinde toparlayabilmişse mümkün olabileceği hiç düşünülmemektedir. «Beni öncü olarak tanıyın, tanımasanız ben yokum» mantığıyla hiçbir öncülük kazanılamayacağı anlaşıldıkça, sınırlılık büsbütün artmaktadır. Öte yandan geniş cephe sloganlarıyla ortaya çıkan MDD hareketinin, ideolojik mücadele adına, işi TİP'e ve TİP'lilere saldırılar düzenlemeye kadar vardıkları, sübjektif açıdan da, hertürlü yakınlığı, bir masaya oturmayı engellemektedir.

TİP ve Gençlik

Bu konuda, ne uzun alıntıya, ne de uzun yorumlara gerek yoktur. Uzun bir dönem, gençliğin en fedakâr, en bilinçli, en aktif kadrolarını içinde barındırmış olan TİP, bu unsurları bir yandan eylemsizlik, sekterlik, gençlik ve gençlik örgütlenmesi politikasının yanlışlığı, öte yandan da MDD kanadının, zaman zaman gençliği «öncü sizsiniz» şeklindeki yanıltmaları yüzünden, kaybetmiştir. Uzlaşmacılık, legalite ve benzeri kuşkuyla, daha fazla da, gençliğin MDD hareketine kayışından du-yulan kuşku ve çaresizlikle, gençlik eylemleri karşıya alınmıştır. Gençlerin ve gençlik eylemlerinin topu birden küçük burjuva anarşizmi olarak nitelenmiştir.

Gençlik sorunu, TİP'in başına daha

1964'de İzmir kongresi sırasında dert açmıştır. Burada yönetici kadronun gençlik konusundaki tavrı eleştirilmiş ve partiden ilk kopmaların veya ihraçların nedenlerinden biri de, bu konu olmuştur. O yıllarda gençlikle ilgili olarak kendisine sorulan bir soruya, Aybar, «Kanunî zorunluluklar ve 21 yaş meselesini» öne sürerek cevap vermektedir. Ama denebilir ki, gençlik meselesi TİP yönetici kadrosu önünde hep çözümlenmemiş bir mesele olarak kalmıştır. Gençliğin potansiyelinden yararlanma yoluna gidilmek yerine, bu potansiyelden ürktülmüştür. Gerek Aybar, gerekse Boran için, gençlik devrimci mücadeleye kazanılabilecek çok önemli bir unsur değil de, gerek kapitalist gerekse sosyalist dünyada hep tepki halinde, protesto halinde olan, «hürriyet isteyen» bir zümredir. Gençlik olaylarını bir kuşaklar arası mesele olarak görmek, meseleye burjuva sosyoloji açısından bakmak eğilimi Boran'ın yazılarına da hakimdir. Boran Gençlik hareketleri konusunda şunları yazmaktadır:

«Bununla beraber, bugün gençlik dün ya çapında ve çok mücadelecî bir hareketlilik göstermektedir... Bugünkü durumun özelliği, dünyanın hemen her ülkesinde, Amerikadan Fransa, İtalya ve İspanya'ya kadar, Sovyetler Birliğinden Polonya, Çekoslovakya, Mısır, Habeşistan ve Brezilya'ya kadar gelişmiş ve gelişmemiş, kapitalist ve sosyalist her toplumda yer alması ve mevcut politik akımlara katılma şeklinden çok, birer bağımsız gençlik hareketi olarak belirmesidir.» (Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, s: 177) Veya *«... Bu sosyal değerler veya normlar karşılığı bireylerde, özellikle yeni yetişen gençlerde neye inanacağını, neye güveneceğini bileme, bir bunalma durumu, eski kuşaklarda da yeni kuşaklara hangi değerleri doğru, güzel ahlaki olarak öğretmeleri gerektiği konusunda bir tereddüt, bir bocalama yaratmaktadır. Gençliğin eski kuşaklardan, geleneksel değer ve normlardan kopması, toplumda adeta bağımsız bir zümre, bir güç haline gelebilmesi nedeni budur.»* (A.g.y. s: 178), *«Sosyalist toplumlarda gençliğin bunalışı ve direnişe geçişi ise, hoşgörülerden yoksun rejimler, 'sosyalizmi işçi sınıfı düşmanlarına karşı koruma' ge-*

rekçesiyle yapılan haksızlıklar, yanlış davranışlar... bütün bunların doğurduğu hayal kırıklığı nedenleriyle izah edebilir. (A.g.y. s: 178) *«Gerek kapitalist, gerek sosyalist, gerek gelişmiş, gerekse az gelişmiş ülkelerdeki gençlik hareketlerinin ortak noktası özgürlük isteği ve mücadelesidir.»* (A.g.y. s: 179) *«Bugünkü gençlik hareketinin niteliği savaşa karşı, barıştan yana olmaktadır. Özgürlük, eşitlik, gerçekleri öğrenmek, mek, aldatılmama, miraslıktan uzak ve sade bir yaşama ve toplumun yönetimine katılabilme başta gelen istekler olarak görünmektedir... Gençlik hareketlerinin toplumdaki politik hareketlerden, sosyal sınıflardan ayrı, kendi başına bir güç olarak belirmesi ve zamanla daha mücadelecî ve mücadeleyi şiddet hareketlerine dönüştüren bir hal alması düşünürlerin ve sosyologların dikkatlerini gençlik üzerine çekmektedir.»* (A.g.y. s: 180)

Bütün bu tahliller, Boran'ın gençlik hareketlerini ve gençlik olaylarını bir kuşak meselesi, Amerikan sosyolojisinin gözde kavramıyla, bir başkaldırı ve bunalım olarak aldığı, sınıflardan ve siyasetten bağımsızlaştırma eğilimi taşıdığını gösteriyor. Türkiye'de gençlik sorununa gelince, Boran şunları yazıyor:

«Gerek Amerika'daki gerekse Batı Avrupa'daki ve daha az belirgin ve daha az bilinçli olmakla beraber bizdeki gençlik hareketlerinin iki temel ortak niteliği var görünüyor:...» (s: 180) Boran Türkiye'de gençlik hareketlerini emperyalist metropollerdekinden daha az bilinçli olarak nitelerken, herhalde önemli bir yanılgıya düşüyor ve gençliğin geri kalmış, sömürülen ülkelerdeki Batı kapitalist dünya sı gençliğinden çok daha bilinçli ve devrimci yapısını gözden kaçıırıyordu. 1969 . 1970'lerde TİP, gençliğin çok önemli bir bölümünden kopmuştu. Bir zamanlar TİP'in yan örgütü durumundaki Fikir Kulüpleri Federasyonu, MDD hareketinin eline geçmiş, Dev. Genç olmuştu. TİP'in kurdurduğu Sosyalist Gençlik Örgütü ise 1970'lerin tozu dumanı arasında ve pek çoğu Emek'in en sekte kanatlarının görüşünü benimsemiş yöneticilerin elinde, kendi içi e kapanıp kaldı.

Sonuç: Pasifizm, tavizcilik

Teori ve eylemiyle TİP ideolojisi, sonunda pasifizme vardı. Doğu hastalıklarının getirdiği parlamentarizmin ürünü olan aşırı tavizcilik, düzen partisi olmanın savunulmasına vardı.

Anti - emperyalist eylemlerin karşısına, «aman faşizm gelir» diye çıkanlar, Ko mer'in arabasının yakılması üzerine panik içinde bildiri üzerine bildiri yayımlayıp, o layı «mala tecavüz ve hukuk yönünden tasvibi mümkün olmayan» bir olay olarak niteleyenler, her türlü kitle eyleminin dışında kalan veya sadece pasif direnme, pasif protesto (!) önerenler, eylem platformu olarak soyut tartışma alanını seçtiler. Öte yanda «hareket - bereket» mantığının, örgütsüzlük anarşisinin, eylemin araç değil amaç olduğu sapmaların kol gezdiği bir ortamda, bu pasifizm TİP'i soyutlar, içini boşaltır, daha da güçsüzleştirirdi: Nitekim öyle oldu...

Tavizcilik ise TİP'te bir gelenek hali ne getirilmeye çalışıldı.

1965'de Aybar şöyle diyordu: «Bizi zorla iktidara gelmek isteyen bir parti olarak görmek isterler... İsterler ki yeraltı çalışmalarına girişelim ve esendiler kolayca hakkımızdan gelsinler. Hayır, biz Anayasacıyız, oyna gelmeyiz... Demokrasiji bırakıp yeraltına inmek için, çılgın olmak gerekir. Bizim aklımız başımızda.» (9 Mayıs 1965 tarihli TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybar'ın konuşması, Kaynak: Bağımsızlık Demokrasi, Sosyalizm, s: 387) Aynı zamanda ihbar da kokan bu sözler, sonraları da sık sık tekrarlandı.

Aren ise, 1966'da İstanbul İl Kongresinde şunları söylüyordu: «... Türkiye'yi idare etmiş kimselerin hiçbiri vatan haini değildir. Hepsi Türkiye'yi kalkındırmak istemiştir... Kimseye hainlik atfedemeyiz, etmek bizi yanlıştır. Sonra demokratik düzende siyasi rakiplerimize vatan haini diyemeyiz. Derssek, iktidara gelince onlara ağır cezalar vermemiz gerekir. Kimseyi kellesini feda etmek durumunda bırakamayız. Bu demokratik düzenle bağdaşamaz.» (Yön, 4 Kasım, 1966) Yine Aren, 1964'de

bir yazısında, «Bu sebepten, Türkiye işçi Partisinin mevcudiyeti, herkesin hakim sınıfların da yararlıdır.» diyor, ve burjuvaziye akıl öğretiyor, TİP'i tehlikesiz, hat ta yararlı göstermeye çalışıyordu. (Sosyal Adalet, yıl 2, sayı 7, s: 4)

Sübjektif unsurun küçümsenmesinden de kaynaklanan bu pasifizm, bir yandan eylemde yansıyor, TİP devrimci ortamda eylemi engelleyen bir kuruluş, pasifizmin adeta simgesi haline geliyor, öte yandan da bu pasifizm, «zaman gelince olur, acelecilik faşizmi getirir» mantığı ile açıklanıyordu. Aren 1969 yılında şunları söylüyordu:

«... Devrimci olmayan bir ortamda devrimci bir ortamda yapılabilecek eylemlere girişmek, örgütün emekçi kitlelerle bağlarını koparır, onlardan tecrit eder ve giderek çökmesine, dağılmasına ve yozlaşmasına sebep olur. Bu düşünce tarzına karşı şöyle bir itiraz aklı gelebilir: Ortamın devrimci olup olmadığının tayin eden unsurlardan birisi de sosyalist örgüt ve onun eylemidir. Bundan ötürü ortamı sosyalist örgütten ve onun davranışlarından bağımsız olarak düşünmek doğru değildir. Sosyalist örgüt devrimci eylemlere girişerek ortamı da devrimci bir niteliğe sokabilir. Böyle yapmak, sosyalist örgütün zaten temel görevidir de. Bu itiraz kısa dönemler için düşünüldüğü takdirde doğru değildir... Zaten hiçbir toplum çözümleme imkânlarından, yoksun olduğu bir meseleyi kendisine dava edinip ortaya da koyamayacağından, böyle devrimci bir ortamda sosyalist örgüt de yeterince güçlü, yani gerekli eylemi yapabilecek durumda olur» (Emek, sayı 9, Sadun Aren, Seçimlerde Çalışmak Görevdir.) Yine aynı «zamanı gelince olur, zamanı gelene kadar da şeklen bulunalım» mantığı...

Böylece teorisiyle, eylemiyle, teoride ve eylemdeki yanlışları, aksadıkları, pasifizmi ve sekteleşmesiyle Türkiye İşçi Partisi ideolojisi adını verebileceğimiz bir çizgi çıktı ortaya. Türkiye işçi sınıfının öncü örgütü haline gelebilir miydi tüm bu hastalıklarla, kitleleri örgütleyebilir ve sosyalist mücadeleye etkin şekilde girişebilir miydi? Olmadığı görüldü.

ÖRGÜT VE ÖRGÜTLENME İLKELERİ

Bir sosyalist Parti, bilimi ve eylemiyle bir bütündür. Aybarcılık dönemine kesin damgasını basan parlamentarizm ve popülizm, öte yandan sonuna kadar partiye musallat olan pasifizm, eylemsizlik, TİP'in pek çok eleştirilmiş olan örgüt yapısının dan farklı bir örgütlenme biçimi doğurabilir miydi? 1968 sonunda, Aybar'a karşı beliren Aren - Boran muhalefetine de önemle üzerinde durduğu yetersiz örgütlenmeyi, dönemin objektif şart ve zorunluluklarına bağlamak ne derece geçerlidir? Aren - Boran muhalefetine, 1968 sonunda ileri sürmüş olduğu gibi, yatay örgütlenme yerine derinlemesine örgütlenmenin zamanı ancak 1968'de mi gelmiştir? Yine Boran' Emek'deki bir yazısında iddia ettiği gibi, sekiz yıl, sağlam bir örgütlenmeye girişmek için yeterli bir zaman değil miydi?

TİP'in zaafı ve hastalıkları, bazı noktalarda dönemin objektif şartlarına ve sol hareketin genel zaafına bağlanabilir. Ancak, örgütlenme konusunda aynı şeyi söylemek güçtür. Örgütlenmedeki yetersizlik, gevşeklik, doğrudan doğruya subjektif faktörlerin sonucudur ve TİP yönetici kadrosunun tümünü bağlar.

Yönetici kadroyu kimselerin uyardığı, o dönemin sol, sosyalist ortamında henüz örgütlenme meselesinin, işçi sınıfı partisi meselesinin tartışılmadığı söylenemez. 1966 yılında Yön'de (Haziran 1966) Doğan Avcıoğlu TİP tartışmalarını açtığı sırada, TİP'in durumu, örgütlenmesi, yetersizlikleri, zaten bir süreden beri sosyalist ortamda tartışma konusuydu.

1965 seçimlerine girilmiş ve küçümsenmeyecek bir sonuç elde edilmişti. Ama bu sonuçla birlikte parlamentarizm hastalığının müzminleştiği «herşey parlamento için» mantığının hakim olduğu, Merkez yürütmenin adeta Parlamento'ya taşındığı açıkça görülmüyordu. Parti içinde Malatya kongresinde sesini duyuracak MDD muhalefeti belirmiş ve örgütlenme sorununa da dikkati çekmeye başlamıştı. Yön'deki TİP tartışmalarına katılanların üzerinde en fazla durdukları konulardan biri strateji meselesi ise, ikincisi örgütlenmeydi.

Örgütlenme konusunda ilk ciddi eleştiri ve uyarı, önce Samsun'da çıkan küçük bir dergi'de (Çaltı'da) TİP'e teklifler olarak ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın imzasıyla yayınlandı. Aynı yıl «Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için Uyanmalı» adlı broşür çıktı. Burada TİP'in örgütlenme ve eylemine yöneltilmiş ilk ciddi ve derli toplu eleştiri görülüyor, eleştirinin TİP'ten bir işçi sınıfı partisi çıkabileceğinden umut kesmediği anlaşılıyordu. Eleştiri ve tekliflerin en önemli ve olumlu yanlarından biri de, o günlerde hızlı ve heyecanlı tartışmalara konu olan strateji sorunlarını, startel tartışmalarını bir yana bırakması, eleştiriyi özellikle örgüt ve örgütlenme sorunları üzerinde yoğunlaştırmasıydı.

Bu teklifleri şu iki maddede toplamak mümkündür: 1 — TİP üyelerinin her ne bahasına olursa olsun siyasal eğitim ve öğretimleri başarılıdır. 2 — TİP teşkilatı her ne bahasına olursa olsun halk yığınlarımızın siyasal eğitim ve öğretimini başarılıdır.

Nasıl? Bunların gerçekleşebilmesi için, ilk planda İşçi - köylü gönüllüleri adı altında bir profesyonel kadro önerilmekte, bu profesyonel kadronun hem örgütlenme şeması hem de mali kaynakları gösterilerek, TİP yöneticilerinin her zaman kaçırmış oldukları acil bir soruna parmak basılmaktadır: Profesyonel kadro meselesi... İşte o kitle partisi içinden kadronun çıkarılabilmesi, öte yandan da büyük şehirlerde, merkezlerde, parlamento'ya kapandı kalma yerine kitlelerle bağ kurulması ve hem uyanıp hem uyandırılmak; böylece, hiç de gelse bir ilk adım olarak mümkün olabilecektir. Çok özetlemek istersek, Kıvılcımlı'nın TİP'e temel eleştirisi: iki, temel önerisi: ikidir. Eleştiri: İşçi-aydın ayrımını en uca vardiirarak partiyi işçiden ve kitlelerden kopuk hale getirmek ve parlamentarizm... flâç: o gevşek seçim örgütlenmesine dayanan partiden işçi sınıfı partisine doğru gidişin ilk adımlarını atmak, yani profesyonel kadro, eğitim ve her üyenin organlarda görevli olması...

Bu eleştiriyi o zaman TİP yöneticileri.

ri okudular mı, haberdar oldular mı bilemeyiz. Bildiğimiz şey, bundan iki, üç yıl sonra Aybar'a karşı çıkan muhalefetin gerekçelerinde yarım yamalak da olsa bazı «benzer» noktaların bulunduğudur. Ama onlara göre, bütün bunların yapılması zamanı kuruluştan 7-8 yıl sonra ancak gelmiştir.

Oysa, parlamentarizm ve popülizm hastalığına, pasifizme gömülmemiş olsa; o gevşek, yaygın kitle partisinden kadrolaşmaya doğru gitmenin, işçi sınıfı partisinin ilk adımlarını atmanın her türlü imkân ve ortamı vardı. Bunun için 1969-1970' lere kadar beklemek gerekmiyordu. 1966 yılında TİP'in elinde sosyalist ortamın en dinamik, en bilinçli unsurları bulunuyordu. Bunların, bir kısmı, daha sonra partinin içine gömüldüğü eylemsizliğe ve seçim particiliğine isyan ederek TİP dışına çıkmışlardır. Oysa TİP milletvekilleri, Şekerbank'ın verdiği kredileri diğer partilerin milletvekillerinden farksız bir şekilde kullanacakları yerde, bu kredileri veya kendi parlamento maaşlarını profesyonel kadroya ayırabilirlerdi. Öte yandan TİP'in o dönemlerde oldukça önemli ölçüde başarı toplayabildiği ve istendiği takdirde profesyonel partili ekipler kurabileceği bir gerçekti. Kısaca, imkânsızlıklar değil, bilimde eksiklik ve aksaklık, eylemde niyet-sizlik ve pasifizm Partinin sağlam bir çekişmeye doğru gitmesini engellemiştir. 1966'dan sonra, Parti içinde bu konudaki huzursuzlukların, eleştirilerin büyüdüğü görülür. Aybarcılığın iflas ettiği Üçüncü Büyük Kongrede, üzerinde en fazla durulan konulardan biri —nihayet— örgütlenme konusudur.

Bu örgütlenmenin zaafı nelerdir? Bir kere daha ayrıntılarıyla görmeye çalışalım.

TİP bir kitle partisi olarak kuruldu. O dönemin şartlarında mümkün olabilen örgütlenme biçimiydi bu. Daha önceki bölümlerde verdiğimiz çeşitli alıntılardan da anlaşılacağı gibi, Parti Programında ve tüzüğünde de yer aldığı şekilde TİP: «Türk işçi sınıfının ve onun tarihi ve bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumsal ay-

dınlarla, ırgatların, topraksız ve az top raklı köylülerin, zanaatkarların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.»

Bu kitle partisi özü, gerek çeşitli yazılarda Aybar tarafından, gerekse Boran tarafından şöyle açıklanmıştır: «Bugün Türkiye'de sosyalist hareket bir halk hareketi, kitle hareketi olarak tutunup gelişmektedir. Halk kitlelerinin sınıfsal bilinçlenmesi sermayeci-emekçi ayrımından olmaktadır... Bununla beraber Türkiye'de sosyalizmin bir halk kitle hareketi olarak tutunup gelişmesinin ve TİP'nin kendisini bu şekilde tanımlamasını, sosyalist literatürde «halkçılık» görüşü ve hareketi diye bilinen ve yerilen görüş ve hareketle karıştırmamak gerekir... Türkiye'de ise sosyalist hareket işçi-emekçi sınıfların birleşik hareketi olarak gelişmektedir.» (Boran, Türkiye ve Sosyalizm sorunları, s: 63—64)

İçinde küçük burjuvazinin çeşitli kesimlerini, esnafı, zanaatkarı, küçük üreticiyi barındıran bir harekete «sosyalist» adının verilip verilmeyeceğini bir yana bırakırsak, şu soruyu sorabiliriz: Hareket böyle bir kitle hareketi olarak geliyorsa, sosyalist kişi, bu hareketten nasıl olup da işçi sınıfı partisinin, işçi sınıfının öncül müfrezesinin çıkarılıp gerçek öncülüğe gelmesinin nasıl sağlanacağını düşünmez mi? Hareket böyle yürüyor, o halde ona uygun olan yaygın kitle örgütlenmesinin bir adım ötesine gitmeye ne lüzum var, diye mi düşünülür. Öncü müfreze olmadan, «sosyalist devrim»in gerçekleşmeyeceği bu işin A'sı B'si değil midir? Nitekim Boran, daha sonra muhalefete geçtiğinden böyle bir yaygın kitle partisi yapısının sakıncalarını —pek de abartmadan ve önemsemeden— göstermiştir.

Dikkatimizi çeken nokta, Boran'ın 1964'lerde, kitabını kaleme aldığı 1967 yılından çok daha ileri bir örgütlenme anlayışına sahip olduğudur. Boran, 1964 Mayıs'ında Sosyal Adalet dergisinde yazdığı bir yazıda şunları söylüyordu: «Ama me-

sele ne yapıp yapıp kabil olduğu kadar çok il ve ilçede şeklen olsun parti teşkilatı kurup, seçimlerde duygusal nutuklar çekmek, mahallinde ve merkezde bir takım nüfuzlu kimselerle kombinezonlar yapmak, parlamentoda kulis faaliyetlerine girişmek gibi bilinen politika oyunları ile oy kazanıp bir an önce iktidarı almak, sonra da parti programını uygulayıp «halk yararına» işler yapmak gibi anlaşılrsa, bunun biçimsel demokrasiden ve «halka rağmen halk için yukarıdan aşağı yürütülecek bir halkçılık anlayışından pek farkı kalmaz... Amaç, kullanılan vasıtaları meşru kılar' hükmü, bilime dayanan gerçekten halkçı, devrimci bir partinin asla iltifat etmeyeceği bir düşüncedir... Sosyal hareketler en aktif bir çekirdek etrafında git-tikçe genişleyen halkalar halinde, kümelenmeler şeklinde, gelişip yürürse en etkin ifadesini bulmuş olur...» (Sosyal Adalet, yıl 2 Sayı 19/2, s: 2—3)

Sonra ne olmuştur? Neden, uyarılara ve somut aksaklıklara, görülen yetersizliklere, muhalefetin hızlanmasına rağmen, «derinlemesine» örgütlenme üzerinde bir daha durulmamış, seçimlere girmek için, tabela teşkilatları kurulurken, 13 günde 22 ilde tüm ilçeleriyle örgütlenildiği övünçle tekrarlanırken, Aybar teşkilata gönderdiği genelgelelerde en az 50 bin üye istediğini yazarken, ve parlamentarist örgüt yapısının uzun uzun sıralamaya gerek olma yan hertürlü belirtisi ortadayken, «ne oluyor» diye soran olmamış, sorumluluğu paylaşma durumunda olanlardan bir ses çıkmamış, hatta yukarıda gördüğümüz gibi bu kitle örgütlenmesine, «Türkiye'de sosyalizm emekçi sınıfların ortak hareketi şeklinde geliyor» teorik kılıfı geçirilmiştir. Olan açıktır: Parlamenterizm salgını yaygınlaşmıştır ve TİP yönetici kadrosu 1968'lerdeki hayal kırıcı sonuçlara kadar hep birlikte, kısa sürede seçimle iktidara gelebileceklerine inanmaya başlamışlardır 1965 seçimlerinden sonra ise kimden fazla oy geliyorsa ona önem verilsin mantığıyla köylü ön plana alınmıştır.

Üçüncü Olağan Kongre ile İkinci Olağanüstü Kongre arasında geçen sürede muhalefetin sözcüğünü yüklenerek çıkan Tüm

dergisinde Aren şöyle yazıyor: «...Bilindiği gibi, teori eylemin temelini teşkil eder. Doğru bir teoriye dayanılmadıkça doğru bir eylem yapılamaz. Bundan ötürüdür ki, sosyalist teoriden ayrılmak partinin örgütlenmesi ve partililerin eğitilmesi gibi temel eylem sorunlarının ihmal edilmesi sonucunu verir ve vermektedir. Gerçekten, sosyalizmden ayrılanca, parti teşkilatı sadece seçimlere girmenin hukuki şartı olduğu için ve sadece bu yönden önemli olur. Aynı şekilde parti içi eğitim de ortada öğrenilecek bir teori bulunmadığından, sadece baştakilere sadıkane bağlılığı sağlamak ve buna engel olan sosyalist teorisinin gözden düşürülmesi gayretleri çekilini alır... Oysa Türkiye İşçi Partisi, kurulduğu günden beri sürdürdüğü ve kendisini sosyalist kimliğiyle kamuoyuna kabul ettirmek mücadelesi diyebileceğimiz aşamayı geride bırakmış ve tam bir örgütlenme aşamasına gelip dayanmıştır.» (Tüm, sayı: 1, s: 9)

Boran, aynı dönemde TİP'te görülen ihtilafı ve partinin vardığı noktayı partinin küçük burjuva sınıf tabanıyla açıklamaya çalışır. Bu onun daha sonraki (Emek dönemi) yazılarında da görüldür. «...TİP'in bu sınıfsal niteliği (yani tüm emekçi sınıfların ortak kitle örgütü olması) bir yanıyla Türk sosyalist hareketinin gücünü ifade etmekte, sınıf tabanını genişletmektedir; ama öbür yanıyla da hareketin sosyalist niteliğini sürdürülebilmesi bakımından, bir zaafını teşkil etmektedir. İşçi sınıfı tüm emekçi kitle içinde azınlıktadır ve yine Türkiye'deki şartlar sonucu var olan işçi sınıfı da TİP'e sahip çıkarak parti saflarını doldurmuş değildir. Bu durumda, işçi sınıfından ziyade, esas itibarıyla burjuva ideolojisine dönük diğer emekçi kitleler partide ağırlığını ve etkisini duyurmaktadır. TİP'in bugünkü sınıf dayanağının bu niteliği hareketin sosyalist çizgiden kaymasını kolaylaştırabilen bir faktördür. Çünkü sosyalizm, asıl işçi sınıfının ekonomik ve politik ideolojisidir... Bu sınıfsal nedenlere bir de seçimleri kazanma oy toplama kaygusu eklendince sosyalist çizgisi muhafaza edebilmek daha da zorlaşmaktadır... TİP'in baş ödevi kitleleri eğitmek, örgütlemek, bilinçlendirmektir... Emekçi

kitleleri eğitmek, bilinçlendirmek ve örgütlemek, uzun vadeli, sistemli bir parti çalışmasını gerektirir. Emekçi kitleler içinde böyle bir çalışma yapabilmek ise sağlam, bütünlüklü, atılgan ve cesur teşkilat kadroları meydana getirmekle mümkündür. Oysa dört yılda bir genel seçimler, iki yılda bir senato kısmi seçimleri ve mahalli seçimler, diğer partiler gibi TIP'i de sık sık seçim kampanyası dönemlerine sokmakta ve böylece oy toplama, oyları artırma kaygusu parti çalışmalarını üzerinde devamlı baskı yapmaktadır. Ayrıca bu durum, Belediye veya İl Meclislerine veya Büyük Millet Meclisine girmeğe hevesli, ama sosyalizm den ve sosyalist çalışma gereklerinden az çok habersiz kişilerin partiye girmesine ve aday listelerindeki üst yerler için parti içi çekişmelere yol açmaktadır... Genel seçimlere girebilmek için 15 ilde bütün ilçeleriyle örgütlenmiş olmak şartı, TIP'i acele ve pek de titiz davranmadan, bulabildiği kadar elemanla örgütlenmeye iteledi...» (Tüm, sayı 1, s: 8)

Bunlar, dün'ün hastalıkları değildi, daha 1963-1964'den itibaren ortadaydı. 1966'lardaysa bütün bu eleştiriler çok daha sağlam temeller üzerine önerilerle birlikte yapılıyordu. Buna karşılık Aren-Boran muhalefeti, TIP'in yeni bir döneme girmekte olduğunu ancak 1968 sonunda, parlamentarizmin iflası görüldüğü zaman ve sosyalist hareket büyük ölçüde TIP dışına çıktığı bir sırada görebiliyordu. Getirdikleri teşhislerin yanında önerdikleri çözümler ise oldukça yalındı...

Bütün bunların hiç değilse 1968'lerde dile getirilmesinin temel iteleyci gücü, Türkiye'de sosyalist hareketin artık belli bir aşamaya gelmiş olması, sosyalizmin bir liminin yaygınlaşması, Parti modeli, örgütlenme modeli üzerinde tartışmaların gelişmesi ve bir kısım partilimin artık TIP modeli bir partinin sosyalist hareket içinde yerinin olmadığını farkına varmalarıdır. En önemlisi de, 1968 Kısmi seçimleri sonuçlarının yarattığı hayal kırıklığı ve bu gidikle çok uzun yıllar boyu iktidara gelinemeyeceğinin anlaşılmasıdır. Parlamentarizm üzerine kurulu temel yıkılınca, o nun örgütü de bölünmüş, çatlamıştır.

Muhalefetin yanlış ve yetersiz örgüt-

lenmeyi, küçük burjuva eğilimlerine ve ağırlığına bağlaması da ilgi çekicidir. Boran bu temayı ısrarla ve defalarca işlemiştir. (Bak, Emek, sayı 2, Sosyalist Harekette Küçük burjuva etkenler) Oysa o küçük burjuva etkenlerin üstesinden gelmenin, üye yapısını sağlamlaştırmanın, kadro yetiştirmenin yöneticilere ait bir iş olduğu ortadadır.

Hareketteki küçük burjuva etkenler, sosyalizmin işçi sınıfına mal olmaması şüphesiz ki örgütü de etkiler. Ama temel görev, bu objektif şartları aşmaya çalışmak, küçük burjuva yapısını kırmak, sosyalizmi işçi sınıfına mal etmeye çabalamak ve tüm güçleri bu noktada toplamak değil midir? «Türkiye'de sosyalizm tüm emekçi sınıfların ortak hareketi olarak yürüyor» deyip, bu emekçi sınıflar arasında tüm küçük burjuva unsurları da saymak ve böylece ittifakları parti içinde kurmak yanılığının savunulması TIP yönetici kadrosunun ortak çizgisi olmuştur. Sonradan da yanlış ve yetersiz örgütlenmenin objektif gerekçesi haline getirilecek olan bir çizgi...

Sendikalizm, popülizm ve parlamentarizmin örgütlenmesi

TIP'in örgütlenme ilkeleri konusunda söylenecek şey, partinin gerek iç örgütlenmesinin, gerekse Türkiye çapında genel örgütlenmesinin, doğuş hastalıkları olan sendikalizm, popülizm ve parlamentarizmin tüm izlerini yansıttığı, bu temellere göre şekillendiği ve böyle olduğu için de, bu hastalıkları zamanla bir kat daha ağırlaştırdığıdır.

TIP tüzüğü'nün bazı maddeleri, bu tüzüğün uygulanış biçimi, iç örgütlenmede bu gerçeklerin en açık ifadesi olmuştur.

Partinin iç örgütlenmesi, kademeleşmesi, üyelik, demokratik merkezîyetçilik ilkesinin işleyişi üzerinde durmakta yarar var.

Tüzük ve ünlü 53. madde

TIP tüzüğü'nün en fazla tartışılan ve doğuş hastalıklarını yansıtan maddesi 53. madde olmuştur. Bu maddeye göre «Par-

tinin bütün organlarında görevli bulunanların yarısı», «Üretim araçlarına sahip bulunmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikaları yönetim kurullarında görevli bulunan üyeler»den meydana gelecekti.

Bu maddenin konulmasının özel bir anlamı vardı. Daha Birinci İzmir Kongresinde büyük tartışmalara yol açan ve özellikle Boran tarafından sonuna kadar savunulan maddeye göre, böylece TİP safalarını ve TİP yönetici organlarını, aydın açısından sonra partiye biraz fazlaca aktıkları ve sendikacıları ürküttükleri görülen aydın kalabalığından, aydın kalabalığının yaratacağı tehlikelerden kurtarmak mümkün olacaktı. Maddeyi savunanların bir kısmı, işçileşmiş aydınların pek bulunmadığı ve işçilerin büyük çoğunluğuyla sosyalizmin biliminden uzak oldukları gerçeğinden hareket ederek, aydın-işçi kaynaşmasında işçilerin ağır basmasını böyle halledebileceklerini, aydın kalabalığının sakıncalarını böylece giderebileceklerini düşünüyorlardı. Sırf sendikalist, sırf üvri-erist bir partiden kurtulmak isteniyordu. Bundan kurtulmanın yolu, gerçek anlamda, işçi sınıfı sosyalisti aydınlarla, sosyalizmin bilimini kavramış sosyalist işçilerden, onların tek bir potada yuğurulmasından geçecekken, bir grubun diğerine kontrol ettirilmesinden geçebilir sanıldı. Böylece sırf ameleci, sırf aydınca tehlikeli çizgiler engelleneceğine, araya daha kesin bir ayırım konmuş oldu. Öyle ki, Kongre seçimlerinde delegeler aynı sandığa iki ayrı defa, bir aydın kesimi, ikincisi işçi kesimi için oy kullanıyorlardı.

İş bu kadarla da kalmıyordu. 53. maddenin o küçük «veya» eki, Türkiye'de sosyalizmin ve TİP'in başına az bela açmadı. Bu veya ekçığı ile, işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunan üyeler de işçi kesiminden sayılıyordu. Aslında 53. maddenin bu yanı, sendikacıların kuşularının giderilmesi için düşünülmüştü. Böylece doğuş hastalığı sendikalizm eğilimi, o sıralarda, sosyalizm adına savunulan 53. madde ile bir kere daha perçinlenmiş oldu. Bu maddeye uygun olarak, artık TİP organlarında, yönetim kademelerinde, sendikacılar, sendika avukatları, yani Türki-

ye koşullarında, hele 1964'lerde, işçiden ne kadar kopuk kişi varsa, ayrıcalıklı olarak temsil edilme hakkını elde ediyor, böylece, zaten tüzükle tanınan aydın ağırlığı bir kere daha perçinlenmiş oluyordu.

«Siyasal parti bir maniveldir... Manivela bir çubukla bir dayanaktan ibaretir. Siyasal manivelanın DAYANAK noktası bir sosyal sınıf, işçi Partisinde İŞÇİ SINIFI'dır. Siyasal manivela çubuğu, tüzüğe göre kurulu parti yapısıdır. TİP Tüzüğü partinin köy manivela çubuğunu ele almış sayılmaz. Şehirde Parti manivela çubuğunun küçük kolu aydınlara, büyük kolu işçilere benzetilebilir: Küçük kol (aydın sayısı) ne kadar kısa, büyük kol (işçi sayısı) ne kadar uzunsa Partinin yük kaldırma gücü o kadar çok olur. İşçi sınıfının Parti yapısında çoğunlukta bulunması onun için istenir. Küçük kol (aydınlar) ile büyük kol (işçiler) birbirleriyle kaynaşmamışlarsa, manivela çubuğu dayanak noktasında kırık demektir. İşçiye ayrı, aydına ayrı sandık bu kırıklığı getirir.» (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için uyarmalı, s: 46)

Bu ayırım, bu kaynaşamama, sonunda aydın ağırlığına, kendilerinin de yakındıkları gibi küçük burjuva ağırlığına döndü. İşçi partisinde işçi görmek önemli, güzel bir olay haline geldi. Şüphesiz ki bu durum büyük ölçüde sosyalist hareketin genel durumundan, objektif şartlardan kaynaklanıyordu. Ancak bu objektif şartların yenilmesi, zorlanmasıydı önemli olan. Aybar, 53. maddeyi şöyle savunuyordu: «...Bugüne kadar toplumculuğun beklenen gelişmeyi gösterememiş olmasının nedenleri arasında toplumcu aydınlarla emekçi halkımızın elele verememiş olması da bulunmak tadır. 53 madde, toplumcu kafa emekçilerini kol emekçilerle fillen kader birliği etmeye, kol emekçilerini de kafa emekçileriyle dayanışma halinde bulunmaya sevk etmektedir. Bu maddeyi, parti üyeleri arasında kol veya kafa emekçileri olmasına göre bir ayırım yapılması için vesile sayanlar şüphesiz tüzüğün özüne ve açık sözüne nüfuz edemeyen kimselerdir...» (25 Ekim 1965 tarihli TİP Genelgesi)

Oysa Aybar'a karşı Aren-Boran muhalefeti belirlediğinde, Aybar tabandaki ü-

yelerde aydın düşmanlığını geliştirmek için elinden geleni yapıyordu. Boran, Eylül 1969'da bu durumdan şöyle yakınıyordu: «Bu görevin başarılmasında, özellikle sosyalist hareketin ilk aşamalarında, kendi sınıflarını reddedip işçi ve emekçi sınıflarla iş ve kader birliği etmiş sosyalist aydınlarla önemli ödevler düşmektedir. «Aynalı pehlivan» hikâyeleri ve benzetmeleriyle sosyalist aydınları alaya almak, işçi ve emekçi arkadaşlara sosyalist aydınlarla karşı güvensizlik aşılacak bir sosyalist parti yöneticisinin yapacağı bir iş değildir ama yapılmaktadır. (Emek, sayı 10, Şapmalar Açık seçik beliriyor)

Organ-dışı üye

TİP tüzüğü, partililerin büyük çoğunluğunu organ dışı tutan bir tüzüktür. Oysa bir sosyalist partide, 1964 şartlarında bile organ dışı üye düşünülmemesi gerekir. Üyeyi organ çalışması eğitmez mi, kadrolar organ çalışmalarıyla devşirilmemez mi? Denebilir ki, TİP baştan beri bir kitle partisiydi, kitle partisinde her üyenin organlı olması imkânsızdır. Bu geçersiz bir iddiadır. TİP gibi bir partide 1964 şartlarında bile üyelerin organında çalışır olmaları mümkündür. Bir kere bu üye sayısı öyle yüzbinler falan değildi, ikincisi ise yapılacak işler, eğer o işleri yapmak isteyen varsa, üyelerin tümünün organlarda bilfiil çalışıyor olmasını gerektirecek kadar çoktu.

«Bir işçi partisine ya üye olunur, ya olunmaz. Üye olan her partili, Partinin belirli bir organı içinde görevlidir. Belirli görevi yoksa ona partili demek, vücuttan kesilmiş bir parça eti vücudun halâ dokusu saymak kadar yersiz olur.» (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, A.g.y. s: 60)

TİP'e her müracaat eden, hatta bazan pek de gönüllü olarak etmeyen arkadaşların ısrarlarına dayanamayan herkes, büyük bir memnuniyetle üye kaydediliyordu. Bundan sonra da altı aylık adaylık süresi içinde üyeler genellikle hiç denenmeden, hiçbir teorik-pratik eğitim veya deneyden geçirilmeden (çok özel durumlar olmadıkça) asıl üyelige geçiriliyordu. Daha çok Anadolu teşkilatında, Kongre hesaplarıyla

tüm yaşı tutan ev halkının (burjuva partilerinde olduğu gibi) partiye üye kaydedilmesi olağandı.

TİP üyelerinin kaçta kaçının partiye uğradıkları incelenmeye değer... Her ilçe birkaç fedakâr, inançlı kişinin gayretleriyle açık tutulabiliyordu. Büyük Kongrelerde, İl kongrelerinde delegelerin hatırı sayılır bir kısmının kongrelere katılmadıkları görülmüştür. Üçte iki çoğunluk çok önemli sayılıyordu. İlçe kongrelerinin ise üyelerin yüzde 25'inin katılımıyla yapılması ender sağlanan bir olguydu.

1968'de tesbit edilen 12 bin üyenin çok büyük çoğunluğunun durumu buydu. O zaman da üyelik, herhangi bir başka partinin üyeliğinden farklı olmuyor ve «ölü kalabalık»dan öteye geçemiyordu. 1969 seçimleri sonuçlarında, Aren'i öylesine şaşırtmış olan ve tarihin tekerleğinin ters döndüğünü düşündürten oy azalmasının üye sayısı için de geçerli olduğunu biliyoruz.

Parti disiplini

Bir sosyalist partide en önemli sorunlardan biri olması gereken disiplin, demokratik merkezîyetçilik ilkesinin işlerliği, TİP'te hep saptırılmıştır. Demokratik merkezîyetçilik, bilindiği gibi iki yönlü olan, dönem dönem bir veya öteki yönü ön plana çıkarılabilir de, Partinin yapısının sağlam olabilmesi için her iki yönün denge halinde bulunması gereken bir ilkedir. Demokratik merkezîyetçilik, öte yandan —bir sosyalist partide— en azından her üyenin organlarda görevli olduğu bir partide işlerliği olan bir ilkedir. Gevşek örgütlenme içindeki bir kitle partisinde, demokratik merkezîyetçilik, hem de merkezîyetçilik yanını ağır bastırarak uygulamak istediniz mi, olsa olsa genel merkez istibdadına, —ve eğer genel merkez de tek bir kişinin ağırlığına bağlıysa— bir seflik sisteminde giderseniz. TİP'te uzun süreler, tüm Aybarcılık dönemi boyunca ortaya çıkan bu oldu. Demokratik merkezîyetçilik ilkesi, daha İzmir kongresinden hemen sonra tasfiyelere yol açtı. Malatya kongresinde, konuyla ilgili tartışmalar oldu ve İzmir kongresinde olduğu gibi Malatya kongre-

sinde de Boran'ın bu konudaki sekterliği dikkati çekti. Tüzük değişikliği komisyonu, parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek, daha o zamanlardan olumsuz etkisi şiddetle hissedilen Genel başkan ve Genel Merkez hakimiyetini bir ölçüde önlemek için, Genel Yönetim Kurulunu partinin söz de değil gerçekten en yetkili kurulu haline getiren bir tüzük değişikliği tasarısı sununca ve Genel Başkan ile Merkez Yürütme Kurulunun mutlak yetkilerini bir ölçüde kısıtlayabilecek bazı maddeler önerince, Boran tarafından «cehenneme giden yollar da iyi niyetle döşenmiştir» diyerek, cehenneme yollandı. Malatya kongresinde Boran, parti içinde eleştiri özelleştirilmesini isteyen bir teklife bile olumsuz oy kullandı. Bütün bunlar demokratik merkeziyetçilik adına yapıyordu. Ama bu ilkenin ancak bir Sosyalist Parti'de işlevlik kazanabileceği yine gözden uzak tutuluyordu. O sıralarda, Partideki işleyiş, aslında demokratik merkeziyetçilik değil Genel Merkez ve genel Başkan'ın kendi başlarına iş yapma, Partiyi ve işçi sınıfını kendileriyle özdeş görme alışkanlığıydı.

Sonunda, merkeziyetçilik adına şeffik sistemi gelişti ve o şeffik sistemi, Boran'ın ve Aybar'a karşı muhalefet yapan arkadaşlarının da en fazla yakındıkları mesele oldu. Aybar tek adam haline geldi. Kitle partisinde şeffik sisteminin kaçınılmaz olduğu bir kere daha ortaya çıktı. (Bu konuda 2. olağanüstü Kongre sırasında Boran'ın konuşması, Aybar'la ilişkileri konusunda anlattıkları önemli ve öğreticidir.)

Aybar'a karşı Aren - Boran muhalefeti, daha sonra bu muhalefetin Emek muhalefeti olarak örgütlenmesi sırasında, geçmişte o ilkenin en büyük savunucusu olmuş, Aybar'ın yetkilerinin azaltılmasına her zaman en şiddetli karşı çıkmış olan Boran, demokratik merkeziyetçiliği hiçbir şekilde göz önünde bulundurmadan parti disiplinine tamamen aykırı bir muhalefeti yürütenler arasındaydı. Muhalef kanadın parlamentodaki ağırlığının kendilerine kazandırdığı güçten haberdar olanlar, basına ayrı demeçler vermekten, ayrı yayın organları çıkarmaktan, Emek hareketini parti içinde bir hizip hareketi olarak geliştirmekten demokratik merkeziyetçilik adına

hiçbir zarar görmüyorlardı. Bunun meşuru mazereti «sapmış yöneticiler»e karşı savışı. Ancak ortada öylesine abartılacak bir sapma falan olmadığı sadece başlangıçtan beri gelen *paylaşılmış* hastalıklar olduğu unutuluyordu. Emek fraksiyonu da iktidarı aldıktan sonra demokratik merkeziyetçilik ilkesine «tasfiyeciliğe kılıf» olarak, her türlü tartışmayı partide yasaklamak üzere sarılındı. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi, 1970'lerin o her türlü gruplaşmanın ve örgütsüzlük anarşisinin kol gezdiği ortamında TİP'in kabuğuna çekilmesine, daralmasına, soyutlanmasına kılıf olarak görüldü.

Parti içi demokrasi ise hemen hiç bir zaman işleyemedi. Parti içi demokrasinin işleyiş organları içindeki bilinçli üye çoğunluğuna, yöneticilerin «biz partiyiz» anlayışından çıkmalarına, her türlü eleştiriyi hainlik ve parti yıkıcılığı olarak damgalamalarına, temellerine inmeye çalışmalarına bağlıydı. Ne yönetici kadronun yapısı, ne parti dışında gelişen MDD muhalefeti, ne de dönemin şartları buna imkân vermedi. TİP'te demokratik merkeziyetçiliğin demokrasi yanı hiçbir zaman işlemedi.

İdeolojik eğitim, kadro korkusu

Daha önce, sosyalizmin bilimi ve TİP bölümünde eğitim konusuna değindik. Gerçekten de, teorik eğitim TİP'te her zaman önemli ve çözümlenemeyen bir sorun olarak kaldı. Aybar eğitimi, seçim propagandaları sırasında halkla temas edecek olanların eğitimi olarak anılıyordu. Bu konuda ve kitap korkusu konusunda gerekli alınmaları daha önce verdik. Aybar 1969 baharına gelindiğinde de şöyle diyordu: «*Parti üyeleri arasında, halkla temas edecek olanları eğitmek, ilk ödevimizdir. Önce yeteneklerine göre bu arkadaşları tesbit etmek gerekir. Bunlara iki şey öğretilenektir: Halk topluluğu ile konuşmaya, sohbet etmeye nasıl başlanır? Halkın ilgisi nasıl çekilir?*» (TİP haberleri, sayı 31—32, s: 9) Aybar'ın gerekli gördüğü tüm eğitim budur. Öte yandan, sonradan partide kadro eğitimi yapılmamış olmasını, üye çoğunluğunun bi-

linç derecesinin düşük, hatta yok olması eleştiren Aybar'a karşı muhalefet de, özellikle teorik eğitime karşı aynı kuşku içinde olmuştur. (Boran'ın konuyla ilgili 1970lerdeki düşüncelerine yer verdik) Bunun bir nedeni sosyalizmin biliminin öğretilmesinin «legalite açısından» sakıncalı görülmesi diğer bir nedeni ise, doğuş hastalıklarının böylesine damgasını bastığı bir örgütte, teorik eğitimin geliştirilmesinin, bilinçli ve meseleleri anlayarak partiye sahip çıkacak kadrolar yaratması yöneticileri geride bırakması, kılıfları delmesi kuşkusudur.

Profesyonel kadrolar meselesine gelince... Kendisini kitle partisi, tüm emekçilerin partisi, yatay örgütlenmeyi seçmiş olan parti olarak tanımlayan TİP, böyle bir kadroya ihtiyaç duymamış, hatta zararlı görmüştür. Aren-Boran muhalefeti sırasında, ancak 1960ların sonunda, profesyonel kadro meselesi, tabanın büyük baskılarıyla gündeme gelmiştir. O dönemlerin ortasında ve sosyalist mücadele arenasında gündeme gelmesi mümkün olamazdı...

Bu konuda Aybar hiç değilse başından sonuna kadar aynı çizgideydi, 8 Şubat 1971 tarihinde, yönetimde ayrıldıktan sonra, TİP yöneticilerine ilettiği bir eleştiride şunları söylüyordu: «...Kısacası, tüzük ve program yurt çapında yaygın, yatay bir örgütlenmeyi öngörmüş, «dar kadro» biçiminde örgütlenmeyi yeğ görmemiştir... «Dar kadro», «profesyonel kadroya gidilmek, üye sayısının sınırlandırılmak» istendiğini işitiyoruz. Hangi mali kaynaklar la bu işin gerçekleştirileceği konusunu bırakıyordum. Bizim gibi fakir bir parti için, «Profesyonel kadro» teşebbüsü ciddiye alınacak iş olmasa gerek. Kaldı ki, gerçekleştirileceği farz edilse bile, bunun faydadan çok zarar getireceği şüphesizdir. Partinin şimdiden «ekmek kapısı» haline gelmesi, son derece sakıncalıdır. Parti içi demokrasi böyle böyle ortadan kalkar. «Bürokratik Sosyalizme» böyle gidilir.» ... Aybar aynı şekilde devam ediyor... Kadrodan, parti profesyonelliğinden Aybar'ın ne anladığını, TİP'te yıllarca ne anlaşılmış olduğunu açıkça ortaya koyan bu satırlar, Dördüncü Büyük kongreden sonra, partiyi sosyalist bir parti haline getirmesi amaçla

nan bazı kararların alınmasından sonra yazılmıştır. TİP'e yıllarca damgasını basmış bu anlayış, «profesyonel»i sosyalist mi litan olarak değil, maaş peşinde kişi olarak görmek, Partiyi sendikadan ayırmamak anlayışıdır.

1970 Ekiminde yapılan Dördüncü Büyük kongrede profesyonel kadro kararı alınmıştır. Alınan bu kararlar uygulanamadan, 12 Mart 1971 bastırmıştır. Uygulanabilir miydi?

Parti o sıralarda sosyalist kadrolardan öylesine tecrit edilmiş, örgütsüzlük anarşisi öyle bir noktaya varmış ve kadroların TİP'ten umudu öylesine kesilmişti ki, aslında kitlelerle bağ kurmak için gerekli bu türden kadrolar kurulması ne mümkündü, ne de kısa sürede, o pasifizm ideolojisi üzerine iş yapma imkânları vardı. Dördüncü kongrenin bir Sosyalist Parti'ye dönüşmeye yönelik pek çok kararı gibi, bu karar da kâğıt üzerinde ve TİP'ilerin halâ özlemleri yad ettikleri bir hatıra olarak kaldı.

TİP'te uzun zaman reddedilmiş, terk edilmiş olan dışardan bilinç götürmekle ilgili tartışmalar konusunda, Boran 25 Ağustos 1969 tarihli Emek'de şunları yazıyordu: «Kitlelerin kendiliğinden sosyalist bilince erişmesi beklenmez. Burjuva partilerinden değişirmek, bilinçsizliği ve ya kapitalist düzenin sınırlarını aşmayan bir sınıf bilincini, sosyalist bilince dönüştürmektir sosyalistlerin ve sosyalist Parti'nin görevi.» (Emek, sayı 9, s: 6) Bu görev yönetimin paylaşıldığı 7 yıl boyunca «ne oranda yerine getirildi, ne oranda savunuldu, ne oranda engellendi» sorusu ise, sorulması gereken bir sorudur.

Üye yapısı

Bir sosyalist partinin üyelerinin sınıfsal yapısının ve ağırlığının ne derece önemli olduğunu TİP yöneticileri, özellikle Aren-Boran kanadı, açıklıkla biliyorlardı. Öylesine biliyorlardı ki, Boran, muhalefet dönemi sırasında TİP'in zaaflarını sürekli olarak küçük burjuva ağırlığına bağlıyordu. Küçük burjuva ağırlığı, şüphesiz ki Türkiye devrimci ortamının objektif şartlarından kaynaklanıyordu. Ama bu ob-

jektif şartların, yıllar geçtikçe bir ölçüde değişmediği, gelişmediği iddia edilebilir mi? Üstelik de bir sosyalist partinin küçük burjuva ağırlığı karşısında daha başlangıçtan tedbir alması gerekmez miydi? Bazılarınca kendi küçük hesaplarına alet edilen, bazılarınca da iyi niyetle tedbir olarak düşünülen 53. madde, gördüğümüz gibi tam ters bir sonuç vermiş, bir yandan işçi-aydın düşmanlığını ve ayrılığını körüklerken, vuvrierizmi güçlendirirken, öte yandan partiyi her kademede, özellikle de yönetici kademede, küçük burjuva kökenli aydınlarla doldurmuştu. O günleri yaşayanlar, TİP'e bir Üniversite öğretim üyesinin, adı ünü duyulmuş bir aydının girmesinin ne kadar merasimli olduğunu, ne kadar önemsendiğini hatırlarlar.

1968 Mayıs'ında 12 bin küsur üye fişinin elden geçirilmesiyle yapılan bir araştırmamızın sonuçlarına göre, proleter ve yarı-proleter olarak tasnif edilen ve zanaat-kâr-işçileri, teknisyenleri, yani aslında proleter ve yarı proleter sayılamayacak unsurları da içeren üye toplamı tüm üyelerin yüzde 44.7'si idi.

İşçi üyelerin oranı yüzde 19.65'di. Hizmet işçileri, vasıflı işçiler ve tarım işçileriyle birlikte bu oran yüzde 31'e varıyordu. Küçük burjuva unsurların oranı ise yüzde 52'yi aşıyordu. Araştırmaya göre, üyelerin yüzde 2.8'e varan bir oranı burjuvaziye dahildi. (Kaynak: Aydınlık sosyalist dergi, Sayı 3, Ocak 1969) Böyle bir sınıf yapısı, daha önce sözünü ettiğimiz sosyalist eğitimden ve sosyalizmin bilimin den yoksunlukla, organlarda yer almayan üye çoğunluğuyla, partinin genel kitle partisi yapısıyla birleşince, İşçi Partisi'ni herhangi bir başka partiden farklı kılmıyordu.

1965 seçimlerinde, «nasırlı eller Meclis'e» sloganına rağmen, Meclis'e girenlerin hep aydınlar ve küçük burjuva unsurlar oluşu, «zaten o slogan yanlış; doğrusu: en iyi sosyalistler Meclis'e olmalıydı; TİP 15 milletvekilliğini en etkin olabilecek şekilde kullanmalıydı» diye haklı gösterilebilir. Ama yine de partinin yapısının bir göstergesidir. Aynı şekilde 1968 Mahalli seçimlerinde TİP belediye başkanı adaylarının sınıf yapısı da ilgi çekicidir. Mimar,

Avukat, Emekli Subay ve Sendikacı adaylar başı çekmektedir.

Yönetim organlarındaysa, 53. maddenin de yardımıyla aydın, ve sendikacı ağırlığı her dönemde belirgin olmuştur.

Parlamentarizm ve popülizmin örgütlenmesi

TİP'in örgütlenmesi, Türkiye planında popülizmin ve parlamentarizmin yaygın örgütlenme anlayışına dayandı. Kitle partisi dönemin şartlarının gereği olsa da, kitle partisinden İşçi sınıfı partisine geçiş için ciddi adımlar atılmadı. Böyle bir zorunluluk gereksiz sayıldı, Türkiye'de «tüm emekçi sınıfların ortak hareketi olarak yüryüyen sosyalist hareketin» kitle partisi ile sosyalist iktidara(!) yönelebileceği savunuldu. Bunun Aybar'dan olduğu kadar, Boran'dan örneklerini de verdik. Böylece sınıflar ve tabakalar arası «ittifaklar» sorunu yok sayılırken parti içinde tüm emekçi sınıfların ortaklığı savunuldu. Köylü dalkavukluğu yönü ağır basan popülizmin ve ona dayanan parlamentarizmin en iyi örneklerinden biri Aybar'ın şu satırlarıdır: «Türkiye İşçi Partisinin oy ortalama oranı köylerde yüksek. 1968 seçimlerinde bu gelişmenin daha hızlandığı muhakkaktır. Binaendaleyh biz köye gideceğiz... Bütün köylerde, 'ben İşçi Partiliyim' diyebilecek yürekli arkadaşlar vardır. Gezdiğimiz köylerden biliyoruz. Bir arkadaş çıkıyor, 'ben işçi partiliyim' diyor Zaten köylüler de söylüyor: 'Burada filan sizdendir. İşçi Partili flandır'. Gidiyorsunuz, 'benim' diyor. 'Sen partiye kayıtlı mısın?' Yo, kayıtlı filan değil. Gönüllü olarak İşçi Partili. Bizi taban teşkilatımız bu ellere teslim edilirse, —ki edilmelidir— son derece güç kazanacağıımız muhakkaktır.» (28 Haziran 1969, Genel Yönetim Kurulu, Açık konuşması, TİP haberleri, sayı 16, s: 9) Aybar, 1964 kasımında da şunları söylüyordu: «Arkadaşlar, birçok üde, hiç kimseyi tanımadan 3—4 günde teşkilat kurabildiler. Bunun için kahvelerde oturup halkla konuşmak yetti.» (Yön. sayı 87, 27 Kasım 1964, TİP lideri Aybar ile bir konuşma) 1964'den 1969'a Değişen birşey yoktu.

Kısaca Türkiye İşçi Partisinin örgüt

yapısı ilkeleri bakımından parlamantarizmin ve popülizmin örgütlenmesiydi. Bu örgütlenmeden, 1965-1968'lerden itibaren o doğuş hastalıklarını aşabilecek, zamanla yenebilecek bir yapının doğması doğrultusunda, kadroların devşirilmesi doğrultusunda yararlanılabildi. Ama 1969'a gelindiğinde artık çok geçti, Çeşitli hastalıklar, en önemlisi de pasifizm örgütü öylesine sarmıştı ve en aktif, en devrimci kadroların çoğu partiden öylesine uzaklaşmıştı, örgütün yapısı yukarıda çeşitli yönleriyle gördüğümüz şekilde öylesine gevşemiş ve laçkalaşmıştı ki 1968'lardan, 1970'den sonra aynı TİP'ten yeni bir örgüt doğamazdı. Üstelik de bütün bir 9—10 yıllık süreç, 1970'lere gelindiğinde TİP kadrolarında önemli bir kendi kabuğuna çekilme, güçsüzleşmenin verdiği sekterlik, kapalılık, onca anarşi kol gezse de devrimci ortam içinde çalışma çekingenliği, eylemsizlik yaratmıştı ki, bu yapının kırılması, önce en ge-

niş sosyalist kadrolarla, sonra da kitlelerle yeniden sağlam ve sürekli bağlar kurulması imkânsızlaşmıştı. Özellikle sosyalist kadrolar açısından, 1960 sonrası Türkiye sosyalist hareketindeki kanatların asla tek taraflı olmayan ve diyalektik bir süreç içinde birbirini etkileyen hataları yüzünden, karşılıklı güven, birleşme, derlenme, ve bu derlenmenin TİP çevresinde olması imkânları tıkanmıştı. TİP bu kadrolara «sosyalist devrim» stratejisini kabul etmeyen hainler olarak bakıyor, o kadrolarsa TİP'i artık kabul etmiyorlardı.

Odak noktası olan, en önemli iş olan «örgütlenme sorunu» ise, 1970'de bile halâ soyut strateji tartışmaları ön plana geçirilerek veya onca «genişlikten» sonra, bu defa da kabuğuna çekilme ve sekterlikten başka birşey olmayan bir çeşit kendi kendini aldatmayı aşmayan bir «darlık» önerilerek ve savunularak, halâ önemsenmiyor, savsaklanıyordu.

ÖZET VE SONUÇ

10 yıl süren ve Türkiye sosyalist hareketini etkileyen TİP hareketinin özeti nedir? TİP deneyi neleri bir kez daha doğrulamıştır. TİP tecrübesinden çıkarılan sonuçlar nelerdir? Bu son bölümde bu noktalara değinmek istiyoruz.

Bilimsizlik

TİP deneyi ve vardığı nokta herşeyden önce, «devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz» temel prensibinin, lafta kalan bir klişe cümle olmadığını, tersine sosyal pratiğin başta gelen ilkesi olduğunu ispatlamıştır.

Gerek genel bilinç düzeyinin düşük olması, gerekse TİP'in kaderini elinde bulunduran yöneticilerin sosyalizmin bilimin den uzak bulunmaları veya onu yeterince özümleyememiş olmaları, TİP yönetiminde belirli zümrelere dayanan hastalıkların yaşamasının nedeni ve sonucudur.

TİP yöneticileri sosyalist değil miydiler? Bu soruya «Hayır» diye cevap vermek güçtür. TİP'in yönetiminde bulunanların çoğu sosyalistler, ve TİP bir sosya-

list partiydi. Ama bu sosyalizm hiç bir zaman İŞÇİ SINIFI SOSYALİZMİ değildi ve olmadı. Ve bilimsizliğin bir parçası olarak TİP uluslararası işçi sınıfı hareketine inancsızlık ve kayıtsızlık içinde millî yetçiliğin, revizyonizmin ve sosyal şovenizmin elinde kalmıştır.

Böyle enternasyonalist ruh ve bilinç partide yerleşmemiştir. Türkiyede sınıf mücadelesinin gelişmesi, genel bilgilenme düzeyinin yükselmesi TİP içinde bilimin giderek daha iyi kavranmasına sebep olduysa bile, TİP'in işçi sınıfı sosyalizmine ulaştığı hiç bir zaman iddia edilemez. Aybar'ı sağ sapmayla suçlayan ve bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK muhalefeti de Marx'dan ve Lenin'den bol mihaz gösterdiği halde hiç bir zaman proletarya sosyalizmini temsil etmemiştir. Belki Aybar EMEK'e göre sağdaydı, ama EMEK'in kendisi de sol sekter pasifist bir çizginin şampiyonluğunu yapıyordu.

Bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK grubu ve muhalefeti pasifizme teorî giydirmenin yolunu Türkiye'de menşevizmin şampiyonluğunu yapmakta buldu.

lar. Sözde sol görünmeğe çalışarak teorik-
leştirmeye çalıştıkları sosyalist devrim te-
zini, bir menşevik tezi halinde temellen-
dirdiler, yani iflas eden Aybar sağcılığı
yerine, sosyalist hareket içine bir başka
sağcılığı, Aybar'dan da daha tehlikeli bir
sağ çizgiyi yerleştirmeye çalıştılar.

EMEK'de sosyalist devrim tezi altına
gizlenen mantık kapitalizmin üretici güçle-
ri geliştirdiği safsatasıydı. Böylece kapi-
talizm alabildiğine gelsecek, buna paralel
olarak işçi sınıfı da nicel ve nitel ola-
rak güçlenecek, kapitalizm gelişip, üretici
güçleri geliştirdiği oranda rejim liberalle-
şip, demokratikleşecek işçi sınıfı da bu li-
beralleşme ortamından yararlanıp örgüt-
lenecek, sonra dünya çapında emperyalizm
geri çekilmeğe başlayacak, bütün bunlar-
dan sonra işçi sınıfı burjuvaziye karşı sos-
yalist devrim yapacak... Bu menşevik gö-
rüşler şimdi artık kendini gizlemeğe gerek
görmeyecek kadar pervasızlaşmıştır. 6
yıl boyunca Aybar'la birlikte partiyi yönet-
tikten sonra, Aybar'ı sağ sapmayla suçla-
yarak «sol» muhalefetin başını çeken ve
EMEK hareketinin de lideri olan Sadun
Aren, geçtiğimiz günlerde Yeni Ortam ga-
zetesinde *burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir
sınıf* olduğunu ilan etmiştir:

Diğer taraftan sermayedar sınıf ve
onun partisi — ki bu muhtemelen AP ol-
makta devam edecektir— güçlendikçe bu-
günkü çağdışı gerici tutum ve davranışlar
dan kurtulacaktır. Çünkü bilindiği gibi ka-

pitalist sınıfı ve onun partisini bu kadar
çağdışı yapan etken siyasi iktidarını sür-
dürebilmek yani seçimleri kazanabilmek
için çağdışı sınıf ve tabakalarla ittifak
yapmak mecburiyetinde oluşudur. Bu çağ-
dışı sınıf ve tabakalar kapitalizmin geliş-
mesiyle küçülecek ve etkisizleşeceklerinden
bu mecburiyet de gün geçtikçe azalacak-
tır. Yoksa bilindiği gibi burjuvazi çağdaş
ve ilerici bir sınıftır. Böylece önümüzdeki
5-10 yıllık bir dönem içinde sermaye sı-
nıfının partisi (ya da partileri) sosyal ve
politik konularda liberalleşecekler, çağdaş
laşacaklar ve bu alandaki CHP tekeli-
ni kıracaklardır.» (Yeni Ortam, 6 Ekim 1974)

İşte bilimden uzak Aybar'a karşı, sos-
yalizmin bilimi adına «sol» muhalefet yü-
rüten hareketin liderinin samimi itirafları.

Sadun Aren'i kişisel ve münferit bir
olay, «bir tarihi tesadüf» olarak alamayız.
Aybar'ı alamayacağımız gibi, bugün CHP'
nin şaşaklığını yapan ve işçi kongrele-
rinde sosyalizmden «devlet faşizmi» diye
bahseden DİSK genel başkanı TİP'in ku-
rucusu ve gedikli yöneticisi Kemal Türk-
ler'i alamayacağımız gibi...

Burada isimleri çoğaltmak istemiyö-
ruz. Toplum içinde belirli zümrelerin tem-
silcileri olarak uzun yıllar TİP'i yöneten-
lerin büyük bir kısmının sosyalizmin bili-
minden ve dolayısıyla devrimden uzak ol-
dukları pratikte bunu ispatlamış bir ger-
çektir.

TİP'İN YÖNETİCİ ZÜMRELERİ

Sendikacılar ve Aydınlar

TİP'in yönetiminde iki grup egemen
olmuştur; Sendikacılar ve aydınlar. Şu
halde TİP'i yönetimini ve onun içindeki
hastalıkları belirleyen başlıca iki sosyal
zümre işçi aristokrasisi ile elit aydınlar-
dır.

İşçi aristokrat ve bürokratları TİP'te
sendikalizmi ve uvriyerizmi sürdürmüşler,
aydınlar da keza popülizmi ve uvriyerizmi
sosyalizm sanmışlardır. Sonuçta ortaya çı-
kan sonuç *Parlamentarizm*, ve *oy avcılığı*
olmuştur.

TİP deneyinin ispatladığı noktalardan
birisini de Türkiye'de sendikalizmin ve par-
lamentarizmin *sosyalizm etiketi* altında
kökleşmesinin maddi zemini bulunmadığı-
dır. Gerçekten TİP teorisiyle, pratiğiyle
sosyalizm içinde etkisini büyük ölçüde yi-
tirmiştir. Eugün artık TİP'i canlandırma
iddiasıyla ortaya çıkacak girişimler başa-
rısız kalmaya mahkumdur. Çünkü TİP'in
başlıca davanağı olan aristokrat sendika-
cıların ve küçük burjuva aydınlarının bü-
yük bir bölümünün «umudu» sosyalizm de-
ğil Ecevit'tir Böyle TİP deneyi sevabıyla
günahıyla tarihe karışmıştır.

yapısı ilkeleri bakımından parlamantarizmin ve popülizmin örgütlenmesiydi. Bu örgütlenmeden, 1965-1968'lerden itibaren o doğuş hastalıklarını aşabilecek, zamanla yenebilecek bir yapının doğması doğrultusunda, kadroların devşirilmesi doğrultusunda yararlanılabildi. Ama 1969'a gelinmiş durumda artık çok geçti, Çeşitli hastalıklar, en önemlisi de pasifizm örgütü öylesine sarmıştı ve en aktif, en devrimci kadroların çoğu partiden öylesine uzaklaşmıştı, örgütün yapısı yukarıda çeşitli yönleriyle gördüğümüz şekilde öylesine gevşemiş ve laçkalaşmıştı ki 1968'lardan, 1970'den sonra aynı TİP'ten yeni bir örgüt doğamazdı. Üstelik de bütün bir 9—10 yıllık süreç, 1970'lere gelindiğinde TİP kadrolarında önemli bir kendi kabuğuna çekilme, güçsüzleşmenin verdiği sekterlik, kapalılık, önce anarşi kol gezse de devrimci ortam içinde çalışma çekingenliği, eylemsizlik yaratmıştı ki, bu yapının kırılması, önce en ge-

niş sosyalist kadrolarla, sonra da kitlelerle yeniden sağlam ve sürekli bağlar kurulması imkânsızlaşmıştı. Özellikle sosyalist kadrolar açısından, 1960 sonrası Türkiye sosyalist hareketindeki kanatların asla tek taraflı olmayan ve diyalektik bir süreç içinde birbirini etkileyen hataları yüzünden, karşılıklı güven, birleşme, derlenme, ve bu derlenmenin TİP çevresinde olması imkânları tıkanmıştı. TİP bu kadrolara «sosyalist devrim» stratejisini kabul etmeyen hainler olarak bakıyor, o kadrolarsa TİP'i artık kabul etmiyorlardı.

Odak noktası olan, en önemli iş olan «örgütlenme sorunu» ise, 1970'de bile halâ soyut strateji tartışmaları ön plana geçirilerek veya önce «genişlikten» sonra, bu defa da kabuğuna çekilme ve sekterlikten başka birşey olmayan bir çeşit kendi kendini aldatmayı aşmayan bir «darlık» önerilerek ve savunularak, halâ önemsenmiyor, savsaklanıyordu.

ÖZET VE SONUÇ

10 yıl süren ve Türkiye sosyalist hareketini etkileyen TİP hareketinin özeti nedir? TİP deneyi neleri bir kez daha doğrulamıştır. TİP tecrübesinden çıkarılan sonuçlar nelerdir? Bu son bölümde bu noktalara değinmek istiyoruz.

Bilimsizlik

TİP deneyi ve vardığı nokta herşeyden önce, «devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz» temel prensibinin, lafta kalan bir klişe cümle olmadığını, tersine sosyal pratiğin başta gelen ilkesi olduğunu ispatlamıştır.

Gerek genel bilinç düzeyinin düşük olması, gerekse TİP'in kaderini elinde bulduran yöneticilerin sosyalizmin bilimin den uzak bulunmaları veya onu yeterince özümleyememiş olmaları, TİP yönetiminin de belirli zümrelere dayanan hastalıkların yaşamasının nedeni ve sonucudur.

TİP yöneticileri sosyalist değil miydiler? Bu soruya «Hayır» diye cevap vermek güçtür. TİP'in yönetiminde bulunanların çoğu sosyalisttiler, ve TİP bir sosya-

list partiydi. Ama bu sosyalizm hiç bir zaman İŞÇİ SINIFI SOSYALİZMİ değildi ve olmadı. Ve bilimsizliğin bir parçası olarak TİP uluslararası işçi sınıfı hareketine inancsızlık ve kayıtsızlık içinde millî yetçiliğin, revizyonizmin ve sosyal şovenizmin elinde kalmıştır.

Böyle enternasyonalist ruh ve bilinç partide yerleşmemiştir. Türkiyede sınıf mücadelesinin gelişmesi, genel bilinç düzeyinin yükselmesi TİP içinde bilimin giderek daha iyi kavranmasına sebep olduğu bile, TİP'in işçi sınıfı sosyalizmine ulaştığı hiç bir zaman iddia edilemez. Aybar'ı sağ sapmayla suçlayan ve bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK muhalefeti de Marx'dan ve Lenin'den bol bol mehz gösterdiği halde hiç bir zaman proletarya sosyalizmini temsil etmemiştir. Belki Aybar EMEK'e göre sağdaydı, ama EMEK'in kendisi de sol sekter pasifist bir çizginin şampiyonluğunu yapıyordu.

Bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK grubu ve muhalefeti pasifizme teorî giydirmenin yolunu Türkiye'de menşevizmin şampiyonluğunu yapmakta buldu.

lar. Sözde sol görünmeğe çalışarak teorik. leştirmeğe çalıştıkları sosyalist devrim te. zini, bir menşevik tezi halinde temellen. dirdiler, yani iflas eden Aybar sağcılığı yerine, sosyalist hareket içine bir başka sağcılığı, Aybar'dan da daha tehlikeli bir sağ çizgiyi yerleştirmeye çalıştılar.

EMEK'de sosyalist devrim tezi altına gizlenen mantık kapitalizmin üretici güçle ri geliştirdiği safsatasıydı. Böylece kapi. talizm alabildiğine gelişecek, buna para. lel olarak işçi sınıfı da nicel ve nitel ola. rak güçlenecek, kapitalizm gelişip, üretici güçleri geliştirdiği oranda rejim liberalle. şip, demokratikleşecek işçi sınıfı da bu li. beralleşme ortamından yararlanıp örgüt. lenecek, sonra dünya çapında emperyalizm geri çekilmeğe başlayacak, bütün bunlar. dan sonra işçi sınıfı burjuvaziye karşı sos yalist devrim yapacak... Bu menşevik gö. rüşler şimdi artık kendini gizlemeğe gerek görmeyecek kadar pervasızlaşmıştır. 6 yıl boyunca Aybar'la birlikte partiyi yönet tikten sonra, Aybar'ı sağ sapmayla suçla. yarak «sol» muhalefetin başını çeken ve EMEK hareketinin de lideri olan Sadun Aren, geçtiğimiz günlerde Yeni Ortam ga. zetesinde *burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir sınıf* olduğunu ilan etmiştir:

Diğer taraftan sermayedar sınıf ve onun partisi — ki bu muhtemelen AP ol. makta devam edecektir— güçlendikçe bu. günkü çağdışı gerici tutum ve davranışlar dan kurtulacaktır. Çünkü bilindiği gibi ka.

pitalist sınıfı ve onun partisini bu kadar çağdışı yapan etken siyasi iktidarını sür. dürebilmek yani seçimleri kazanabilmek için çağdışı sınıf ve tabakalarla ittifak yapmak mecburiyetinde oluşudur. Bu çağ dışı sınıf ve tabakalar kapitalizmin geliş mesiyle küçülecek ve etkisizleşeceklerinden bu mecburiyet de gün geçtikçe azalacak. tır. Yoksa bilindiği gibi burjuvazi çağdaş ve ilerici bir sınıftır. Böylece önümüzdeki 5-10 yıllık bir dönem içinde sermaye sı. nıfının partisi (ya da partileri) sosyal ve politik konularda liberalleşecekler, çağdaş laşacaklar ve bu alandaki CHP tekeline ki. racaklardır.» (Yeni Ortam, 6 Ekim 1974)

İşte bilimden uzak Aybar'a karşı, sos yalizmin bilimi adına «sol» muhalefet yü. rüten hareketin liderinin samimi itirafları.

Sadun Aren'i kişisel ve münferit bir olay, «bir tarihi tesadüf» olarak alamayız. Aybar'ı alamayacağımız gibi, bugün CHP' nin şakşakçılığını yapan ve işçi kongrele. rinde sosyalizmden «devlet faşizmi» diye bahseden DİSK genel başkanı TİP'in ku. rucusu ve gedikli yöneticisi Kemal Türk. ler'i alamayacağımız gibi...

Burada isimleri çoğaltmak istemiyo. ruz. Toplum içinde belirli zümrelerin tem. silcileri olarak uzun yıllar TİP'i yöneten. lerin büyük bir kısmının sosyalizmin bili. minden ve dolayısıyla devrimden uzak ol. dukları pratikte bunu ispatlamış bir ger. çekti.

TİP'İN YÖNETİCİ ZÜMRELERİ

Sendikacılar ve Aydınlar

TİP'in yönetiminde iki grup egemen olmuştur: Sendikacılar ve aydınlar. Şu halde TİP'i yönetimini ve onun içindeki hastalıkları belirleyen başlıca iki sosyal zümre işçi aristokrasisi ile elit aydınlar. dır.

İşçi aristokrat ve bürokratları TİP'te sendikalizmi ve uvriyerizmi sürdürmüşler, aydınlar da keza popülizmi ve uvriyerizmi sosyalizm sanmışlardır. Sonuçta ortaya çı. kan sonuç *Parlamentarizm*, ve *oy avcılığı* olmuştur.

TİP deneyinin ispatladığı noktalardan birisi de Türkiye'de sendikalizmin ve par. lamentarizmin *sosyalizm etiketi* altında kökleşmesinin maddi zemini bulunmadığı. dır. Gerçekten TİP teorisiyle, pratiğiyle sosyalizm içinde etkisini büyük ölçüde yi. tirmiştir. Bugün artık TİP'i canlandırma iddiasıyla ortaya çıkacak girişimler başa. rısız kalmağa mahkumdur. Çünkü TİP'in başlıca dayanağı olan aristokrat sendika. cıların ve küçük burjuva aydınlarının bü. yük bir bölümünün «umudu» sosyalizm de. ğil Ecevit'tir Böyle TİP deneyi sevabıyla günahıyla tarihe karışmıştır.

Sosyalist Hareketin Devrimci Bütünlüğü

Sosyalist hareketin başarıya ulaşması işçi sınıfı sosyalizminin prensiplerine sıkı sıkıya ve ortodoksça bağlı olmasından geçer. İşçi sınıfı sosyalizminin teori ve pratik bütünlüğünün somutlandığı nokta, şu üç ana unsurun bütünlüğüdür:

- 1 — Örgüt
- 2 — Strateji ve taktik
- 3 — Ajitasyon - propoganda.

TİP'in işçi sınıfının devrimci ideolojisinden uzak olduğunu, TİP yapısı içindeki çeşitli zümre etkilemelerinin getirdiği bir sonuç olarak, işçi sınıfı biliminin değil, çeşitli burjuva ve küçük burjuva ideolojileriyle karışmış bir sosyalizm ve bilim anlayışının TİP'e egemen olduğunu, hatta TİP içinde bilimsel sosyalizm iddiasında bulunan EMEK çizgisinin de gerçekte menşevizmden öteye gidemediğini gördük. Şu halde TİP'in bilimsizliği ve bilimi inkâr ya da tahrif etme gerçeği üzerinde daha fazla durmağa gerek yok.

Burada bilimin sosyal pratiğe uygulanması demek olan *Örgüt + Strateji ve taktik + ajitasyon ve propoganda* üçlüsünün TİP pratiğinde nasıl yansıdığını görelim.

Örgüt Anlayışı - KİTLE Partisi :

TİP'in örgüt anlayışı, özellikle yönetimini belirleyen iki ana zümrenin sosyal yapısına ve ideolojisine uygun bir şekilde sürdürülmüştür.

TİP hiç bir zaman bir sınıf partisi olmamıştır. Yani işçi sınıfının devrimci iktidar mücadelesinin aracı ve öncü örgütü niteliğine kavuşmamıştır ve kavuşamazdı da...

TİP daima örgüte daha fazla üye yazmağı marifet bilmiş, bir sosyalist örgütün gücünün salt üye sayısı ile ölçüleceğini sanmış, niteliğe değil niceliğe önem vermiştir.

TİP'in bu çarpık örgüt anlayışı işçi içinde uvrizm ve sendikalizm, köylü içinde popülizm ve genel olarak parlamentarizm noktasında düğümlendiği için, böyle

bir örgütlenme tutumunu basit bir yanılgı veya cahillik diye almak yanlış olur. TİP'in yönetimini belirleyen zümrelerin zümre çıkarları ancak böyle bir örgütlenmeyi öngörmekteydi,

Ayrıca sosyalizmin ve ilerici düşüncenin geniş kitlelere yeni yeni açılıyor olması, genel bilingsizlik ortamı, işçi sınıfı hareketinin fazlasıyla gelişmiş bulunması bu zümrelerin parti üstünde ve içindeki etkilerinin uzun bir süre devam etmesi böyle yanlış örgütlenmenin nedeni olmuştur. Sendikalizm + Popülizm = parlamentarizm bütünlüğünü geçici olarak vareden bazı tâli şartlar ortadan kalkınca, TİP'in de bu bütünlüğe uygun örgüt anlayışı iflas etmiştir. Hele 12 Mart faşizminin devrimci-ilerici harekete indirdiği darbede TİP dağılmıştır. Daha sonra CHP'nin bazı popülist ve halkçı sloganlarla ortaya çıkması, TİP parlamentarizmi ile TİP'e gelmiş olan üyelerin önemli bir bölümünü CHP'ye kaydırmıştır.

1968'de TİP bilim kurulu tarafından hazırlanan ve Aydınlik'ta yayınlanan bir üye araştırmasına göre, TİP'in 12 binden fazla üyesi vardı. Bu üyelerin önemli bir kısmı gerçekte sosyalizmin militanı değil, sempatanı niteliğini taşımaktaydılar. Bugün Anadolu'da TİP'in yörel yöneticisi olarak cefa çekmiş kişilerin sosyalizme bağlılığı dışında çok geniş bir eski üye kalabalığı sosyalizmin değil, çoğunlukla CHP'nin sempatanı durumundadırlar.

Dünyanın hiç bir yerinde bir işçi sınıfı partisinin 12 bin üyesinin en az 10 binini sempatanlığa düşürdüğü veya sosyal demokrasiye kaptırdığı görülmemiştir. Eğer bir sosyalist partinin başına böyle bir durum geldiyse, o partinin bir işçi sınıfı partisini olduğunu iddia etmeğe imkân olamaz. Bu gün, 1974 yılında vardığımız noktadaki somut pratik, bu gerçeği bizzat kendisi ispat etmiştir.

TİP işçi sınıfı partisi militan bir parti olmadığı gibi, bünyesine katılan iyi niyetli ama bilingsiz veya eksik bilinçli unsurlara başarılı bir mektep olma görevini yerine getirememiş, bünyesine aldığı emekçi veya öğrencileri eğitip yetiştirememiş, işçi sınıfı sosyalizmine geçişin süzgeci de olamamıştır.

Bünyesindeki sosyalist öğrenci militanların kısa bir sürede MDD hareketine kanalize olmaları, TİP'in değil işçileri, öğrencileri bile bilimsel sosyalizm doğrultusunda eğitip bilinçlendirdiğini kanıtlar.

TİP, öğrencileri acelecilikle, ve küçük burjuvalıkla suçlayıp, anarşist-terörist yaf talarıyla damgalayıp, kendisini avuturken sosyalist gençlerin parti dışına düşmesini bir arınma diye niteleneğe bile kalkışmıştır. Evet, genç militanlar TİP'ten umut ke since, çaresizlik ve ararış içinde MDD hareketine kaymışlar, ancak MDD'nin de çikar yolu gösterememesi üzerine kendileri ni başka hataların içinde bulmuşlardır. Ama sonuç böyle çıktıysa, yıllarca büyük inanç ve bağlılıkla TİP'te militan olarak mücadele etmiş gençlerin böylesi yanığı lara düşmelerinin başlıca müsebbibi, MDD ideologlarından önce TİP yöneticileridir. Kendi partilerindeki gençleri sosyalizmin bilimiyle donatıp, işçi sınıfı sosyalizmine kazandırabilseydiler, işçi sınıfını örgütlemeye çalışıp, gençlik militanlarını işçi sınıfı çalışmalarına aktarabilseydiler, işçi sınıfı hareketi ile sosyalizmin birleşip bütünleşmesini sağlayabilseydiler, böylesi bir kavram ve pratik kargaşası ortaya çık mazdı. Ama TİP yöneticilerinin sosyal zümre kökenleri böyle bir tarihi görevi yerine getirmeye elvermezdi, bilinçleri de buna yetmedi.

TİP gençleri örgütleyemedi de işçileri mi örgütledi? TİP işçi sınıfı içindeki çalışmasını DİSK'in tepesine tünemiş bir aristokrat ve bürokrat sendikacılar gurubunun eline bırakmıştı. Gerçi işçi merkezlerinde illere ve ilçelere azda olsa işçi üyeler geliyordu ama, bu üyeler gevşek bir kitle partisi örgütlenmesi içinde, haftadan haftaya sohbet toplantısına katılan kişiler olaktan öteye gidemiyordu.

Hatırlanacağı üzere TİP'de organ çalışması mecburiyeti yoktu. Böylece partiye pek çok kişi üye yazılıyor, ama bu kişiler organlarda görevlendirilmiyordu. TİP uzun yıllar bu menşevik yolu izledi. Gerçi dördüncü kongrede kongre kararı olarak her üyenin bir organda görev alması şartı kondu ama artık iş isten geçmişti.

Aidatlar konusunda da aynı gevşekliğin hakim olduğu herkesçe bilindir,

Böylece örgütte niteliğin üstünde hemen hiç durulmamış, örgüt işi eğitim ve bilim sözde kalmış, militan bir örgüt yaratılamamıştır.

Belki zamanın objektif şartları uygun değildi denilebilir. Fakat devrimcinin görevi objektivitenin peşinden giderek kadere liğe düşmek değil, tersine, tarihi akışı hızlandırmaktır. Eğer işçi sınıfı bilimini ve devrimci prensiplerini kulavuz edinmiş bir kadro TİP'in başında bulunabilseydi, TİP'i bir kitle partisinden sınıf partisine dönüştürmek için mücadele ederdi. İşte o zaman TİP iyi bir okul ve işçi sınıfı sosyalizmine geçmek için bir kadrolaşma süzgeci görevini yerine getirebilirdi. Bunu yapmak için bile teorideki yazılı prensiplerin hayata geçirilmesi, parti içinde o yönde uygulamalar için gayret gösterilmesi zorunluuydu.

Örgütlenme konusunda ve bunun kopmaz bir parçası olan parti içi eğitim konusunda Aren-Boran muhalefeti 1968 güzünde ardarda yapılan kongrelerde özeleştiri yapmışlardır. Partinin ilk yıllarını «meşruiyet mücadelesi dönemi» olarak nitelleyen Aren-Boran muhalefeti «derinlemesine eğitim ve örgütlenme» konusunda geç kaldığını söyleyerek, artık bilimsel sosyalizmin partiye egemen kılınması gerektiğini savunmuşlardır. Önerilen klişenin soyut kalması bir yana, bu ekip bir yıl sonra parti yönetimini ele geçirmişler, ama bu kez de «İç Hat Manevrası» adı altında partiyi MDD'den arındırmak mücadelesinde yoğunlaşmışlar, bilimsel sosyalizmi gene partiye egemen kılamamışlardır. 1970 güzünde yapılan 4cü kongreden sonraki altı ay içinde ise durumda bir değişiklik olmuştur. Yani Aren-Boran muhalefeti ve EMEK gurubu muhalifken örgütlenmeye değgin birtakım doğruları kâğıt üzerinde söyledikleri halde, kendileri parti iktidarı olduktan sonra, sıkıyönetime kadar geçen 16 ay içinde partide farklı bir politika izleyememişlerdir.

Tekrar vurgulayalım, TİP işçi sınıfı partisi değildi ve o yapısıyla böyle bir niteliğe kavuşamazdı ama, hiç olmazsa işçi sınıfı partisine giden bir basamak, bir okul olabilirdi.

Gerçi TİP çoğumuza bir ölçüde okul

olmuştur, ama TİP bir okulun kadrolara kazandırması, vermesi gerekenlerin asgarisini veren bir okuldan öteye gidemediği gibi, böylece bir kötü okulun verdiği yanlış siyasi terbiye örgütsüzlük anarşisine de kaynak teşkil etmiştir. TİP bir okul olarak misyonunu yerine getirebilseydi ve TİP aşılıp o süzgeçten geçen işçi sınıfı devrimcileri işçi sınıfı partisine ulaşabilseydiler, elbette TİP bugün çok daha hayırlıhalkla anılan bir deney olacaktı. Oysa TİP'in içinde bir işçi sınıfı partisi doğmamış, işçi sınıfı sosyalizmine kazanılacak pek çok militan, başka sapmalar içine düşmüşler, gene bu dönemde TİP sosyalist işçi lideri de yetiştirememiştir. Ve TİP'in örgütlenme konusundaki başarısızlığı bugün legal partinin ve mücadelenin gereksizliği «yoz»luğu konusunda yanlış fikirlerin yerleşmesine neden teşkil etmektedir.

TİP'in ortaya koyduğu deney, örgütsüzlük ve kavram anarşisinin, yuvareciliğin sürüp gitmesine, yanlışların devam etmesine önemli bir subjektif zemin hazırlamıştır. TİP'in başarısızlığı, Devrimci Parti ve Partili kavramının yerleşmemesine, partiye ve partili mücadeleye olan inancın sarsılmasına yol açmıştır. Partiye ve dolayısıyla son tahlilde bilmeyerek ve istemeyerek de olsa işçi sınıfına inançsızlığın Türkiye'de bir süre egemen olmasında TİP önemli bir etken olmuştur.

TİP Parti kavramının yıkılmasında öylesine etkili olmuştur ki, 1971 öncesinin kargaşasında ısrarla ve inatla Proletarya Partisi çağrısında bulunan proletarya sosyalizminin sesi bile kadroları çeşitli badirelerden kurtarmağa yetmemiştir. Çünkü o yıllarda TİP deneyinin ve onu izleyen MDD örgütsüzlüğünün etkisiyle, pekçok devrimci kadro, legal bir işçi sınıfı partisinden farklı olmayacağı iddiasını bilinçsizce savunmuşlar, böyle bir parti'nin küçük burjuvalıktan kurtulamayacağını öne sürerek, işçi sınıfının ideolojik öncülüğü diye teoride olmayan bir kavram ortaya sürmüşler ve istemeyerek de olsa işçi sınıfına inançsızlığa kadar varmışlardı. Oysa işçi sınıfının soyut bir ideolojik öncülüğü olamayacağı, işçi sınıfı öncülüğünün ancak onun Partisinin önderliğiyle gerçekleş-

ebileceği, işçi sınıfı partisi olmadan, işçi sınıfının ideolojisinin de havada kalacağı teorinin en temel doğrularından biridir.

Strateji ve Taktik

Strateji ve taktik ancak işçi sınıfı örgütü tarafından belirlenir. Bilimsel teorinin ülkenin somut yapısına uygulanmasıyla çıkarılan sentezler sonucunda, Parti, bir iktidar stratejisi tesbit eder. Bu strateji mücadele içinde giderek güçlenir. Dolayısıyla işçi sınıfının mücadele stratejisini ve bu strateji içinde sınıfların mevzilendirilmesi görevini ancak İŞÇİ SINIFI PARTİ Sİ yapabilir. Yoksa dergi çıkaran her grup, veya bir araya gelip yuvar kuran her ahbap çavuş çevresi —ne denli iyi niyetli olursa olsun,— strateji çizmeğe kalkıştı mı Partiyi değil, kendisini işçi sınıfının öncü örgütü diye görmeğe başladı mı, strateji soyut olmaktan ve yanlışlarla dolu kalmaktan kurtulamaz.

Taktik meselesine gelince. Parti tarafından çizilmiş genel yol üzerinde her somut durumda uygulanacak Parti politika sıdır. Sosyal olaylar ve tarihsel akış süreci hiç bir zaman düz bir çizgi değil binbir türlü inişler çıkışlar beklenmedik olaylarla doludur. Çünkü sonuna kadar devrimci sınıf olan işçi sınıfı yol üzerinde hem yarına pek çok müttefik kazanmak zorundadır, hem de hakim sınıflar dış ve iç sömürge güçler arasındaki çelişkilerden, sarsıntılardan yararlanmakla yükümlüdür. Böylece işçi sınıfı politikası, genel strateji içinde sayısız taktiklerle doludur. Ve devrimcilik sadece bir bilim ve yiğitlik değil, aynı zamanda usta taktisyenlik sanatıdır.

Ve sosyal mücadelede taktikler de ancak parti tarafından belirlenir. Büyük ustaların aynı zamanda büyük birer taktisyen olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ama onları vareden partidir ve onların önerdikleri taktikler kendi partilerinin bir ürünüdür, ve gene o partiler tarafından maharetle uygulandıkları için başarıya ulaşmışlardır. Ne kadar bilgili ve bilinçli olurlarsa olsun örgütsüz kişilerin, yuvar, grup mensuplarının önerdikleri taktikleri uygulayacak örgüt bulunmadıkça,

taktiklerin hayata geçirilmesi söz konusu olamaz.

Bir partinin stratejisi iktidarı hedeflediğine göre, TİP'de iktidarı hedefliyordu ve 1969'da başa geçeceğini söylüyordu. Niçin 1969'da, çünkü 1965'den sonraki ilk genel seçimler 1969'da idi... TİP 1969'da başa güreşti mi? hayır. 1965'deki 15 kişilik Meclis grubunu koruyabildi mi? Gene Hayır... Ancak 2 milletvekili çıkardı. Neden? Çünkü parlamentarizm çoktan iflas etmişti.

Demek ki, TİP'in başa geçeceğini iddia ettiği 1969 yılına kadar olan stratejisi parlamentarizm ve oy avcılığı idi. 1969 fiyaskosu, Aybar'ın sonu oldu... Onun yerine Parti iktidarına gelen EMEK gurubunun iktidar stratejisi neydi? Onu da yukarıda inceledik. «Kapitalizm gelişecek, sanayi gelişecek, işçi sınıfı çoğalacak ve büyük ünitelerde ve merkezlerde yoğunlaşacak. Derken burjuvazi liberalleşmeğe başlayacak ve batıdaki agabeylerine benzecek. (sanki batıdaki liberalizm işçi sınıfınının kanyla elde ettiği bir demokrasi genişletmesi değil de, burjuvazinin lütfetiği bir ilerici jestiymiş gibi...) Daha sonra, dünyada sosyalizm nasıl olsa gelişiyor ve emperyalizme karşı mücadele ediyor. Günlü gelince, sosyalist devrim şartları da olgunlaşmış olacak. Cephe politika sı üzerinde de fazla durmağa gerek, zaten küçük burjuvalardan hayır gelmez, biz gideriz gelen gelir... Toplumdaki temel ve ana çelişki de zaten emek-sermaye çelişki, si olduğuna göre bu düğümü işçi sınıfı tek başına çözecektir, ve ilah...»

İşte EMEK grubunun menşevik, stratejisi kısaca böyle özetlenebilir.

Emperyalizmin yurdumuzdaki sultasını görmeyen, anti emperyalist mücadeleyi önemsemeyen, kitlelere anti-emperyalist hedefleri göstermeyen, sınıf mücadelesini anti-emperyalist mücadeleden ayrı gördüğü için hedeflerde şaşırma yapan, buna bağlı olarak cephe politikasını işçi-köylü temel ittifakını reddeden EMEK, tüm bu özelliklerinin bütünleyici bir parçası olarak da sınıf mücadelesini de sadece birkaç sendikada ve yayın organlarında yürütmeye çalışınca, gerçekte sınıf mücadelesiyle de ilişkisi olmadığını ortaya koymuş olu-

yordu. Ve iki buçuk yıllık, faşizmin sonucunda, Emek ideologları ve Aren-Boran muhalefetine lideri Aren, onbinlerce eski ve yeni sosyalistin okuduğu «ilerici» bir gazetede burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir sınıf olduğunu, demokrasiyi getireceğini ilan ediverdi... Yani gerçek stratejilerini açıkladı. Üstelik bununla da kalmadı, ancak böyle bir ortamda işçi sınıfı partisinin kurulabileceğini belirterek, CHP'yi destekleyen ara tabakalardan (memurlardan, serbest meslek sahipleri, küçük esnaf ve zanaatkarlardan ve orta köylülerden) işçi sınıfınının sosyalist partisinin asgari bir güvence içinde faaliyet gösterebileceği demokratik bir ortamın yaratılması için mücadele etmelerini istedi. Yani burjuvazinin icazetinin yanısıra, küçük burjuvazinin de çabasını ve icazetini istedi. Ne için? «Asgari» bir güvence için.. «Yani sosyalizm yapmak için kişinin içinin rahat olması gerekir, belli bir güvence gerekir... Eh bu güvenceyi de bize burjuvazinin yanısıra, küçük burjuvazi verebilir. Onu da düşünmenin zamanı elbet gelir...»

Stratejisi böyle olan partinin taktik tutumlarının üzerinde fazla durmağa gerek görmüyoruz. Adı geçen taktikler de bu bütünlük içinde kurulmuştu. Partinin başında sosyalizmin bilimine asla inanmayan iktidara gelince burjuva üst yapı kurumlarını korumağı esas alan, bir başkan vardı. Bu başkanın en büyük «taktiği», Sovyetler Birliği Çekoslovakya'ya müdahale edince, karşı çıkmak oldu... Sadece Başkan değil, Behice Boran ve tüm parti yönetimi de bu müdahaleye karşı çıktılar... Ama başkan orada da kalmadı, tıpkı bir karşı devrimci edasıyla. Sovyetlere küfredti, sosyalizme küfretti. İşte Aren-Boran muhalefeti böylesi bir sapıklığa tahammül edemeyenlerce başlatılmıştır. Böylece belki taktik bir mesele olarak alıp, kendilerinin de karşı çıktığı müdahalenin arkasından, sosyalizm düşmanlığı çıkınca, Aybar'ın hiç mi hiç taktik gütmeyeceği, sıkı bir burjuva politikacısı olduğunu ve sosyalizm adına nice burjuva demagoguna taş çıkarttığını nihyet anladılar.

TİP ne sosyalizmin bilimini öğretmek ve partilerini eğitmekte başarılı olmuştur, ne de kalıcı örgütlenmede... Ama ka-

bul etmemiz gerekir ki, TIP meşruiyet dö-
nemini için ajitasyonu başarmış, propogan-
da alanında bir süre için, *bir ölçüde* rol oy-
nayabilmiştir.

Sosyalist mücadelede ajitasyon ve
propoganda örgütlenmeyi güçlendirir, güç
lenen örgüt ajitasyon ve propogandayı da
ha geniş kitlelere götürür, dolayısıyla aj-
tasyon.propoganda ile örütlenme, birbirini
tamamlayıp, bütünleyerek diyalektik bir
alışveriş içinde gelişir.

Doğru Ajitasyon ve propogandayı bi-
lime bağlı olarak doğru strateji ve bunun
içindeki taktikler belirler. Bu bakımdan
TIP'in ajitasyonu yanlış bir strateji ve
taktikler bütünlüğünün bir yansımasıydı.
Ama strateji ve taktiklerin ikinci planda
kaldığı kuruluş ve meşruiyet döneminde
ajitasyon bir ölçüde başarıyla yürütülebil-
di.

TIP'in ajitasyonunun doğruluğu yan-
lışlığı üzerinde şimdilik durmayacağız. A-
sıl durmamız gereken nokta ajitasyon ile
örgüt birliğinin TIP'de nasıl geliştiği ya
da gelişemediğidir.

Kitle haberleşme araçlarının geliştiği
günümüzde, merkezi ajitasyonun, örgütün-
nün ulaşamadığı yerlere kadar uzanma im-
kânlarının var olduğunu hepimiz biliyoruz.
Ama gene bilmemiz gerekir ki, bu kitle
haberleşme araçlarından en çok yararlan-
an egemen güçlerdir. Türkiye'de de bu a-
raçlar, hemen tamamen emperyalizmin ve
yerli ortaklarının elindedir.

Bu araçların işçi sınıfı elinde olduğu
sosyalist ülkelerde, sosyalizmin ajitasyon
ve propogandası için elverişli imkân var-
dır. Ama emperyalist-kapitalist blok ülke-
lerinde kitle haberleşme araçları burjuva
ideolojisi propogandasının emrindedir. İş-
te bu gerçeği gören Amerikan burjuva
ideologları «Kültürel Diffüzyon» diye bir
«tez» ortaya atmışlardır.

Kültürel difüzyon, gerçekte halkın ör-
gütlenmesini önlemek, uyanışını geçiktir-
mek için ortaya atılmış bir tezdır. Dünya-
nın dört bir köşesinde emekçi halkların u-
yanışı ve bilinçlenmesi kültürel difüzyon
yoluyla değil, örgütlü proletaryaya ile ve o-
nun partisyle sağlanmaktadır. Kitle ha-
berleşme araçlarından yararlanmak elbet-
te uygulanmaktadır, ama asıl başarıyı sü-

rükleyen güç, örgüt gücüdür. Parti, mer-
kezi propogandanın meyvalarını, örgütlen-
meye dönüştürerek gitgide daha da güç-
lenmektedir.

Türkiye gibi emperyalizme bağımlı
bir ülkede emperyalizme bağlı burjuvazinin
uyguladığı kültürel difüzyon uyutma me-
totlarını sosyalizm için uygulanacak bir
merkezi ajitasyon ve propoganda aracı o-
larak görmek gerçekte örgütlenmeden ka-
çınmak veya gevşek örgütlenmeye teorik
kılıf geçirmektir.

TIP seçimlere girmesiyle, veya burju-
va basınının kendisinden sözetmesiyle ge-
niş bir ajitasyon yapabileceğini sanmıştır.
Parti üyesi olan popüler bir fıkra yazarı-
nın yazılarının köylere girmesi TIP yöne-
ticilerinin kültürel difüzyon teorisine bel-
bağlamalarını sonuçlayan etkenlerden bi-
risi olmuştur. Böylece, TIP kendi örgüt
gücü üzerinde ajitasyon yapma olanağına
kavuşmuş ve milli bakiyenin de yardımına
parlamentoya girebilmiş, grup kurmuş-
tur. Parlamentaoya girmesi, gazetelerin ve
radyonun TIP'ten bahsetmesini sürdürmüş
tür. Böylece zaman zaman gazetelerde ve
radyolarda adı geçen, ajitasyonu bir ölçü-
de duyulan TIP, sosyalizmin ve kendisinin
güçlendiği zehabına kapılmıştır.

Şüphesiz ki bu imkânlardan sonuna
kadar yararlanmak gereklidir. Ama bu a-
jitasyonların meyvasını toplayacak, halk
içinde özellikle işçi sınıfı ve yoksul köy-
lülük içinde başlayan uyanış üzerine sos-
yalist ideolojinin propogandasını inşa e-
derek uyanışı, bilinçlenişe çevirecek ve bi-
linçlenen unsurları parti içinde veya çev-
resinde örgütleyip, eğitecek ve siyasi ik-
tidara mücadelesine sevkedecek bir örgüt
bulunmayınca, TIP böyle bir parti olma-
yınca, yaratılmak istenen ve bir ölçüde
sağlanan birikim sabun köpüğü gibi hava-
da kalmış örgüte ve sınıf mücadelesine dö-
nüsememiş, o birikimin üzerine bugün
CHP gelip oturmuştur. Gerçi o birikim ay-
nı zamanda içinden militan bir potansiyeli
doğurmuş ve bugüne dek ulaştırmıştır, a-
ma TIP'in geniş sempatifan kitlesinin, seg-
men kitlesinin yüzde kaçının bugün işçi
sınıfı sosyalizminden yana olduğu soru ko-
nusudur. Ve bunun kabahati elbette onlar-
da değil, onları devrimci örgütsüz bırakan

ve sosyalist propaganda ile örgütlenme birliğini başaramayan eğilimlere aittir.

Eğer TİP ajitasyonla uyardığı kitleleri, örgüt gücüyle ve yörel olarak propaganda aşamasına ulaştırabilseydi, merkezi propogandanın yanısıra, ajitasyon üzerine sosyalist propogandayı inşa edebilseydi ve bu şekilde daha ileri bilince ulaştırdığı işçi ve yoksul köylü kitlelerinin öncü militan unsurlarını partiye alıp, örgütleyip, eğitebilseydi, siyasi iktidar mücadelesine sokabilseydi, ne balyoz hareketinin yarattığı dağınıklık bu denli fazla olabilirdi, ne de onbinlerce sempatan ve seçmen kısa bir süre için de olsa sosyal demokrasiye giderdi.

TİP yöneticileri parlamento ve basın yayın sayesinde öyle bir tutuma girmişlerdi ki, ajitasyon ve propogandayı sadece parti yöneticilerinin parlamentodaki konuşmalarından ve radyoda, gazetede yayınlanan demeçlerinden ibaret saymaktaydılar. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde bile, bu genel ajitasyonun dışında bilirdi dağıtmak, afiş yapıştırmak gibi, en klasik ajitasyon yollarına başvurulmuyor, mahalli teşkilatlar ancak seçimden seçime hareketleniyorlardı.

TİP, Ajitasyon ve Propagandanan Ne Anlıyordu

TİP örgüt ile ajitasyon-propoganda birliğini kuramadığı gibi ajitasyon ve propogandayı da birbirine karıştırıyordu. Genel parlamentarist ve popülist ajitasyon aynı zamanda sosyalist propogandayla karıştırılarak yürütülüyor, sosyalizm diye kitlelere «nasırlı ellerin meclise girmesi, ve bütün emekçilerin böylece iktidara gelmesi öneriliyordu. Yani gerçekte genel ajitasyonlar en geniş emekçi kitlesinin uyanışı doğrultusunda yapılıyordu. Şüphesiz ki sosyalist bir parti tüm kitlelere seslenecektir, ama çözüm olarak tüm emekçilerin, esnafıyla, küçük zanaatkârıyla, orta köylüsüyle, küçük burjuva aydınıyla, partiye çağırılması, ajitasyonla propogandanın birbirine karıştırılmasının sonucu. Kitlelere söylenenin özeti şuydu: «Uyan, gel TİP'e yazıl, Parlamente'ya, gir, iktidara

gelerek kendi iktidarını kendin kur...»

Böylece TİP zorunlu olan bir cephe ajitasyon politikasını fazlasıyla sulandırıp, parlamentarizm ve popülizm üzerine inşa ediyor, tüm emekçilerin, işçi köylü, orta köylü, esnaf, sair küçük burjuva unsurların sınıf ayırımı göstermeden TİP'e toplanmalarını ve TİP'in de oy toplayarak tek başına parlamento çoğunluğunu ele geçirmesini öneriyordu. Yani TİP halk cephesini kendi partisi içinde toplamağa çalışıyor, bunu da halka Sosyalizm diye tanıtiyordu.

Şu halde TİP genel emekçi uyanışı için bir ajitasyon yapmıştır, ama sosyalist propogandayı bununla karıştırıp ikisini aynı şey sanmıştır. Ve TİP ajitasyonunu parlamentarizm üzerine inşa ettiği için daha çok popülist yönde ajitasyon yürütmüş, propogandası ise sık sık kullanılan sosyalizm sözcüğüne rağmen, sosyalist bir propoganda olamamıştır.

Yörel teşkilatı örgütlenmede çalıştırmadığı, hatta ajitasyonu bile merkezi bir kaç yayınlı, basın ve radyoyla ve şöhretli yazar yazılarıyla yürüttüğü için, mahalli teşkilatların en basit ajitasyon çalışmalarını bile organize edememiş, örgütü kaçı anlamda militanlaştıramamıştır.

SONUÇ

Bu yanlarıyla, TİP'in başlıca etkisi ve yararı, sosyalizm sözcüğünün daha geniş kitlelere yayılması ve meşrulaşması olmuştur. TİP devrimci sosyalist mücadele vermemiş, daha çok demokratik mücadele vermiştir. Küçük burjuva aydınlarının da desteğiyle bu demokratik mücadeleyi götürmüş, Yön'ün açtığı «devletçi ve kadrocu sosyalizm»in etkisini bir süre için silip, yeni yetişen sosyalistleri bir dönem için «kisa vadede sonuca gidecek çözüm yolları» aramaktan kurtarmış, ama bunu parlamentarizm ve popülizm yoluyla sağladığı için, niteliğe ve kadrolaşmaya önem vermediği sosyalist eğitim ve disiplinde, başarılı olamadığı, İşçi sınıfı Pratişi kavramını kadrolara yerleştiremediği için, sosyalist birikim yeniden devrim yolunu kısaltmak isteyenlerin etkisine girmiştir.

Bugün 1960 kuşağı diyebileceğimiz

pek çok sosyalist şüphesiz ki TİP çatısı içinde yetişmiş, o örgüt deneyinden birşeyler kazanmışlardır. Ve TİP demokrasinin sınırlarını pek çok yiğit, fedakâr, çilekeş üyesiyle genişletmiştir. Ama bütün bunlar, daha sonra bir kavram ve örgütsüzlük, dağınıklık anarşisini önlemeye yetmemiştir.

Bu özellikleri nedeniyle, TİP hareketi sadece genel anlamda sosyalist ve sosya-

lizan bir harekettir, ama bir İŞÇİ SINIFI SOSYALİST HAREKETİ olamamıştır. De demokrasiye ve halkın içinden kadro elemanlarının derlenip yetişmelerine büyük katkıları olmuştur, işçi sınıfı sosyalizmine ise ancak dolaylı yoldan ve *bir ölçüde* hizmet edebilmiştir. Ama proletarya sosyalizmi açısından getirdiklerinden çok getiremedikleri vardır.

TÜSTAV

ABD - Avrupa İlişkileri Üstüne

Tektaş Ağaoğlu

— I —

Bir ara ABD'ye karşı kendi içinde birlik ve ABD'den bağımsız ikinci bir kapitalist blok oluşturmaya kalkan Avrupa Ortak Pazar ülkeleri, son birkaç yılın ardarda getirdiği bir dizi bunalım içinde bir yanda «Gemisini kurtaran kaptan!» telâşlı, öbür yanda «En emin rota ABD'nin dümen suyu...» dirayeti arasında bir süre bocaladıktan sonra nihayet ikinci siyasette karar kıldılar. Böylece hem emperyalizmin kendi içinde çelişkilerin ortaya çıkmasının ve sürmesinin kaçınılmazlığı, hem de emperyalistler arasında ilişkilerin herseyden önce ve her zaman aralarındaki güç dengesince belirlendiği bir kere daha ispatlandı.

Ne ki bu defa kapitalist Avrupa'yı Amerika önünde dize getiren, Amerika'nın savaş tehdidi, vs... değil, emperyalist metropollerin işçi sınıfları üzerinde *kapitalist sömürü* ile dünyanın az gelişmiş bağımlı ya da yarı bağımlı ülkeleri üzerinde *emperyalist sömürünün* ABD'ye rağmen ve ABD'siz sürdürülemediğinin anlaşılmasıydı. Kapitalist Avrupa kendi *Avrupa* kimliğini ispatlamadan önce *kapitalist varlığını* ko rumak zorunda olduğunu görünce ABD'nin üstün emperyalist gücü karşısında pes etti.

Bu bakımdan olay, emperyalizmin ü-

çüncü büyük bunalım döneminde emperyalistler arasında çelişkilerin ortadan kalkmakta olduğunu değil, tam tersine, gitgide şiddetlenerek *sürdüğünü*, ve *arttığını* gösterir. Bu arada dikkati çeken bir olgu, bu çelişkilerin emperyalist *bütünleşme* süreciyle bir arada gitmesidir.

Bu olguyu doğru değerlendirmek gerekir. Bütünleşme çelişkilerin sürmesine engel değildir. Emperyalistler - arası çelişki ve emperyalist bütünleşme durmadan birini doğuran iki ana süreçtir; çelişki giderek bütünleşmeyi kaçınılmaz kılar; bütünleşme ilerledikçe, sosyalist blok ve az gelişmiş ülkeler olgularını da içeren çok yönlü ilişkiler çerçevesinde, yeni çelişkiler ortaya çıkar; yeni çelişkiler ancak bütünleşme yolunda daha ileri merhalelerin aşılmasıyla çözülebilir; o da daha geniş kapsamlı ve daha şiddetli çelişkilere zemin hazırlar. Çelişki - bütünleşme diyalektiğinin de ağır basan unsur çelişkidir.

— II —

Emperyalizmin üçüncü büyük bunalım döneminde emperyalistler arasında çelişkilerin gitgide şiddetlenerek artmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

1) İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist metropoller içinde —ABD'de savas ekonomisinin, Avrupa ve Japonya'da savas yıkıntısının— yarattığı büyük iç pa-

zar patlamasının durularak pazarlarını bel li bir doygunluk noktasına varması sonu- cunda ortaya yine bir fazla — üretim so- rununun çıkması(1); 2) savaştan önce sö mürge ya da yarı-sömürge durumunda o- lan ülkelerin, yani günümüzde Üçüncü Dünya'nın, emperyalist ekonomilere sağla dığı dış pazar imkânlarının giderek kısıl- ması(2) yüzünden metropollerin fazla . üretim sorununa yeni bir boyut eklenme- si; 3) emperyalist sanayilerin üretimleri i- çin zorunlu hammadde kaynakları üzerin- de emperyalist denetimin, Üçüncü Dünya ülkelerinde emperyalizme karşı direniş ha- reketinin gelişmesiyle giderek gerileme- si(3); 4) sosyalist ülkelerde üretici güçle- rin büyük bir hızla gelişmesi sonucunda hâlen oldukça ileri ve *son derece dinamik* bir ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyine varılmış olması, bu nedenle sosyalizmin hem ekonomik, hem ideolojik, hem de si- yasi nüfuz ve ağırlığının bütün dünyada kendini gittikçe daha çok duyurmaya baş- laması, ve bunun Üçüncü Dünya ülkelerin- de emperyalizme karşı direnişin gelişmesi- ne olumlu katkısı.

Bütün bu nedenler —hepsi bir arada ve içiçe— emperyalist bloklar arasında mevcut rekabeti ve çelişkileri şiddetlendi- rirken, bir yandan da yeni çelişkiler doğu- rmakta, Amerika, Avrupa ve Japonya ara- sında ekonomik ve siyasi sürtüşmelere yol açmaktadır:

a) Emperyalist ülkeler birbirlerinin iç pazarlarına gitgide daha çok göz dikmek- te, birbirlerine mal ve sermaye ihracı ko- nusunda aralarında süregiden rekabet şid- detlenmektedir. Bunun en belirgin işaretle- rinden birisi son yıllarda ABD - Avrupa - Japonya üçgeni içinde baggösteren güm- rük ve para siyasetleri çatışmalarıdır; b) emperyalist metropoller dışına mal ve ser- maye ihracı nicel ve nitel değişmeler gös- terirken, emperyalist ülkeler arasında Ü- çüncü Dünya'ya ihracat ve yatırım yarışı- kızışmaktadır. Son yıllarda gündeme gi- ren az gelişmiş ülkelere «sanayi» götürme ve onların «kalkınma»larına «yardımcı» olma doğrultusunda girişilen birtakım te- şebbüslerin esas anlamı budur. Bu arada geçen yıl artan petrol fiyatlarından petrol

üreticisi ülkelerin eline geçen büyük para- nın az gelişmiş ülkelerde yatırımlara sevk- i konusu bir yandan Avrupa ülkelerini az gelişmiş ülkelerle tek tek ikili ilişkiler kur- maya sevkederken, öbür yandan ABD, Dünya Bankası, vs.'nin yanısıra İslâm Bankası gibi yeni kuruluşlar eliyle bu ça- bayı yararı en çok kendisine dokunacak tarzda «uluslararası»laştırmaya çalışmak- tadır; c) emperyalist sanayilerin ucuz ve düzenli hammadde ikmalinin sağlanmasın- da emperyalistler . arası rekabet ve çekiş- me şiddetlenmekte, hammadde üreticisi Ü- çüncü Dünya ülkelerine karşı izlenecek si- yasetler konusunda (ekonomik düzeyde ol- sun, siyasi düzeyde olsun) çıkar ve görüş ayrılıkları belirlemektedir. Bunun bir örne- ği, petrol bunalımı konusunda ABD'nin «dost»larına benimsetmek istediği «müşte- rek» tutumla, Avrupa ülkelerinin, özelli- le Fransa'nın geliştirmeye çalıştıkları «ba- ğımsız» tutum arasındaki ayrılık ve genel- likle Orta Doğu sorununda savunulan de- ğişik görüşler ve farklı yan - tutmalar ol- muştur; ç) sosyalist dünyanın gelişen ve ağırlığı gittikçe artan varlığı karşısında izlenecek savunma stratejisi ve savunma yükünün paylaşılmasıyla ilgili sorunlar sık sık çekişme konusu olmaktadır. Bu an- laşmazlıklar özellikle Avrupa'daki Ameri- kan ordusunun masraflarının paylaşılma- sı, Yeni NATO, nükleer savunma ve de- tant'la ilgili çeşitli konularda ortaya çık- maktadır.

Ne ki bütün bu çelişki düğümlerinin, eskiden olduğu gibi, geçici bir süre için de olsa *savaş yoluyla* çözülmesine, sosya- list dünyanın varlığı ve metropollerde git- tikçe güç kazanan işçi sınıfı hareketinin vüsati karşısında (emperyalist ülkeler a- rasında bu tür bir savaşın patlak verme- si bütün emperyalist sistemi temelinden çökertecek sonuçlar doğuracağı için) im- kân yoktur. Bu durum Amerika ile Avru- pa'yı, ve Japonya'yı, birbirleriyle gün be- gün ve kucak kucaka didişirken aynı za- manda çelişki - bütünleşme sürecinde olu- şan ortak çıkarları uğruna birbirlerinden medet ümmaya zorlamaktadır. Emperya- listler arasındaki güç dengesinde ekono- mik, siyasi ve askerî bakımdan en büyük fiili ve potansiyel gücü ve dış dünya (sos-

yalist ülkelerle Üçüncü Dünya) karşısın-
da en güvenilir teminatı da ABD emper-
yalizmi temsil ettiğinden, sonunda diğer-
leri için ABD emperyalizminin peşine ta-
kılmaktan başka çıkar yol kalmamakta-
dır.

Son birkaç yılın dolar, petrol, sair
hammadeler ve NATO bunalımlarının al-
tında yatan çelişkilerin gerçek niteliğini ve
yönünü yanlış değerlendirerek, kapitalist
Avrupa'nın «bağımsız ve kendine özgü
geleceği», «Avrupa'lı kimliği», vs. konu-
sunda olur olmaz umutlara kapılanlar şim-
di bu gerçeği anlamış görünüyorlar.

26 Haziran 1974 tarihli *Le Monde* ga-
zetesinde yayınlanan bir makalesinde Mau-
rice Duverger şöyle diyor: «*Birleşik Av-
rupa tezi kendi başına buyruk bir 'Üçüncü
Büyük' yaratma iradesini yansıtmaktan
çok, Washington'un sultasına karşı millî
başkaldırmaları önlemeye ve bunu serbest
bir topluluk görünümünü altında gizlemeye
yaramıştır.*» Duverger, İngiltere'nin mi
yoksa Federal Almanya'nın mı ABD'nin
Avrupa'daki Truva Atı olduğunun bir za-
manlar merak edildiğine de değindikten
sonra şunları eklemekteydi: «*Bugün İksi-
ni'nin de aynı rolü oynamadıkları anlaşılmıştır.
Hattâ yalnız onların da değil... Bir Truva
harasının varlığından dahi söz edilebilir.*»

— III —

Bununla birlikte emperyalist ülkeler
arasında savaşın artık imkânsız olması,
bu ülkeler arasında sonu böyle bir sava-
şa varabilecek kadar şiddetli çelişkilerin
sürmesine ve yenilerinin ortaya çıkmasına
engel değildir. Böyle bir savaş bundan
böyle imkânsızdır diye emperyalist çıkar-
lar arasında kalıcı bir *uyum* sağlanmış
da değildir. Tersine, çelişkiler var oldu-
ğu ve durmadan yenilediği içindir ki ABD
emperyalizmi çevresinde bütünleşme soru-
nu son bir iki yıl içinde olduğu gibi za-
man zaman gündeme girmektedir.

Burda ABD'ye tanınan üstünlük ve
öncelik Üçüncü Dünya'nın sömürülmesi ile
metropollerin çalışan sınıfları üzerindeki
sömürünün birbirine bağlı ve birbirini bü-
tünler olmasından ileri geliyor.

Emperyalist metropollerde işçi sınıfla-
rının kapitalistlerce (büyük tekelci burju-

vazi) sömürülmesini sağlayan ekonomik
ve siyasi düzen *ancak* Üçüncü Dünya ül-
kelerinin tüm insan ve madde kaynakları-
nın emperyalizm tarafından yağma edile-
rek sermayeye çevrilmesi (bu ülkelerde ser-
maye yatırımları ve mahallinde üretimle u-
cuza çalıştırılan emekçilerin yarattığı ar-
tı - değere el konulması, mahallinde hima-
yeli pazar imkânları sağlanması, hammad-
de kaynaklarının ucuza kapatılması, ve
uluslararası ticarete eşit olmayan müba-
dele) sayesinde varlığını ve işlerliğini ko-
ruyabilmektedir. Dolayısıyla emperyalist
metropollerin işçi sınıflarının sırtından ka-
pitalistlerin sağladıkları kazanç, Üçüncü
Dünya halkları üzerinde sürdürülen emper-
yalist sömürünün bir veçhesidir.

Öte yandan emperyalist ülkelerin ka-
pitalist ekonomilerinin Üçüncü Dünya e-
konomileri karşısındaki üstünlüğü ve em-
peryalizmin bundan doğan siyasi ve aske-
ri gücü de aynı zamanda metropollerde
işçi sınıfları üzerinde sürdürülen kapitalist
sömürüden kaynaklanıyor. Özellikle bü-
yük mâli yükü emekçilerin sırtına yıkılan,
yani esas işlevi çalışan sınıflardan kapi-
talist sınıfa fon aktarmaktan başka bir-
şey olmayan tekelci devlet kapitalizmi uy-
gulamaları ve az gelişmiş ülkelere sözde
«yardım» programları, emperyalist burju-
vazinin bu yolda yararlandığı başlıca çağ-
daş araçlardır. Bu bakımdan, Üçüncü Dün-
ya ülkelerinin emperyalist bağımlılık altın-
da tutulmaları ve sömürülmeleri de, met-
ropollerdeki işçi sınıfları üzerinde sürdü-
rülen kapitalist sömürünün bir veçhesidir.

Bu iki sömürü birbirini bütünler ve
içice yürür. İkisi de üretimin dünya ça-
pında 'sosyalleşmesiyle' üretim araçlarına
el koymanın kapitalist (özel mülkiyeti) biç-
mi arasındaki temel çelişkinin birer veçhe-
sidir. Çağımızda emperyalizmin, kapitaliz-
min en ileri aşamasına tekabül eden bir
dünya sistemi olmasının somut anlamı bu-
dur.

Bunun içindir ki emperyalist ülkele-
rin Üçüncü Dünya ülkelerini diledikleri gi-
bi sömürmekte şu ya da bu nedenle karşı-
laştıkları güçlükler (ki bu alanda emper-
yalist ülkeler arasında artan rekabet bu
gibi güçlüklerin ortaya çıkmasının hem
bir nedeni, hem de bir sonucudur) derhal

onların iç yapılarına yansiyarak orda kapitalist ekonominin işleyişini aksatıyor. Sınıf çelişkilerini ve sınıf mücadelesini şiddetlendiren ekonomik, sosyal, siyasi bu nalımlar yaratıyor. Kapitalist ekonomilerin birbirlerine karşılıklı bağımlılığı arttığı, dünyanın emperyalist paylaşımı gitgide içiçe girip giriftleştigi, yani emperyalist bütünleşme süreci ilerlediği ölçüde de bu bunalımların şiddeti ve kapsamı büyüyor.

Meselâ dünya hammadde fiyatlarında son birkaç yılki gelişmelerin yol açtığı sorunlar, başta petrol olmak üzere tüm hammadde sorununun ileri sanayili kapitalist ülkeler için ne kadar hayati bir önem taşıdığını, bu ülkelerin Üçüncü Dünya'ya hep birlikte ve tek tek ne kadar bağımlı olduklarını bütün dünyaya gösterdi. Bir «petrol sorunu» Amerika'nın da, Avrupa ülkelerinin de ödemeler dengesini altüst ederek ve her ikisinde de enflasyonu azdırarak iki emperyalist bloku birbirine düşürürken, ne zamandır «birlik» peşinde koşan kapitalist Avrupa'yı da kendi içinde hallaç pamuğu gibi atmaya yetti. Her birinde enflasyon gemi azıya alıp bir de işsizlik dalgası kabarmış, 9'ların «Avrupa-lılaştırma» süreci hemen kesintiye uğradı; her biri kendi derdine düşen Ortak Pazar ülkeleri nicedir üzerinde çalıştıkları «parasal birlik» projesini rafa kaldırdılar; «enflasyonu önlemek» için almaya yöneldikleri türlü tedbirlerle birbirlerinin boğazına el atmaktan çekinmediler; «ortak» tarım siyasetleri yeniden çıkmaza girdi, a-ralarındaki temel gümrük anlaşmalarının dahi (geçen bahar İtalya ve Danimarka'nın bir ara yaptıkları gibi) hiçe sayar oldular. Bu arada İtalya'da sallantıda olan ekonomi iflâs topunu attı, İngiltere'de nerdeyse attı atacak. İkisi de ABD'den ve Batı Almanya'dan sağladıkları zoraki mâli destekle ancak ayakta durabiliyorlar. İtalya'da ekonomi gibi siyasi hayat da tam bir keşmekeş içinde. İngiltere sekiz ay içinde iki kez genel seçime gitti. Avrupa'da ötedenberi sosyal devrim hareketlerine öncülük eden Fransa'da ise, Ortak Program çevresinde toplanan sol partilerin ve demokratik güçlerin geçen baharda iktidara gelmelerine ramak kaldı.

Oysa bütün bunların *asıl nedeni* hammadde —ve bu arada petrol— fiyatlarının artması *değil*, kapitalist ekonominin kâr ilkesine dayanan anarşik işleyiş biçimiydi. Maliyet artışlarını tekel kârlarından fedakârlıkla karşılayacak yerde bazı sektörlerde üretimi durdurarak yükü işçi sınıflarının sırtına yıkmaya çalışmanın kaçınılmaz sonucuydu. Öte yandan hammadde fiyatlarının artmasının gerçek nedeni de yine buydu; çünkü üretimde anarşinin ve tekel kârlarının sebep olduğu yılanmış kronik enflasyon kapitalist ekonomilerin ihraç mallarını durmadan pahalandırıyor, buna karşılık hammadde fiyatlarının hep aynı düzeyde kalması hammadde üreticisi ülkeleri sürekli zarara sokuyordu. Onlar tarihi bir fırsatı yakalayıp hammadde fiyatlarını arttırınca bunun maliyetlere, dolayısıyla *yeniden* ihraç mallarının fiyatlarına yansımaları kapitalist ekonomileri kaçınılmaz durumlara sürükledi; bu da çalışan sınıflar üzerinde etkisini duyurunca kıyamete doğru bir adım atıldı!

Bu durumda, Avrupa içinde şiddetli sınıflar mücadelesi ve bu mücadelenin ileride daha da büyük ve kesin boyutlara varması ihtimali karşısında «Avrupa'nın güvenliği» sorunu, o sorun çevresinde emperyalistler arasında yakınlaşmayı öngören yeni bir önem ve âciliyet kazandı. Avrupa'da *sermayenin ve sömürü düzeninin* geleceği tehlikedeydi!

ABD'nin, Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarları açısından dünya emperyalist sistemi içinde işgal ettiği yerin özelliği ve önemi ile bunun Avrupa karşısında ABD'ye sağladığı üstünlük işte burda ortaya çıktı: Üçüncü Dünya ülkeleriyle emperyalizm arasında çelişki kapitalist ekonominin ve toplum düzeninin kendine özgü işleyiş nedeniyle gitgide büyüyüp Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin iç yapılarına yansiyarak Avrupa'nın «güvenliği» ne ABD'nin askeri (kimî hallerde de ekonomik) katkısını gitgide daha *vazgeçilmez* kılarken, Avrupa'nın «güvenliği» bakımından bu kadar hayati bir önem taşıyan Üçüncü Dünya ile ilişkileri güvenilir bir teminata bağlama zorunluluğu da Avrupa'yı, yine, dünya çapında emperyalist sömürü sisteminin orta direği ve başfendisi Amerika'nın

oçağına düşürüyordu. Amerika bu durumdan, dünya candarmalığı görevini yerine getirmekten doğan bir takım ekonomik ve mali güçlüklerinden kurtulmak için yükü kısmen Avrupa ülkelerinin sırtına yıkmaya ve Avrupa ile arasındaki ekonomik ve ticari rekabeti kendi lehine çevirme yolunda yararlandı.

— IV —

Bunun açık bir belirtisi, Avrupa'daki Amerikan nüfuzunun ve itibarının son bir yıl içinde birden artması, «Amerikancı» liğin tekrar geçer akçe olmasıdır.

Batı Almanya'da finans kapital gemisinin dümeninin Amerikan dümen suyuna bugün için daha yaraşır sözde «sosyalist» bir kaptanın (Brandt'dan daha Amerikancı olduğunu açık açık söylemekten perva, duymayan, hatta bundan yarar uman bir kaptanın) eline geçmesiyle, Batı Almanya'nın Ortak Pazar ve tüm Avrupa içinde baştanberi oynadığı ikili rol bu kez açıkça ortaya çıkmıştır. Amerika'nın Avrupa'daki en parlak koşumlu Truva Atlarından birinin semeri düşmüş, keli görünmüştür. Zaten «ekonomik mucizeler» diyarı Batı Almanya'yı bugünkü «imrenilir» durumuna getiren sihirli değnek, İkinci Dünya Savaşının sonundanberi oraya oluk oluk akan Amerikan sermayesinden başka birşey değildi. O Amerikan sermayesi ki, otuz yıldır hâlâ yarım milyon Amerikan askerinin fiilen işgali altında olan Alman topraklarında bizde Nihat Erim gibilerinin ağzının suyunu akıtan «uygar» kanunların sağladığı «huzur» ve «istikrar» ortamında Alman işçi sınıfının ve son on yılı aşkın süredir orda modern köle statüsünden farksız koşullarda çalışıp yaşayan iki milyondan fazla yabancı işçinin sırtından artı değer sızdıra sızdıra yollarıdır hem kendini, hem de Batı Alman sermayesini arttıradurmaktadır. Hattâ onunla da kalmamakta, «Batı Alman» sermayesi adı altında ve dünyaya «uygarlık» ve «refah» yayma adına, az gelişmiş ülkelerde genişliğine ve derinliğine yatırımlara yönelmektedir. Bunun içindir ki Batı Alman tekelci burjuvazisi, vellinimeti Amerika'nın sadık ve minnettar bendesi olarak onun çok yönlü ve çok unsurlu emperyalist

stratejisini başarıyla sürdürebilmesine her durumda destek olmaktan da, Batı Alman sanayinin yüzde 40'a yakın bir bölümüne sahip Amerikan tekellerine bileklerinin ve paralarının hakkı «hür teşebbüs» haracını ödemeye devam etmekten de muhakkak ki geri durmayacaktır.

Avrupa ülkeleri içinde Amerikan hegemonyasına nicedir en sert ve dik çıkışları yapan Fransa'da, de Gaulle'cülük işini bitirip iflâs etmiştir. Onunla birlikte, kimi gevrek yüreklere belli bir süre su serpen «belli bir şanlı Fransa ülküsü» ve «üçüncü yol» alternatifi adına kapitalist ekonominin çağdaş gereklerini Fransız burjuva milliyetçiliğinin demagojik kalıntılarıyla bağdaştırma hülyası da suya düşmüştür.

Geçen Mayıs ayında Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan kişi bu defa «belli bir yeni Fransa anlayışı»nın muştucusu bir «gerçekçi» teknokrat, yani *gerçekte* Fransız tekelci burjuvazisinin Amerikan hegemonyasına boyun eğme çaresizliğini alayla pullayıp Fransız milletine yeniden satmakla görevli yeni pazarlama uzmanıydı. Ünlü Rotchild banka tröstünün başından Fransız Cumhuriyetinin başına aktarılan ölü Pampidou'nun yetiştirilmesi ve ondan Fransa'ya kalan miras olarak, bütün o palavra «yenilik» ve «çağdaşlık» görüntüleri altında esas desteğini Fransız toplumunun en gerici, bagna, Nazi işbirlikçisi ve Vichy artığı sağ unsurlarıyla Cezayir gözü karaları ve onları maşa niyetine kullanan büyük sermaye —ulu aristokrasi— çok uluslu şirket çevrelerinden alarak başa geçti. Fransız solunun son bir iki yıl içerisinde hemen bütün meslekî işçi örgütlerinin de desteğiyle ortak bir program çevresinde derlenip toparlanması karşısında gözlerine ışık kaçımscasına irkilip harekete geçen sair sermaye yarasaları da (çok uluslu Amerikan şirketlerinin gönüllü maaşli fedailerini Merkezçiler, Amerika'ya meydan okuma pozlarında türlü yakışksız şike dolaplar çeviren Schreiber türü playboy reformcular, de Gaulle'cülüğün vâdesinin geldiğini görüp sermayenin yeni cephesinde «tarîhi» yerlerini ve «şeref»lerini almaya koşan, sadaklarında pashı anti-komünizm silâhından gayri ok kalmamış

eski ve sadık «profesyonel» de Gaulle'cü. ler...) komünizm «öcü» süne karşı onun ardında seferber olup Fransız tekelci büyük sermayesi ve tüm uluslararası sermaye adına Fransa'yı yine elde tutmayı başardılar.

Nitekim Fransa'nın yeni ve yenilikçi Cumhurbaşkanı, seçildiğinden bu yana, de Gaulle'cülüğün modası geçmiş safralarından kurtulup serbestledikten sonra tıpkı Batı Almanya'nın yeni şansölyesi gibi —ve onunla elele— Amerika'ya müzahir bir «Atlantizm (Yeni Nato) siyaseti» izleyeceğini göstermiştir. Bu arada muhakkak olan bir başka şey de, Fransız işçi sınıfının ekonomik ve sosyal taleplerini «gerçekçi» bir tutumla —yani uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda— yokuşa sürmek için, vaktiyle de Gaulle'ün zoruyla hazırlanıp Fransız milletine silah zoruyla kabul ettirilen Fransız anayasasının Cumhurbaşkanı tarafından tanıdığı yetkilerin (nice Ortaçağ kuralını hasetten çatlatacak yürütme yetkilerinin) Giscard d'Estaing'in seçimde sağlayabildiği yüzde 1 çoğunluktan doğan burjuva demokratik meşrutiyetine dayalı olarak sonunadek kullanılacağıdır!

İngiltere'ye gelince. Orda geçen yıl başa geçen ve bu son erken seçimi de kıl payı kazanan İşçi Partisi hükümetinin mi, yoksa Muhafazakârların mı daha Amerikancı olduğu zaten ötedenberi tartışmalı bir konudur! İngiltere, Amerikan ekonomisiyle bütünleşmeyi en ileri düzeye var-dır-mış, Amerika'nın başını çektiği uluslararası finans mihraklarına kelimenin her anlamında herşeyini «borçlu» bir ekonomiye sahiptir. İki parti arasında kuşaklar boyu sürdürülen «mücadele» de, esasta, bu borcun ve onun doğurduğu kronik enflasyonun kitlelere duruma göre en iyi nasil ödetirileceğinin mücadelesidir. İngiliz milletinin dillere destan «mutedil» ya da «muhafazakâr» eğilimleri, gerçekte, büyük finans ve sanayi mihraklarının Kilise, Üni-versite, reklâmcı ve sansasyoncu basın ve sair kitle haberleşme araçları aracılığıyla ülkede sürdürdüğü ideolojik ve siyasî baskının, bir çeşit «tabu terörizmi»nin sonucundan başka birşey değildir. Bu bakımdan, ne zaman ortaya kritik bir durum çıksa (geçen yıl maden işçileri grevinde

olduğu gibi) seçmeni ürkütüp Muhafazakârlara «oy kaptırmama» telâşına düşen İngiliz İşçi Partisi, İngiliz işçi sınıfı adına hiç bir zaman gerçek ve tutarlı bir alternatif öne sürmemiş, sürmeye de kalkmamıştır. Bütün yaptığı, Muhafazakâr hükümetlerin sendikaların damarına fazla bastığı kriz dönemlerinde başa geçip işçi sınıfı adına işçi sınıfının düşmanlarının işlerini yürütmekten ve Muhafazakârların emlak ve borsa spekülasyoncularıyla sıkı işbirliğinden iktidarlari boyunca kirlenen ellerini beş altı yılda bir yıkayıp onları kısa süreli bir «muhalefet kürü»nden sonra, «mutedil» ve «muhafazakâr» seçmenin karşısına yine tertemiz (!) çıkarmaktan ibaret olmuştur. (4)

İtalya'da ekonomi de, siyaset de hâlen tam bir iflâs hâlinededir. Son yılların ıllı Orta - Sol reformculuk denemesi boşa çıkmıştır. Orta - Sol koalisyonlar yıllardır görülmemiş bir enflasyonun baskısı altında işçi sınıfının ekonomik ve sosyal taleplerini doğru dürüst karşılayamaz ve bu yüzden âdeta gün aşırı patlak veren ciddi grev hareketlerini göze almak zorunda kalırlarken, büyük finans ve sanayi tröstlerinin ekonominin yarıya yakın bölümünü elinde tutan devleti kendi aralarındaki çekişmelere âlet ederek ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel varlığı üzerinde hâkimiyetlerini hergün biraz daha yayıp pekiştirmelerini önleyememişlerdir. O kadar ki, ekonomik çöküntünün hızla yayıldığı, tür-lü karışık provokasyonun kol gezdiği bir ortamda herşeyi göze almış eli silahlı azıllı faşizm gitgide örgütlenerek kendini bir alternatif olarak öne sürmektedir. Bu durumda yeniden eski başbakan sağcı Fan-fani önderliğinde öne çıkan Hristiyan Demokratlar —ki İkinci Dünya Savaşı sonunda bol keseden Amerikan askerî ve ekonomik yardımı sayesinde ülkeyi «komünizmin eline düşmekten» kurtaranlar onlardır ve hâlen de Orta - Sol koalisyonun ortağıdır— şimdi kendilerini, Avrupa'nın en güçlü iki komünist partisinden birine sahip olan İtalya'nın «yenileşerek çıkmazdan kurtulması»nın yegâne teminatı ilân ederek siyasî iktidar üzerinde kesin hâkimiyet kurmaya hazırlanmaktadır. Bu yolda bir süredenberi tezgâhladıkları

provokasyonlardan sonuncusu İSDP'nin (İtalyan Sosyal Demokrat Partisi) yol açtığı geçen aylık hükümet bunalımı olmuştur. Amerika'dan bir milyar dolar borç kopardıktan sonra geri dönen Cumhurbaşkanı Leone'nin Fanfani'yi başbakanlığa atmasıyla Hristiyan Demokratlar iktidara «demokratik yoldan» kesin el koyma yönünde ilk adımlarını atmışlardır. Bu yolda başlıca destekçileri ve yardımcıları *çeride* 1) güçlü sanayi tröstleriyle içiçe geçmiş tutucu ve ılımlı liberal basım, 2) Kilise, 3) devlet teşebbüslerinin ve Merkez Bankasının başına çöreklenmiş, hepsi «serbest» ekonominin «fazilet» ine ve «meziyet» ine yürekten inanmış, beynelmil itibarları müemmen, güçlü bürokratlardır. *Dışardan* da doğrudan doğruya Amerika tarafından ve dolaylı olarak, İtalya'nın ikinci büyük alacaklısı ve «pazar ortağı» Batı Almanya sosyal demokrasisi tarafından desteklenmektedirler. Bu arada İtalya'da faşizmin yeniden baş kaldırmaya başlaması, içte ve dışta gerekli destekten yoksun kalmıyacağı anlaşılan Hristiyan Demokratların bir çeşit yeni «orta sağ» manevrasına zemin hazırlayacağı benzerdir.

.....

Bütün bunlar Avrupa'da siyasi iktidarların, Amerikan hegemonyasını eşyanın tabiatından sayan hâkim mihrakların eline geçtiğini ya da geçmekte olduğunu, dolayısıyla *Amerika'dan bağımsız kapitalist birleşik Avrupa* tezinin suya düştüğünü gösteriyor. Nitekim geçen Şubat ayında Washington'da Amerika'nın isteği ve zorlamasıyla toplanan Petrol Konferansında özellikle petrol üreticisi Arap ülkelerine karşı izlenecek «bağımsız bir Avrupa petrol siyaseti» tezini savunan o zamanki Fransa Dışişleri Bakanı Jobert, Amerika'nın «mühterem siyaset» tezi kabul edilince sipsivri ortada kaldı. Ama Fransa'dan gayri bütün diğer Ortak Pazar ülkelerinin açıkça Amerikan tezine yatmaları karşısında, Avrupa'ya dönüşünde *«Amerika kendine müttefik mi arıyor, yoksa uşak mı? Bunu bilelim!»* diyecek kadar Avrupa'nın bağımsızlığını savunmakta kararlı görüldüğü halde, aradan iki hafta geçmeden o da «eşyanın tabiatı» na uydu :

Önce tükürdüğünü yaladı, sonra Cumhuriyet başkanlığı seçiminde d'Estaing'i destekleyenlere katılarak Avrupa «güvenliği» ni ve Avrupa «birliği» ni Amerika'sız düşünemeyenler safında yerini aldı. Ve nihayet Henry Kissinger'in «Yeni Atlantik Anayasası» önerisini 1973 baharında ortaya atmasından sadece bir yıl sonra, geçen kış Avrupa ülkelerini kasıp kavuran ilk petrol bunalımı ardından hâlâ sürüp giden azgın enflasyon ve belli başlı Avrupa ülkelerinde siyasi iktidar değişiklikleri ortamında, ve Fransa'da solun siyasi iktidarı kılıpayı elden kaçırdığı bir sırada, bütün NATO ülkeleri Ottawa'da bir araya geldiler, Amerika'ya danışmadan ve onunla görüş birliğine varmadan kendi başlarına hiç bir işe kalkışmayacaklarına söz verdiler. Bunun anlamı suydur: Avrupa ülkeleri bundan böyle Amerikan çıkarlarını bozma bahasına kendi çıkarlarını korumaya çalışmayacaklar, sorunlarına Amerika'yı kaale almadan çözüm yolu aramıyacaklar, *Amerika'nın* sorularının çözülmesinde üzerlerine düşen birtakım fedakârlıkları si neye çekeceklerdi. Yani Avrupa, çıkarlarını Amerika'nın çıkarlarını bozma bahasına koruyamayacağını, sorunlarına Amerika'yı kaale almadan çözüm yolu bulamayacağını ve Amerika'nın üstünlüğüne rıza gösterip isteklerine boyun eğmekten başka çaresi olmadığını kabul ve teslim ediyordu. Gerçi Fransa yine bir parça nazlanarak Ottawa bildirisini imzalamaya sûreta yanaşmadı ama, Mösyö Jobert'in *«Amerika kendine uşak mı, yoksa müttefik mi arıyor?»* sorusuna aranan cevap da böylece bulunmuş oldu!

— V —

Lâkin nedir «Avrupa'nın güvenliği» sorunu? Şimdi bunu biraz daha yakından görelim.

Bir kere bunun Doğu'dan, yani sosyalist ülkelerden gelebilecek bir askeri saldırıya karşı Avrupa'nın güvenliğini sağlamakla hiç bir ilgisiz olmadığı ortadadır. Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere bütün sosyalist ülkelerin kapitalist dünya ile barış içinde birlikte yaşamayı her türlü sıcak ya da soğuk savaş denemesine tercih et-

tiklerini olaylar göstermiştir. Zira kapitalist dünya ile barış içinde birlikte yaşayıp aktif politika izleyerek Doğu - Batı ekonomik ilişkilerini sürdürmekten eninde sonunda *mutlaka* kazançlı çıkacak olan, bütün sosyalist dünya ve bütün dünyada sosyalizmin geleceğidir. (5)

Öte yandan sosyalist dünyanın —özel olarak Avrupa'da—hatırı sayılır bir askeri güce sahip olması zorunludur. Sosyalizmin askeri gücü ve ekonomik ve sosyal potansiyeli olmadan emperyalizmin dünya çapında saldırgan niyetleri boş çıkarılmaz. Birinci Dünya Savaşı öncesinin sömürgecilik çağı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, ve iki savaş arası dönemde Avrupa'yı kasıp kavuran faşizm kâbusu, meydana boş bulan emperyalizmin onu doğuran kapitalist üretim tarzının itisiyle, nelere «kaadir» olduğunu dünya âleme göstermiştir. Bu bakımdan Avrupa'da sosyalist blokun elindeki askeri güç Avrupa halklarına yönelmiş bir tehdit değil, Avrupa'nın *hâkim sınıflarını* ve ABD emperyalizmini hizaya getirip hizada tutmaya yarıyan bir etkindir. Aynı zamanda Avrupa'da demokrasi'nin geleceği de kısa ve uygun vadede bu gücün varlığına bağlıdır. Çünkü Avrupa'da sınıf mücadelesinin kızışması ve işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi karşısında Avrupa burjuvazisinin başı sıkışınca demokrasiye paydos demeye kalkması son tahlilde kaçınılmazdır. (6)

Bu durumda kapitalist Avrupa ülkelerinin her birini ayrı ayrı ve giderek tümünü hep bir arada Amerika'nın kucagına iten etken, sosyalist ülkelerden onlara yönelmiş bir saldırı tehdidi değil, doğrudan doğruya kendi «iç» güvenliklerini sağlama bağlama endişesidir: Yani Avrupa işçi sınıfına ve yandaşlarına karşı Avrupa burjuvazisinin güvenliğini! Emeğe karşı sermayenin güvenliğini! Öbürü, burjuva politikacıların ve burjuva basının ağızlarından düşürmedikleri, Avrupa'nın gündün birinde bir Sovyet uydusu olabileceği endişesi, kaba bir bahaneden ibarettir. Ve bir anlamda, burjuvazinin çıkarlarını koruma uğrunda nereyedek savaşmayı göze aldığı gösterir.

Emperyalizmle Üçüncü Dünya arasın.

daki genel çelişki çerçevesinde Avrupa'nın kapitalist sanayilerinin hammadde ihtiyacını ucuz ve düzenli bir biçimde karşılayabilmelerinin önemine yukarıda değinmiştik. Bu ihtiyacın karşılanmasında dünya kapitalizmiyle Üçüncü Dünya arasında gitgide büyüyen çelişki —ki petrol konusunda kodaman petrol şirketlerinin bütün kasıtlı ve hesaplı oyunlarına ve Amerika - Suudi Arabistan ilişkilerinin karanlık yanlarına rağmen temelde böyle bir çelişki muhakkak ki vardır ve gittikçe büyümektedir (7)— Avrupa'nın kapitalist ülkelerini iç güvenliklerini sağlam ve güvenilir bir kazağa bağlamaya gittikçe daha çok muhtaç kılmaktadır. Zira bu ülkelerde, (başta Fransa ve İtalya olmak üzere) uzun yıllardır elde ettikleri iler mevzileri koruyan, hattâ son defa Fransa'da olduğu gibi yeni mevziler de ele geçiren köklü ve dinamik işçi sınıfı partileriyle güçlü sendikalar hareketleri mevcuttur. Bu arada Avrupa kapitalist sanayilerinin kullanmadan edemedikleri çok sayıda yabancı işçi her geçen gün biraz daha ortaya çıkan yeni ekonomik ve sosyal sorunların kapsamını ve karmaşıklığını artırırken, yabancı işçiler arasında yer yer daha militanca tavırların belirmeye başlaması, Avrupa işçi sınıfının ekonomik mücadelesinde yabancı işçilerin ağırlığının gitgide daha çok duyulur olması da Avrupa'da sınıf mücadelesine yeni boyutlar katmaktadır.

Üçüncü Dünya ile çelişkilerin içe yansıma süreci ilerleyip hızlandıkça ve bu süreçte kapitalist ülkeler arasında rekabeti hem şiddetlendirip hem de kendisi bu rekabetten ötürü hız kazandıkça, Avrupa'nın kapitalist ülkelerinde işçi sınıfı partilerinin önerdikleri sosyal alternatiflerin geçerliliği ve kaçınılmazlığı, kızışan sınıf mücadelesi süreci içinde hergün biraz daha ortaya çıkmaktadır. Bütün demokratik güçlerin yanısıra, daha sağda olsalar bile yurtsever ve namuskâr kalabilen unsurlar işçi sınıfı partileriyle aynı safta yer almakta, orta sınıflar da giderek politize olmaktadır. Dolayısıyla işçi sınıfı hareketi gitgide güç, vüsat ve ağırlık kazanmaktadır. Nitekim Fransa'da geçen baharda yapılan Cumhurbaşkanı seçiminde solun Ortak Programının elde

ettiği başarı ve Fransa'nın Nazi istilasından kurtarılmasında komünistlerle birlikte bilfiil görev almış birçok ünlü de Gaulle'cü mukavemet önderinin d'Estaing'e karşı açıkça Mitterand'ı desteklemesi, önümüzdeki kısa dönemde Fransa'nın (tarihte çok görüldüğü gibi) Avrupa çapında yeni gelişmelere gebe olduğuna işaretler.

Bu durumda İkinci Dünya Savaşıertesinde sözümona Alman militarizminin hortlaması tehlikesine karşı Batı Almanya'da üslenen —ve sonradan NATO «savunma» sistemine dahil edilen— yarım milyon Amerikan askeri ve daha az mevcutlu İngiliz ve Fransız birlikleri, Avrupa tekelci burjuvazisinin «güvenliği» açısından somut bir teminattır. Masraflarının büyük kısmını ABD'nin üstlendiği, her türlü modern teçhizatla ve taktik nükleer silahlarla donatılmış, seri hareket kaabiliyetini haiz bu birlikler Avrupa'nın göbeğine yerleştirilmiş bir «iç işgal» ordusudur. «Avrupa savunması» denilen şey, ancak, dıştan içe yansayan gelişmelerin doğurduğu sonuçlar nedeniyle gitgide su yüzüne çıkan birtakım anti-demokratik tercihlere karşı Avrupa işçi sınıflarının müferit bir durumdan derhal Avrupa çapına sıçrayabilecek kesin ve kararlı ortak mukavemetinin söz konusu olabileceği bir dönemde ve koşullarda gündeme girebilir çünlkü. Bir başka deyişle «Avrupa'nın savunması», *gerçekte*, Doğu'dan gelecek bir saldırıya karşı Avrupa ülkelerinin ve Avrupa'nın temsil ettiği «hürriyetçi düzen» in savunulması değil, emperyalizm aşamasını yaşayan kapitalizmin kendi gelişmelerinin Avrupa'da geliştirdiği *iç dinamiklere* karşı Avrupa'da *kapitalizmin* savunulmasıdır. (8)

Bunun içindir ki Avrupa'daki NATO askerî gücünün masraflarını paylaşmaktan mümkün olduğu kadar kaçınılmaya çalıştıkları halde, bu gücün azaltılmasına ve sözkonusu işgal ordusunun Batı Almanya topraklarından (yani Avrupa'nın göbeğinden) çekilmesine ne Batı Almanya, ne İngiltere, hattâ ne de Fransa yanaşmıyor. Amerika'nın son yıllarda ordunun masraflarından bir kısmını bu ülkelerin sırtına yıkmakta diretmesi ve NATO sorununu hemen bütün diğer sorunların hal-

linde pazarlık konusu yapması da NATO «savunma» sının Avrupa tekelci burjuvazisi için taşıdığı büyük önemden ileri geliyor. Gerçi bundan önce Fransa'da de Gaulle'cü iktidarlar Avrupa'nın kendi bağımsız savunma gücüne sahip olması gerektiğinden söz ederek bu yolda belli bir çaba harcamaktan geri kalmamışlardır. Ama bu tür çabalar hiç bir somut sonuca ulaşmamış, diğer Avrupa ülkeleri, kendileri için daha az masraflı olacağını da gözönünde tutarak, ABD'ye ağırlık tanıyan NATO şemsiyesini ABD'yle arayı bozabilecek Avrupa yağmurluğuna tercih etmişlerdir. O kadar ki, bu tercih Fransa'da dahi hâkim sınıfların temsilcileri arasında görüş ayrılıkları doğurmuş, giderek de Gaulle'cülüğün tasfiyesine zemin hazırlamıştır.

Bu arada «Avrupa savunması»nın NATO dışında —dolayısıyla Amerika'sız— düşünülemediği görüşünün ağır basmasında rol oynayan bir başka hâkim etken de, Avrupa'da ve bütün kapitalist âlemede 1930'lardan bu yana yaşanan en şiddetli ekonomik kriz döneminde silahlanma harcamalarının Avrupa senayileri için ifade ettiği hayati önemdir. NATO'dan bir parça uzak durmakta hâlâ biraz direnen Fransa'yı yeniden NATO baba ocağına çekmek için son aylarda Fransız hükümetinin önüne iştah açıcı bir kemik atılmıştır: Belçika, Hollanda, Danimarka ve Norveç'in, ellerindeki eskimiş savaş uçakları yerine ilk kademede üç yüz, ikincisinde yine üç yüz olmak üzere tam altı yüz Fransız Miraj uçağı satın almaları önerisi! Bu işte Fransa'nın rakipleri Amerika ile NATO dışı bir ülke olan İsveçtir. Amerika'nın Avrupa'da beslediği has Truva Atlarından biri olan Belçika'nın başbakanı geçende Paris'i ziyareti sonunda verdiği demeçte, «*Avrupa'nın kaderi Fransa'nın elindedir.*» dedikten sonra, Fransa'nın NATO içindeki Avrupalılar Grubu'na yeniden katılması halinde bu uçak siparişini alması şansının *siüphesiz* artacağını söylemiştir. Görüldüğü gibi Avrupa «savunma» sı sorunu *ABD'nin dümen suyunda* bir Avrupa birliğinin sağlanmasına ve aynı zamanda bu vesile ile Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarlarının kollanmasına âlet edil-

mektedir. Böylece Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarları açısından izlenecek en iyi siyasetin ABD'nin dümen suyunda gitmek olduğu bir kere daha vurgulanmaktadır. (9)

Öteyandan yine bütün bu nedenlerledir ki kapitalist Avrupa hükümetleri ve Avrupa burjuvazisi Sovyetler Birliği'nin önerdiği Avrupa Güvenliği Konferansı görüşmelerini yokuşa sürmek ve torpillemek için ellerine geçen hiç bir fırsat ve bahaneyi kaçırmamaktadırlar. Soljenitsin ve Saharov gibi gerici kaçıklar biraz da bunun için Avrupa sağcı ve liberal basınının gözbebeği oluvermişlerdir. Zira Helsinki görüşmeleri olumlu bir sonuca varır da Avrupa burjuvazisinin değil ama Avrupa halklarının güvenliği gerçek ve tutarlı, barışçı bir çözüme bağlanırsa, dünyayı ateşe ve kana boğma bahasına da olsa sürdürmekte ve daha da azdırmakta çıkar gördükleri silâhlanma yarışına son vermeye zorlanacaklarını, giderek sosyalist blok karşısında değil ama kendi işçi sınıflarıyla onların yanında yer alan tüm demokratik güçler karşısında yapayalnız kalacaklarını çok iyi bilmektedirler kapitalist Avrupa'nın hâkim güçleri.

Buna karşılık belki şöyle diyenler olabilir : «Emperyalist bütünleşmenin hayli ilerlediği bir dönemde Avrupa'daki büyük Amerikan sermaye yatırımlarının geleceğinin tehlikeye girmesi karşısında Amerika ilgisiz kalır mı? Avrupa'da kapitalist iktidarların zaafa düşmeleri Amerika'nın da işine gelmez. Dolayısıyla Amerika onları her halü kârda koruyacak, Avrupa'da büyük bir güç buldursa da bulundurma- sa da, gerektiğinde yardımlarına koşacaktır.»

Buna verilecek cevap şudur: Emperyalistler arasında ilişkiler karşılıklı güç dengesince belirlenir. Kim daha güçlüyse, arada çıkan anlaşmazlıklarda onun dediği olur. Bir yandan kapitalist Avrupa ülkelerinin her birinin ABD karşısında tek başına ekonomik güçsüzlüğü, öbür yandan Avrupa ekonomik ve siyasi bütünleşmesinin her bir devlet kapitalizminin özel ihtiyaçlarını ve tercihlerini gündemden sürebilecek ölçüde henüz gerçekleşmemiş olması (ve Amerika için içine esas unsurlardan

biri olarak katılmadan gerçekleşmeyecek olması) Avrupa ülkelerinin her birini tek tek Amerika'nın ocağına düşürmektedir. Bu da, giderek, hepsinin bir arada Amerika'nın ocağına düşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Nitekim son birkaç yıldır yaşanan olaylar, Avrupa burjuvazisinin Amerika'nın gücü —yani ekonomik ve siyasi talepleri ve emrivakileri— karşısında direnebilecek güce ve çıkar birliğine sahip olmadığını göstermiştir. Bu durumda söz konusu olan, Amerika'nın herhangi bir restini görmekle Avrupa'nın birşey elde edip edemeyeceği değil, resti görmeyi göze alıp alamadığıdır; emrivakilere dayanacak güce sahip olup olmadığıdır. Amerika'nın Avrupa için (Avrupa'daki Amerikan yatırımlarını koruma uğruna da olsa) sosyalist blokla kapışıp kapışmayacağını, nükleer ya da geleneksel bir savaşı göze alıp almayacağını kendi gözüyle görmeyi kapitalist Avrupa bekleyemez. Dolayısıyla, ilerde ne olabileceğini hiç düşünmeden, *bugünden*, Amerika'nın iradesine boyun eğip eğmemek arasında kesin bir tercih yapma durumundadır. Nitekim bu tercih yapılmıştır. Üstelik bu tercihin yapılmasında Avrupa'daki muazzam Amerikan sermayesinin de etkin bir rol oynadığı muhakkaktır. Son yıllarda çoğu Amerikan menşeli çok uluslu şirketler sorunun olanca kapsamıyla gündeme girmiş olmasıyla, son bir yıl içinde Amerikan «görüş»lerinin Avrupalılarca daha bir «anlayış»la karşılanıyor olması arasındaki ilişki salt bir rastlantı değildir.

Kaldı ki Avrupa'daki Amerikan askerî gücü ve varlığı kapitalist Avrupa'nın «güvenliği»ne Amerika'nın katkısı sorununun sadece bir yanındır. Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişkiler, buraya kadar söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi sorunun bununla içten bağıntılı ve bir bakıma daha da önemli bir başka yanındır.

Avrupa tekelci burjuvazisi ABD ile iyi geçinmeyi Üçüncü Dünya sömürsünün sürüp gitmesinin esas ve vazgeçilmez teminatı olarak görüyor. ABD, İkinci Dünya Savaşından sonra bütün dünyada candarlık görevini ne durup dururken, ne de yalnız kendi hesabına yükledi. Amerika'nın askerî gücü, emperyalist nüfuzu ve

baskısı ile sürdürülen Üçüncü Dünya sö. mürüsünden —hammadde kaynakları, dış pazar, sermaye ihracının yeni vardığı boyutlarda ve yeni büründüğü biçimlerde doğrudan artı değer gaspından— Amerika'nın yanısıra sanayileşmiş kapitalist Avrupa ülkeleri de nasipleniyorlar. Yağmadan herkese düşen payın üleşilmesinde ortaya çıkan aksamaların ne gibi çelişkiler yarattığını, bunlardan ne gibi sonuçlar doğduğunu ve bu sonuçların nereye kadar varabileceğini yukarda gördük. Bu durum, da ABD tabii ki yağmadan aslan payını kendisi kaparken, aynı zamanda özel durumunun ona sağladığı imkânlardan ve imtiyazlardan yordakçalarına karşı da yararlanacak, gördüğü işin karşılığını alacaktır. Ortak talanda Sezar kimse, Sezar'ın hakkını ona tanımak gerekir. Ve kim ortak talanı üstün gücünü ortaya koyarak düzenliyor ve teminata bağlıyorsa, Sezar odur!

Avrupa burjuvazisinin yeni iktidara gelen sağlam ve tok teknokrat kafaları, son para ve petrol bunalımlarından aldıkları derslerden sonra, şimdi bunu akıllarının bir kenarına iyice yazdılar Bu arada şunu da çok iyi biliyorlar ve bilmeyenlerle bilmek istemeyenlere iyice öğretmeye kararlılar : Avrupa hem işine geldikçe «Her koyun kendi bacağından asılır!» deyip hem de her başı sıkıştığında işine geldiği gibi Amerika'nın bacağından asılmayı ilâniha ye sürdürmez. En büyük gücü ve en büyük imkânları ABD'nin elde tuttuğu emperyalistler . arası ilişkilerde Amerika'nın hakkını Amerika'ya tanımamanın bahası, Avrupa'da işçi sınıfı partilerinin yandaşlarıyla birlikte iktidara gelmeleridir. Bunun da eninde sonunda varacağı yer Avrupa'da sosyalist düzenin kurulmasıdır. Dolayısıyla Avrupa'da kapitalist sömürüyü sürdürdürebilmek ve onun için de dünyada emperyalist sömürden pay almaya devam edebilmek için ABD hegemonyasına boyun eğmekten başka çare yoktur. Avrupa'nın güvenliği ancak bu sayede istenildiği gibi ve istenildiği kadar sağlam bir kazığa bağlanabilir.

— VI —

Öte yandan Avrupa'da kapitalizmin

kendini çağdaş koşullara uydurabilmesi için zorunlu ekonomik ve siyasi bütüleşme, yani «Avrupa birliği» denilen şey de yine ancak Amerika'ya karşı çıkmamak şartıyla gerçekleşebilir. Amerika, kapitalist Avrupa birliğinin gerçekleşmesine değil, Amerika'ya karşı ve onu kaale almadan gerçekleşmesine karşıdır; *Amerikan çıkarları* da kapitalist Avrupa'nın kendi içinde birleşmesine değil, Amerika'sız birleşmesine engeldir. Nitekim kapitalist Avrupa *kendi içinde Amerika'ya karşı* bir türlü birleşemiyor, ama *Amerika'nın ardında* pekâlâ hep bir araya gelebiliyor; hattâ, daha doğrusu, *ancak* Amerika'nın ardında hep bir araya gelebiliyor. Böylece ABD hegemonyasının kabulü, Avrupa içinde gelişmelerin çözülmesinin, yani Avrupa birliğinin kurulabilmesinin ilk şartı olarak ortaya çıkıyor. Çünkü ABD ancak kendi denetimi ve hegemonyası altında bir Avrupa birliğinin gerçekleşmesine razı olabilir. Bunu sağlamadığı ölçüde Avrupa karşısında üstünlüğünü Avrupa'nın kendi içinde birleşmesini önleyerek sürdürmeyi tercih edecek ve kendisine karşı bir Avrupa birliğinin kurulmasını engellemek için elinden geleni yapacaktır. Ve yapmaktadır. Oysa Avrupa'da çağdaş kapitalizmin iç dinamiği birleşme yönünde gelişmektedir. Onun için Kissinger stratejisinin ve taktiklerinin ana hedefi kapitalist Avrupa içindeki çelişkilerin bir üst düzeyde ve daha geniş çapta çözülmesini sağlayan, yani Amerika'nın da çıkarlarını içeren —ve bir ölçüde Avrupa'daki Amerikan sermayesinin gücünü ve etkinliğini yansıtan— bir Avrupa birliğinin kurulmasıdır. Ve bugün kapitalist Avrupa karşısında ABD'nin elinde tuttuğu en güçlü koz budur. Henry Kissinger'in Avrupa birliği sorununu ne yapıp edip ısrarla ve «büyük bir beceri ve ustalık»la Yeni NATO, ABD - AET ticaret ve gümrük anlaşmaları ve enerji sorunlarının çözülmesine bağlaması bundandır.

Bu durum en iyi ifadesini, yine, Avrupa'nın yeni yöneticilerinin beyanlarında bulunuyor. Meselâ d'Estaing'in yeni Dışişleri Bakanı Sauvagnargues, Avrupa Parlamentosunun 9 Temmuz günü yaptığı toplantıda şöyle konuştu : «AET ülkeleri ara-

sında sıkı bir birliğin kurulabilmesi için Amerika ile dalışmaktan vazgeçmek, Avrupa - ABD ilişkilerini yumuşatmak gerekir. Ottawa'da bu yapılmıştır. Bundan böyle, özellikle enerji konusunda, Topluluk hiç bir zaman Amerika'ya karşı çıkmadan, fakat her zaman da onun yanında olmadan, esnek, pragmatik, kararlı bir çizgi izleme-lidir.»

Buna karşılık H. Kissinger de Fransa ile ilişkiler konusunda Ekim ayı başında New York'da gazetecilerle konuşurken, ABD ile Avrupa arasındaki ilişkilerle ilgili tartışmaların geçen yıl hepten «soyut» olduğunu, oysa bu yıl «biçim üzerinde de-ğil, gerçek sorunlar» üzerinde görüşüldü. günü söylemiş, «Mösyö Sauvagnargues ile Ottawa'da biçim sorununu on dakikada hallettik,» demiştir. Kissinger'in dediğine göre Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing kendinden önceki Cumhur-başkanlarının «teorik önyargıları»yla ha-reket etmeyen «daha pragmatik» bir kim-sedir.

Bunlar da gösteriyor ki, Avrupa birli-ğine doğru ileri bir adım atılabilmesi için, önce, Avrupa birliğinin kurulabilmesini Avrupa paralarının doların hâkimiyetinden kurtarma ve Avrupa'yı kendi bağımsız sa-vunma gücüne sahip kılma şartına bağli-yarak işi NATO'dan çıkmaya kadar götü-ren «çağ dışı» de Gaulle'cülüğün Fransa'da tasfiye edilmesi gerekiyordu. Fransa'da «de Gaulle» cülük, tam da Avrupa ül-keleri arasında ekonomik ve parasal geliş-kilerin ve bağımsız savunma gücü hakkın-da görüş ayrılıklarının had safhaya vardı-ğı bir sırada, tasfiye edildi; Fransa'nın Nazizme karşı mukavemet hareketinin ön-deri de Gaulle'ün «belli bir şanlı Fransa» ülküsünün yerini Nazi işbirlikçisi Vichy artıklarının desteklediği d'Estaing'in «bel-li bir yeni Fransa» anlayışı aldı; de Gaul-le'ün ülküsünün d'Estaing'in «anlayış»ına dönüşmesini arada sağlayan Pompidou'nun tam zamanında ölmesiyle Fransız - Alman ilişkileri daha da düzeliverdi; bütün Avru-pa burjuva basınında âlâyü vâlâ ile kar-sılanan d'Estaing - Schmidt mihveriyle hem Avrupa - Amerika ilişkilerinde yeni bir dönem açıldı, hem de Avrupa birliği davasının gerçekleşmesine doğru yeni bir

adım atıldı; sonra da geçen Mayıs ayı so-nunda OCDE ve AET - GATT görüşmele-rinde Amerika'nın ileri sürdüğü hemen bü-tün ekonomik talepler Avrupalılarca kabul edildi!

OCDE anlaşması üye ülkelerin bir yıl süreyle birbirlerine karşı uluslararası an-laşmalara göre (GATT ve UPF anlaşma-ları) hakları olan himayeci tedbirlere baş-vurmayacaklarını, yani ithalât kısıtlama-sına gitmeyeceklerini öngörmekteydi. Bu anlaşma, doğrudan doğruya ABD'nin iste-ği ve ısrarı üzerine, ekonomik durumları yüzünden bu tür tedbirlere muhtaç olan üye ülkelere zorla kabul ettirildi. Anlaş-madan sonra OCDE başkanı Amerikalı W. D. Eberle şöyle dedi: «1931 yılında ABD, ticari himayeciliğe son vermelerini her-kese önermişti, Kimseyi ikna edemedi. Bu nun nasıl bir felâketle sonuçlandığını hep biliyorsunuz. Bugün bu durumda değiliz.» OCDE genel sekreterinin dediği de şu ol-du: «Bu anlaşma, üye ülkelerin yüürülük-teki kuralları aşan (yani esas anlaşmaya aykırı, T.A.) bir taahhüdü kritik bir dönemde bir süre için yerine getirmeyi ka-bul etmeleri demektir.»

Bir yıldan fazla süren AET - GATT görüşmelerinde ise AET gümrüklerinde AET dışı ülkelerin ürünleri yararına in-dirimler yapılması kararlaştırıldı. Burda da yine, AET ülkelerinin çetin direnme-lerine rağmen, ABD'nin istediği oldu. Baş-kan Nixon varılan anlaşmadan duyduğu sevinçli hemen belirtirken, bunun «Atlan-tik ilişkilerinin iyiye doğru gitmesinde ö-nemli bir aşamayı temsil ettiği» ni söyledi.

Ve nihayet bütün bunları, 19 Haziran-da Ottawa'da kotarılan ve ilk bakışta ABD - Avrupa ekonomik ilişkilerinin «Batı sa-vunması» sorunu ile yakın ilgisini vurgu-lar görüldüğü halde, gerçekte «Batı sa-vunması» nı ABD'nin emperyalist dünya stratejisi çerçevesinde ABD - Avrupa eko-nomik ilişkilerinin siyasi bir veçhesine in-dirgeyen Yeni Atlantik Yasasının bütün NATO üyesi ülkeler tarafından 26 Hazi-ran'da Brüksel'de törenle imzalanması iz-ledi.

Yakın zamana kadar Avrupa harasın-da başıboş tepişen Truva Atları belli ki şimdiki, geçici bir süre için de olsa, Ameri-

kan sirkinde hizaya girmiş, bando mızıkla eşliğinde kadril oynuyorlardı!

— VII —

Bütün bunlardan çıkan genel sonuç şudur : Kapitalist Avrupa'nın ABD karşısında dize gelmesi, *bütün olarak emperyalizmin* dünya çapında gerilemekte olduğu nun en belirgin ifadesidir. ABD önderliğinde emperyalist bütünleşmenin gündeme girmesi, sosyalist dünyanın gittikçe güçlenmesi ve bütün dünyada bağımsızlık hareketinin gelişmesi karşısında emperyalistler arasında çelişki ve rekabetin bugün eskisine kıyasla çok daha dar bir sönürü alanına sıkışmış olmasındandır. Emperyalizmin bu onulmaz zaafı onu kendi içinde bütünleşmeğe zorluyor, ve emperyalizm bu zaafının kaçınılmaz sonucunu kendi için-

de *bütünleşerek* olabildiğince geciktirmeğe çalışıyor.

Kapitalist ülkelerle sosyalist ülkelerin barış içinde birarada yaşamaları sürecinde dünya sosyalist hareketi güçlendikçe, hem az gelişmiş ülkelerle sosyalist ülkeler arasında gitgide daha yakın ve yapıcı ilişkiler kurulmasında, hem de sanayileşmiş kapitalist ülkeler içinde emek-sermaye çelişkisinin şiddetlenmesinde daha ileri aşamalara varılacaktır. Bu gelişmelerin kaçınılmaz sonucu emperyalistler arasındaki çelişkilerin daha büyük ve daha uzlaşmaz boyutlarda gündeme girmesiyle emperyalist bütünleşme kasnağının çatlaması olacaktır. İşte o zaman bütün dünyada hep bir anda değil ama, emperyalizmin can damarının attığı merkezlerde bir-biri ardı sıra, kapitalizmin ölüm çanları çalmağa başlayacaktır!

(1) 1929 Büyük Krizi kapitalist ülkeleri çok uzun bir süre etkiledi. İtalyan faşizminin saldırgan niyetlerinin palavradan fiiliyata dökülmesi (Habeşistan'ın istilası), Almanya'da Nazilerin işbaşına gelmesiyle Alman militarizminin hortlatılması, İspanya iç savaşına faşistlerin pervasızca müdahalesi, vs. hep bu zamana rastlar ve bu rastlantı boşuna değildir. Diğer Avrupa ülkeleri de (başta İngiltere ve Fransa) daha krizin etkileri sürerken kendilerini önce hummalı bir savaş hazırlığı içinde, sonra da savaşın göbeğinde buldular. ABD krizin hâlâ süren etkilerinden ancak savaş sayesinde kurtulabildi. Savaşın hemen ardından Avrupa ve Japonya'nın «yeni den kuruluşu» gündeme girerken (Marshal Yardımı), Doğu - Batı arasında Soğuk Savaş patlak verdi (Truman doktrini). Soğuk Savaş 1950'de Kore'de kısmi sıcak savaşa dönüştü. 1956'da İsrail - Arap çelişkisiyle «Orta Doğu Sorunu» ortaya çıktı ve o bölgede silâhlanma yarışı başladı. 1960'lar, ABD ekonomisini büyük dış ödemeye açıklarına rağmen «canlı» ve «hareketli» tutan, müzmin enflasyonu «sağlık» âlâmetiymiş gibi gösteren Vietnam savaşıyla geçti. 1969'dan sonra ABD, üzerindeki ağır «savunma» yükünden ötürü rakipleri Avrupa ve Japonya karşısında enflasyondan kayıplı çıkmaya başladığını görünce «barış» a sarıldı. «Barış» kapitalist ekonomileri birbirine düşürüp durgunluğa yol açtı, üstelik enflasyon da durmadı. Bunun üzerine Orta Doğu'da İsrail - Arap çıbanbaşı yeniden işlemeğe başlarken yeni çıbanbaşları yaratıldı (Kıbrıs, Türkiye - Yunanistan gerginliği). Ve bu gelişmelere paralel olarak NATO içinde silâhlanma gayreti hızlanırken NATO dışında silâhlandırma yarışı hızlandı... Savaş ve silâhlanma, oldum olası, kapitalist ekonominin cankurtaran simididir!

(2) Bunun bir siyasi, bir de ekonomik nedeni var. Siyasi neden, Üçüncü Dünya ülkelerinde emperyalizme karşı direniş hareketinin gittikçe gelişerek yer yer kalıcı başarılar elde etmesi ve bundan doğan sonuçlardır (ekonomik bağımsızlık, sosyalist ülkelerle gelişen ekonomik ilişkiler, vs.). Ekonomik neden, emperyalist ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında eşit olmayan mübadeleden ötürü az gelişmiş ülkelerin dış ticaretlerinde sürekli açık vermeleri, bu yüzden ortaya çıkan dış ödeme zorlukları nedeniyle bu ülkelerin emperyalist ülkelere ithalât imkânlarının giderek daralmasıdır.

(3) Meselâ dünyanın yıllık bakır üretiminin üçte birini Şili, Zaire ve Zambiya sağlar. ABD dünyanın en büyük bakır üreten ülkesi olduğu halde, tükettiği bakır ürettiğinden çok daha fazladır. Bakırın dünya ekonomisindeki önemi gün geçtikçe artarken dünya bakır üretiminin yüzde 78'i Batılı kapitalist ekonomilerce tüketilmektedir. 1972 yılına kadar dünya bakır kaynaklarının yüzde 80'i Batı bloku ülkelerinin emperyalist denetimi altında idi; 1972'den sonra yer alan gelişmeler, bu oranı yüzde 40'a düşürmüştür.

(4) İngiliz İşçi Partisi son erken seçimi, ücret arttırımı taleplerinde «ölçülü» ve «sorumlu» davranacaklarına dair sendikalardan teminat kopararak kazandı. Böylece enflasyonla «mücadele» de Muhafazakâr hükümete tanınmayan bir «kolaylık» İşçi hükümete tanınmış oldu. İşçi Partisinin allahlık sosyalist önderi Wilson seçimden sonra yaptığı ilk konuşmada artık «millî birlik ve beraberlik için» çalışacaklarını söyleyerek, esas görevinin güç koşullarda işçi sınıfı adına burjuvazinin işlerini yürütmek ve yoluna koymak olduğunu kendi ağzıyla açığa vurdu.

(5) Kimi etkin emperyalist mihrakların bunun hiç farkında olmadıkları sanılmamalıdır. Üzerinde ABD'de olsun, Avrupa'da olsun bunca patırtı koparılan Watergate olayının gösterdiği gelişme bu bakımdan çok ilginçtir. Watergate, ABD ve Avrupa basınında uzun süre genellikle salt bir Nixon olayı olarak görülmüş ve gösterilmiş, genel olarak emperyalizmin, özel olarak Amerikan finans - kapitalinin kendi iç çelişkileri açısından çok az ele alınmıştır. Oysa asıl üzerinde durulması gereken sorun, Sovyetler'in Nixon'a karşı daha gerçekçi tutumlarında da görüldüğü gibi, siyaset hayatının özellikleri ötedenberi çok iyi bilinegelen Amerika gibi bir ülkede bu kadar pestenkerâni ve önemsiz bir olayın niçin bu kadar büyütüldüğü ve buna karşılık bu kadar ağır ve yıkıcı suçlamalara hedef olan ve bu kadar yıpranan bir devlet başkanının istifaya zorlanmasında niçin iki yıl gecikilmiş olduğudur. Son zamanlarda sık sık sözü edilmeye başlanan ABD Savunma Bakanı ile ABD Dışişleri Bakanı arasındaki çelişki de Watergate olayının altında yatan ana çelişkinin hâlâ sürdüğünü gösterir ve Doğu - Batı arasında Kissinger'in yürütmeye çalıştığı detant siyasetinin çeşitli çıkarlarca farklı değerlendirilmesinden doğmaktadır.

(6) Bunun belirtileri şimdiden görülmeye başlıyor. Fransa'da geçen seçim arifesinde bütün sağcılar ve merkezcuların, sol iktidara geldiği takdirde Şil'deki gibi bir olayın patlak vermesinin kaçınılmaz olacağına dair açık tehditleri d'Estaing'in seçimi kazanmasında önemli bir etken oldu. İtalya'da su yüzüne çıkmayan «başarısız» faşist darbe teşebbüsleri birbirini kovalıyor. İngiltere'de «emek»li subaylar, açıktan açığa, grev kırmak ve grevcileri bastırmakla görevli yarı - askerî özel komando örgütleri kuruyorlar.

(7) Petrol şirketlerinin oyunu uluslararası kapitalizmin kendi sürekli iç çelişkilerinin bir vechesidir : Avrupa'nın kapitalist sanayilerinin petrol başta olmak üzere tüm hammadde ihtiyacını azaltmamış, tersine ucuz ve düzenli hammadde ikmal

bakımından Üçüncü Dünya ülkelerine bağımlılıklarını arttırmıştır. Pahalı petrol, sanayi ürünlerinin maliyetini hem kendisi girdi olarak doğrudan doğruya, hem de sair hammadde fiyatlarının yükselmesine sebep olarak dolaylı yoldan bir kere daha arttırdığı için, bir yandan kapitalist ülkeler içinde enflasyonu azdırırken, öte yandan petrol gibi değerli hammadde kaynaklarına sahip olmayan az gelişmiş ülkelerin döviz stoklarını tüketip ithalat kapasitelerini daraltmış, bu yüzden sanayileşmiş ülkelerin ihracat imkânlarının daralmasına katkıda bulunmuştur. Az gelişmiş yoksul ülkeler bugün hem petrol ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok para ödemekte, hem de muhtaç oldukları sanayi ürünlerini —tüketim malları olsun, yatırım malları olsun— daha pahalıya almaktadırlar. Bu durumdan en çok, dünyanın en büyük petrol üreticisi ülke olan ABD yararlanmışır : ABD petrol tekelleri bütün dünyada muazzam kârlar sağlarken, ABD ihraç mallarının sürümü artmıştır.

(8) Fransa'da 1968 Mayıs olayları patlak verdiğinde gelişmeleri «yeterince vahim» görmeyip Romanya gezisini yarıda kesmeyen de Gaulle, ülkesine döndüğünde duruma «muttalı» olunca soluğu Almanya'daki Fransız ordusu karargâhında, hem de Cezayir'in ünlü işkenceci generali Massu'nun yanında almıştı. 11 Ekim 1974 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de ANKA ajansına atfen şu haber yayımlandı : «NATO yetkililerine göre... NATO'nun orta kesiminde Amerikan birliklerinin himayesinde yetiştirilen Alman birlikleri sağlam bir güç teşkil etmekle birlikte, İtalya'daki durum bu dengeyi bozmaktadır. İtalya 427 bin kişilik orduya rağmen son derece eski model silâhlarla teçhiz edilmiştir ve 1200 savaş tankından ancak 200'ünün NATO standartlarına uyduğu tespit edilmiştir. NATO komutanlığı bu durum ve İtalya'daki hükümet istikrarsızlığı karşısında, NATO taarruz birliklerinin Alplerin güney kesimine yerleştirilmesini tasarlamaktadır.

(9) Savaş sanayinin ağır sanayi temeli üzerinde çok ileri teknolojiye ve ona yatkın yüksek vasıflı emeğe dayalı, kâr oranı en yüksek uç sektörlerle ağırlık verdiği, emperyalist sanayiler arasında rekabetin son dönemde en çok bu sektörlerde yoğunlaştığı ve bu nedenle savaş sanayinin hızla tüm kapitalist ekonominin itici motor gücü hâline gelmekte olduğu dikkate alınacak olursa, savaş araç ve gereçleri sarfetme ve satma kaygusunun emperyalist ülkelerin siyasi tercihlerinde, emperyalist siyasetlerin belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde, emperyalistler arası ilişkilerde oynadığı rolün önemi daha iyi anlaşılır. Sorun salt silâh fabrikatörlerinin kazançları ve yüksek kârlarıyla ilgili değildir.

TÜSTAV

Türkiye'deki NATO ve bazı hatırlatmalar

M. Eymen

Yunanistan'ın, askeri gücünü NATO'dan çekmesi doğrultusunda, bu örgüt içinde biçimsel de olsa, komşusuyla birbine eş yakınlaşmaları bulunan Türkiye açısından, Kuzey Atlantik Antlaşması ve bu paraleldeki güncel ABD yardımları sorununun bir kez daha ele alınmasında yarar vardır.

Amerikan emperyalizminin, politiko-militer örgütlenmesiyle, ABD patentli NATO'yu daha yakından tanımak için, konuyu genişçe tutmak zorundayız. Can çekişen Amerikan kapitalizminin politiko-militer kılıfı NATO, bir «savaş aracı»dır, bir «barış aracı» değil. Bu yöntemle, Türkiye'nin topraklarını Amerikan emperyalizminin hedefleri uğruna kullanabilmek için, geleneksel klâsik silâhlar ve kalabalık ordularla Türk askeri gücünü sınırlamayı yeğ tutmuştur.

Tarihsel gelişimi doğrultusunda, NATO simgeli incelikli çıkar hesaplarının anlamına varmak için biraz, uzunca yol almamız gerekir.

ABD Çıkarları ve NATO

ABD, kapitalist düzenini, tekellerin ekinde emperyalist aşamaya vardırıırken, gelecekteki ekonomik-politikasını sağlam temelere oturtmak gereksinimini kavramış-

ti. Bu açıdan ele alırsak, ABD'nin 1890'lardan bu yana sürdürdüğü geniş çaptaki yayılım stratejisini de anlamış oluruz. Roosevelt, Wilson, Truman ve Eisenhower'ın bulgularıyla doktrinleşen bu strateji, yayılımın odak noktasını, deniz aşırı egemenlik düşüncesinde saptamıştı. 2. Dünya savaşı süresinde, atom tekelini ele geçiren ABD, can çekişen kapitalist sömürüsünün ömrünü uzatmak için, bir takım zorlamalara yöneldi. Bu yönelişin temelinde şu fikirler yatıyordu:

1 — Görkemli bir çöküntü dönemine girmiş olan İngiliz, Fransız, Hollanda ve Belçika sömürge imparatorluklarının yıkılmasından sonraki boşluğu ABD'nin doldurması,

2 — Az gelişmiş ülkelerde ve hatta Avrupa'da, işçi sınıfı hareketlerini, gelececek bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesini durdurmak, hiç değilse uzun sürelerde belirli sınırlar içinde tutmak için; siyasal, ekonomik, ideolojik ve askeri güçler oluşturmak,

3 — Doğu Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu'da siyasal ve askeri baskı kurmak,

4 — İnsan emeğinin en geniş ölçüde sömürüldüğü ve hammaddelerin salt ABD tekelinde olduğu Güney Amerika'daki sınırsız egemenliğini sürdürmek,

5 — Avrupa burjuvazisini avucunun içinde tutarak, Avrupa kapitaline karşı

Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'da başlayan bağımsızlık savaşlarını destekler görünür, sonradan bu ülkelerde ekonomik baskı yoluyla şartsız egemenliğini yaratmak,

6 — Elverdiği ölçüde Uzakdoğu'da söz sahibi olmak.

Bu temel anlayışın ışığında, jeopolitik. yen Speakman, kapitalizmin egemenlik alanlarının ekonomi-politik sınırlarını çizmiş ve ABD geniş yayılım stratejisini askeri örgütlenmeler desteğiyle gerçekleştirmeye yönelmiştir. Ortamda hazırdır. İkinci Dünya Savaşı bitmiş, Sovyetler Birliği savaş varlığını ve sosyalizmin yıkılmayacağını göstermiştir. Ütelik ABD'nin sömürü çıkarlarını bağladığı kapitalist-emperyalist düzenin sosyalist sistem ve sosyalist dünya karşısında önemli yaralar aldığı görülmüştür.

Savaş sonrası yıkılmışlığını yaşayan Avrupa'ya, nazı devreler sonunda atom şemsiyeli dost kucağını açan ABD, salt düşman olarak Sovyetler Birliğini işaret etmiştir. Batı Avrupa kapitalist ülkelerinde, rejimlerinin çıkarları açısından ve döneminin ekonomik politik şartlarında ABD'nin çevresinde toplanmışlardır. Bu ortamın ürünü olarak da, Kuzey Atlantik Antlaşması diye anılan, kapitalist ekonomi sisteminin çıkarlarının politik, ideolojik ve askeri savunma örgütü NATO oluşmuştur. 4 Nisan 1949'da ABD antlaşmaya imza koyarken, Avrupalı dostlarının savunmasını sağlamaktan çok, kendi can çekişen düzeninin yaşamasına ve savunmasına katkıda bulunacak *kursun askerler* sağlamanın mutluluğunu yaşıyordu. Doğu Avrupa'da sosyalist rejimlere yönelik hızlandığı, Fransa ve İtalya'da sol hareketlerin güçlendiği, Yunan iç savaşında solcuların ağırılık kazandığı, devrimini gerçekleştiren Çin'de, gözle görünür biçimde atılımların ortaya konduğu güncel ortamda, bir çok az gelişmiş ülkede oluşacak sol sosyalist hareketleri engelleyip, kapitalist sömürü sisteminin geleceğini güvence altına almak, bu mutluluğun saldırganlık dönemlerini yaratmıştır.

Saldırganlık tutumunu bir ölçüde maskelemek zorunda kalan ABD, uluslararası hukuk kavramlarını hiçe sayıp, «dolay-

lı» ve «dolaysız» saldırı gibi bir takım şarşırtmacalarla, sinsi plânlarını geniş çapta uygulamaya girişmiştir. Bu dönemlerde, büyük ölçüde deniz aşırı sermaye yatırımlarına yönelmesi de olanak kazanmıştır. Bu yatırımların sonucunda, ABD'nin yatırım yaptığı ülkelerde, kendine bağımlı askeri güçleri, kendi stratejisi çerçevesinde örgütlemek gerekmiştir. Bu amaç içeriğindedir de, kendisiyle işbirliği kurmuş ve kurabilecek sınıfların, o ülkelerde egemen duruma geçmelerini veya egemenliklerinin devamını CIA aracılığıyla sağlamak ABD için çıkar yol olmuştur.

Türkiye'deki NATO

Savaş sonrası gelişim sürecinde, Türkiye finans-kapitali ve diğer ortakları kendi sınıf çıkarları açısından, ABD'yle yakınlaşmayı yeğlediler. Bu yoldaki türlü girişimler sonucunda, 1947 Truman doktrini gerekçesiyle, Ankara'da bir Amerikan Yardım Kurulu «*Jammat*» kuruldu. Jammat'a bağlı büyük karargâhlara, «*Field Team*» diye anılan Amerikalılardan oluşan birer askeri denetim grubu gönderildi. Tümenlere, tugaylara ve alaylara yerleşen bu denetçiler, Türk orduları üzerinde «*Field Training*» işlemine koyuldular.

Bu arada 1950 seçimleriyle yeni bir siyasi dönem başlıyordu Türkiye'de. Ama nasıl başlıyordu. 1950 yılının Ocak ayı ortalarında, Amerikan Deniz Kuvvetlerine ait iki savaş gemisi İstanbul'a demirliyor, Şubat ayında, ABD yardımı unlarla beyaz ekmek çıkartılacağı haberi yayılıyor; Mart ayında Ankara'da onurlarına askeri resmî geçit düzenlenen 21 Amerikalı gazeteci ülkemize konuk gelerek Tank ve Harp okullarında incelemeler yapıyorlar, Nisan ayında Collins, gelecekteki Türkiye'yi ABD'nin en güçlü dostu olarak gördüğünü söylüyor ve genel seçimlerin yapılacağı sabah, Amerikan Yardım Kurulu, «*Marshall Plânı'nın*» Türkiye'nin iç politikasına karışmadığını açıklamak zorunda kalıyor. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP 408 sandalye ile BMM'ne giriyordu. Artık Amerikan tekelleri, Türkiye'de, Kendilerini

le daha sıkı işbirliği kurabilecek bir iktidar görüyorlardı.

Olaylar gelişirken, Field Training grupları da çalışmalarını kesintisiz sürdüüyorlardı. Bunların görevi, silâhlı kuvvetlerimizin eğitimlerini denetleyip kendi ekonomik, politik, ideolojik ve askerî amaçlarına göre yeni uygulamalar getirip önerilerde bulunmaktı. Tuttukları raporları doğrudan Jemmat'a iletiyorlar, orada da ABD çıkarları açısından öngörülen gerekli *Amerikanlaştırma* işlemleri yapıyorlardı.

DP iktidarı aracılığıyla ABD emperyalizminin ekonomik, siyasal, askerî sömürü ve tahakkümüne terk edilen Türkiye'nin silâhlı kuvvetlerinin kontrolü, eğitimi, organizasyonu ve lojistik desteği de Amerikalıların denetimine geçmişti. Böylece ABD, tüm askerî ikmal kaynaklarını tekelinde toplayarak, tek satıcı durumuna girdi. Askerî açıdan büyük sakıncalar doğuran bu duruma sonra yine döneceğiz.

Ordumuzun kuruluşu ve askerî konusu, kısa sürede bütünüyle değişti. Personel ve gereç kadroları da bu doğrultuda saptandı. Türkiye, bir ucuza mâl olan *asker piyasası* olmuştu. Amerikalı çavuşlar, Türk subaylarını eğitiyorlardı. İşte bu noktaya varınca, ABD çıkarlarına hizmet eden yeni eğitim sisteminin Türkiye çıkarlarıyla nasıl taban tabana zıdlaştığını görüyoruz.

3 Yıllık eğitim sonunda *komutan* yeteneklerine ulaşmış subay yetiştiren Harp Akademilerinde, basit bir program uygulayıp eğitim süreci 2 yıla indirildi. Eğitim standartı, ancak *kurmay* yetiştirecek ölçüde tutuldu. Unutmamak gerekir *kurmay subay* başka şeydir *komuta* yetenekli kurmay subay başka şey. Komut verme öğretisini alan subay, kesin kararlar verme yeteneğinde bir insandır. Ama, NATO'nun tüm üst komuta katları ABD'nin elindedir. Böyle olunca da, NATO stratejisi diye adlandırılan ABD stratejisi gereğince, Amerikalı komutanların planlarını uygulayacak kurmaylar yetiştirilir. Önemli olan, karargâh içi planlama ve yürütmeyi sağlamaktır. Gerisi ABD'li komutanların bileceği iştir. Demek oluyor ki, ABD kendi çıkarları için savaşta, kapitalist düze-

ninin yaşaması için ulaşılabilecek amaçlarında, askerî plânda kendi gereksinimleri çerçevesinde yetiştirdiği üye ülkeler subaylarından yararlanır.

Kore savaşının başladığı tarihlerde, iki Amerikan filosu İzmir ve İstanbul'a demirlemiştir. Truman doktrini kapsamında sürdürülen Kore savaşları döneminde, Anayasa'ya aykırı olarak ilk elde 4500 kişilik bir kuvvetimizi ABD emrine verirken, senatör McCain, bu olayın Türkiye'nin NATO'ya girmesini sağlayacağını açıklıyordu. Aslında oyun sahneye konmuştu. Türk halkının görüşüne, trajediden kopuk kopuk pasajlar sergileniyordu. ABD'nin uyardığı Fransa ve İngiltere, 1951'in Ocak ayında, Türkiye'ye, Sovyetlerden gelecek bir saldırıya uğrarsa, yardım edeceklerini açıklıyorlardı. Nerede idi Sovyet tehlikesi? Aynı yılın Nisan ayında Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Muzaffer Göksel Amerika'ya gidiyordu. Bu gidiş, Amerikalıların Adana'da kurmayı plânladıkları İncirlik üssünün ilk aşaması olmuştur. O sırada, BM genel sekreteri Lee de ülkemize gelip, Bayar, Menderes ve Köprülü'yle görüşüyordu. Bu temasların sonucunda, emperyalist sömürgeciliğin görünüş açısından değişebileceği, ama özünün hiç bir zaman değişmeyeceği açıkça kanıtlanmıştır. ABD Türkiye'ye sermaye ihraç ederken, askerî açıdan da ülkemizi haraca bağlamayı yeğliyerek tehditlerde bulunmaya başlamıştı. Türkiye NATO'ya girmezse, ABD Türkiye ile *özel anlaşmalar* yapmayacaktı.

Temmuz ayı yoğun çalışmalarla geçti. İngiliz sömürgeciliği Amerikan emperyalizmiyle çetin politik savaşlar verdi ve sonunda yenik düştü: Türkiye'yi ABD kestirmişti gözüne. 24 Temmuz'da 7 gemilik bir Amerikan filosu İstanbul'a geliyor ve gövde gösterisi yapıyordu. 1951 yılının Aralık ayında da Acheson demeçler vererek Türkiye'nin jeopolitik öneminden söz ediyordu. Her şey *Speakman teorisi*'nin çizgisindeydi. Artık ok yandan çıkmıştı bir kez.

1952'nin 19 Şubatında NATO'ya alınmamız karara bağlanıyor, ertesi gün de Atlantik Konseyi'ne üye olarak katılıyoruz ve Truman Bayar'ı Amerika'ya çağır-

riyordu. Mayıs ayında Amiral Corney birliklerimizi denetliyor, «milliyetçi» geçinen çevreler de Türk birliklerini Amerikalı bir subay tarafından denetlenmesini doğal karşıyorlardı. 19 Ağustosta Güney-Doğu Avrupa Savunma Komutanlığı, Avrupa müttefik kuvvetleri Yüksek komutanı (SACEUR)'na bağlı olarak İzmir'e yerleşiyordu. Genel Kurmay Başkanı Nuri Yavaş, Ridgeway ile Doğu Anadolu gezilerine katılıyordu.

Ordu Kuruluşları

Türkiye'nin ulusal gereksinimlerini hiçe sayan ABD, boynuna astığı NATO yafatasıyla, ordu kuruluşlarımızı da kargaşalığa sürüklemiştir. Türkiye'nin gerek duyacağı organizasyon, konvansiyonel tip, yani klasik üçlü tümen'den öteye gitmezken, nükleer stratejisini, uygulamakla savaşında, Türkiye'yi beşli tümenler (pentomik tümen) kurmaya zorlamıştır. Kuruluşu, silâhları, eğitimi ve özellikle lojistik desteği çok değişik olan bu tipe, geniş çapta eksikliklerimiz başgösterince, askeri yardım süsüyle, eksik araç ve gereçleri bozuk olarak ülkemize yığmıştır. ABD' diyalektik olarak tükenmiş düzenini savunmak uğruna, alabildiğine borç yükümlülüğü altına girmekten başka çıkar yol kalmamıştır. Buna paralel olarak, ABD, ulusal komuta güçlerimizi NATO iğeriğinden sifıra indirerek kendi yönetimine aldığı gibi, lojistik desteğimizi de ulusal alanlardan tedarikimizi engelleyerek, 300 mil öteden, okyanuslar üzerinden akan sözde yardımlarla Türkiye'yi besler duruma girmiştir.

Ordularımız ABD monopollerinin tüketicisi olmuşlardır. Bir savaş olasılığında, bu lojistik gereksinimler elimize ulaşmazsa, sonumuzun ne olacağı kesindir. Bunun somut alarını 1964'de çınlamıştır.

NATO'nun İlk Tokatları

16 Şubat 1953'te, ABD 145 milyon liralık askeri yardımda bulunurken, Nisan ayında da, Güney Avrupa Kuvvetleri

Komutanı Amiral Corney, Ankara'da uzun süreli toplantılara girmişti. Bir süre Amerika'da kalan İstanbul valisi Fahrettin Kerim Gökay, Haziran ayında, «bizim için Kars ne ise New York'da odur» diye biliyordu. İşte bu ortamda, ABD emperyalizminin, ünlü *Kurtarma Politikası* su üstüne çıkıyordu. Önde gelen kuvvetleri vurucu güçlere çevirmek yönünde oluşturulan bu stratejik uygulamanın temel ilkelerini General Reinhardt şöyle açıkladı: Uzak Doğu üzerinden Rusya'ya yapılacak hücumlar için Japonya'yı silâhlandırmak ve Japon Kuvvetlerini harekete geçirmek gerekir. Böylece Amerikan kuvvetleri serbest çalışmış olurlar. Yakın ve Ortadoğu'nun böyle bir savaş operasyonundaki stratejik ve elverişli durumundan yararlanmak amacıyla ABD özellikle Türkiye'de askeri üs kurmalıdır.

NATO dumanları ardına saklanmış ABD üslerinin Türkiye'de kurulması için yasa taslağı TBMM'nden geçerken, General Sander, Byers, General Schlatte ve General Wyman ülkemize geliyorlar, girişimlerde bulunuyorlardı. İşte tam bu sırada, Türkiye'yi suç ortağı görünümüyle, Sovyetler Birliği önünde tehlikeye atan ABD casus uçaklarından ilki, Bulgaristan'a kıskırtıcı bildiriler atıyordu. 9 Eylül'de İzmir'in kurtuluş yıldönümü gösterilerine boş verip, NATO'ya giriş yıldönümümüz ve İzmir üssünün kutlanması Kızılçullu'daki karargâhda eğlentilere sahne oluyordu.

Açıkça faşist eğilimli ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles de, Hasan Polatkan, Feridun Cemal Erkin ve Fatih Rüştü Zorlu'yla görüşüyordu. Kurtarma politikasının baş «meddahı Dulles'in görüşlerine bakın: «Sosyalizme karşı taarruza geçilmelidir. Bu taarruz, yalnız maddi değil aynı zamanda manevi de olmalıdır. Psikolojik ve politik saldırının tüm biçimleri bulunup uygulanmalıdır.

Türkiye'de sosyalist akımlara karşı amansız savaş açılan dönemlerin temelini oluşturacak bu görüşmeden sonra, İzmir'de Tümgeneral Eaton'ın komutasında 5. Hava Tahtkık Kuvvetleri Komutanlığı açılıyordu. Bu komutanlık bağımsız çalışacaktı! Bu hareket, Genel Kurmayımıza ağır bir darbe olmuştur.

1954 yılında Bayar ABD'ne konuk olarak giderken, yeni stratejik kavramlar, total.savaş (*topyekün savaş*) kuramlarını aşlıyordu NATO'ya. Ve 23 Haziran tarihi gelip gitti... «Türkiye'de vazifeten bulunan bütün Amerikan askerî personeline Kuzey Atlantik Antlaşmasına taraf devletler arasında kuvvetlerin statüsüne dair sözleşmenin tatbik edileceği hususunda ABD ile Türkiye arasında akdedilen anlaşma» diye anılan «Askerî Kolaylıklar Antlaşması» imzalanıp yürürlüğe konuldu. Ülkemizli iliklerine dek emip sömürmeyi amaçlayan ABD emperyalizminin yeni aşaması NATO'ya ve silâh temsilcilerine Türkiye sömürücü sınıflar, emperyalizmin ortakları işte böylece ardına dek açtı Türkiye'nin kapılarını. Ve dikkati çeken bir konudur ki, bu anlaşma içeriğinde sosyal oluşumların engellenmesine de o denli ağırlık verilmiş ve «*ADB işyerlerinde çalışan Türk işçilerinin, Millî Savunma işçisi sayılarak grev hakkı tanınmaması*» da öngörülmüştür. Bu ortamda ABD' ile ilişkilerimizin en açık kanıtını Eisenhower veriyor, kongrede Türkiye'den söz ederken «Ortadoğudaki kalemiz» diyordu. Evet, NATO emperyalizminin çıkar savaşında Ortadoğu kalesi, emekçilerin canını ve kanını sömüren düzenin savunucusu oluyor.

Amerikan Askerlerinin Suçları

1965'lerden sonra ülkemizde açıklık kazanan «*Adil Suç İşlemiş Amerikan askeri*» konusu, 19 Temmuz 1956 gün ve 6816 sayılı yasayla yargı organlarımızı işlemez bir duruma sokarak yürürlüğe girdi. Artık, Türkiye'deki bir Amerikan askerî, dilediği anda dilediği suçu işleyebilir, hatta adam bile öldürebilirdi. O görevliydi. O'nun durumunu Amerikalılar saptayacaktı; Türkler değil.

Aynı yılın Aralık ayında, Dulles, ABD' NATO içindeki durumunu açıkladı, ABD, NATO içindeki diğer müttefiklerine danışmadan önemli konularda harekete geçilecektir...

Bu paralele, 1959'da NATO'da yeni

bir stratejinin filizleri atıldı: «*Elastik Mukabele Stratejisi*». Coğrafi, siyasi, iktisadi, moral ve askerî şartların her türünden yararlanan bu strateji, savaşlar sisteminin getiren partizan sistemi de gözetiyordu. Yani ülke içindeki sosyalistlere karşı uygulanacak plânlar. Yunan darbesinin kaynağını oluşturmuş *Prometheus* plân örneği... Türkiye'yi her yönde çıkmazlara süren bu yeni strateji yürürlüğe konarken, 6816 sayılı yasadan yararlanan Amerikan askerleri de ilk suçlarını işlemeye başlamışlardı. Otomobilleriyle adam ezip öldürenler, üslerdeki işçilerimizi dövüp işlerine son verdirenler, kaçakçılık yapanlar, Türk bayrağını yırtanlar, esrar kaçıranlar, hep o tarihlerden başlıyarak günümüze değin ulaşmışlardır.

Çevik Kuvvet

ABD tekelleri, politiko-militer alanda, CIA Wall Street ve Pentagon'u dengeye o turtup Elastik Mukabele stratejisini yürürlüğe koyarlarken, Türkiye'yi askerî açıdan en çok çıkmaza sürükleyen noktardan biri de *Mobil Force* (MF) diye adlandırılan *Çevik Kuvvet* sistemi olmuştur.

Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesi uyarınca, topyekün savaşa gitmenin sakıncalarını kendi düzenleri açısından ortadan kaldırmak isteyen ABD ve heptaları, Çevik Kuvvet'i yaratarak başlarını dinlemeyi yeğ tutmuşlardır. Bu kuvvet, Norveç, Yunanistan ve Türkiye gibi *kant* ülkelerinde, sovyetler Birliğinden gelecek bir saldırıya karşı kullanılacaktır. Değişik ülkelerden devşirilen askerlerden oluşmuş, her ülkenin birer takım çapında asker ortaya koyduğu, toplam bir alay görünümünde bir kuvvettir Çevik Kuvvet. NATO plânlarına göre, Sovyetler Birliği Türkiye'ye müdahale ederse, Türkiye, e. lindeki öz kuvvetleriyle savaşa girecektir. NATO'nun ağababası ve güdümündeki ülkeler savaşa girmeyecekler; savaş, çıktığı yerde, yani Türkiye'de söndürülmeye çalışılacaktır. Tabii, bu arada, yoğun politik girişimlerde bulunulacak, ödünler verilecek, pazarlıklar yapılacak ve belki de Türkiye'nin bir kısmı elden çıkarılacaktır.

Varsın Türkiye elden çıksın! NATO patentli ABD imparatorluğunun sınırları geniştir. Saldırı bir ülkede durdurabilir. Önemli olan savaşın ABD'nin *özel mülkü* topraklarına sığramamasıdır.

İkili Anlaşmalar ve Üsler

ABD'nin NATO'yla perdelediği, devrimci ilerici hareketlere ve *sosyalizme karşı mücadele* stratejisinden yararlanan yerli işbirlikçiler, Türkiye'de sınıf bilinçlenmesini ve işçi sınıfının siyasal örgütlenmesini getirmemek ve sosyalizme doğru gelişmeyi engellemek için, Kuzey Atlantik Anlaşmasının 3. maddesine dayandıklarını iddia ile, ABD ile sayısız İkili Anlaşma yapmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransa'ya tanıdığı kapitülasyonları geride bırakacak denli *süper-teritoryal* haklar zincirini ABD'nin eline vermişlerdir. 1950-60 döneminde otuz, 1960'dan sonra da yirmiden fazla *ikili sömürü anlaşması* bu yöntemle sağlanmıştır.

Anayasamız açıktır. Birinci kısmın IV. maddesi «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletindedir» der. Oysa bu ikili anlaşmaların büyük çoğunluğu 3. maddenin uygulamaları» kılıfıyla, egemen çevrelerden oluşmuş Bakanlar Kurulunun kararıyla yürürlüğe girmiştir. TBMM'nin bilgi ve onayına sunulmamıştır. Nerede, Türk ulusunun egemenliği Evet, ikili anlaşmaların tümü Anayasamıza aykırıdır ve TCK'larını değişikliğe uğratarak, Türkiye topraklarını ABD'ne ipotek etmişlerdir!

Öte yandan NATO emperyalizminin ülkemiz topraklarında çöreklediği üsler Türkiye'yi her an bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmaktadır. 1958'de, Irak'ta Nuri Sait düşürülürken 24 saat içinde Lübnan hükümetini güvence altına almak için İngilizlik'ten kaldırılan ABD uçakları, 1956'da İngiltere ve Almanya'dan kovulup Türkiye'ye yerleşen U.2 casus uçakları, Sovyetler Birliğinde Powers'in düşürülmesiyle Türkiye'ye gelen tepkilerin yarattığı tehlikeler unutulabilir mi? Küba olayları sırasında, ABD Küba'daki füze üslerini hedef alıp çıkartma yapsaydı, Sovyetler Birliği de İzmirdeki yararsız Jüpiter füze üslerini hedef alamaz mıydı?

Ulusal Stratejimiz

ABD, çöreklediği 40.000.000 metre-karelik Türkiye üslerinde, halâ tehlikeli oyunlar pazarlamakla uğraşmaktadır.

NATO emperyalizminin ülkemize itihali ettiği strateji içindeki siyasal hedeflere ulaşma yolu, bizim amaçlarımıza göre oluşması gereken ulusal stratejimizle tam bir uyumsuzluk halindedir. Ulusal strateji gereğine, ülkemizin büyük bir kısmının savaş alanı olmasını istemeyiz. NATO stratejisi, emperyalist sınırlarının genişliğine güvenerek, tüm ülkemizi savaş alanı yapmaktadır. Ulusal stratejiler düşman karşısına eldeki kuvvetlerin bir kısmıyla çıkmayı öngörürken, NATO stratejisi gereğince elimizdeki birliklerimizle, hatta ihtiyat kuvvetlerimizle düşman yani aslında ABD'nin düşmanı karşısına çıkmamız planlanmıştır. Ulusal strateji ülkeyi nükleer saldırılar konusunda korumayı amaçlarken, NATO stratejisi nükleer saldırının ilk ana hedefi oluşumuna getirmiştir.

Ulusal stratejiler, bir ülkenin askeri gücünün kendine yeterli bir güç olmasını şart koşar. Zaten ABD'nin lojistik tekelinde kaldıkça askeri güç değil ancak askeri kuvvete sahip olan Türkiye, NATO stratejisi gereğince, bol asker besleyip ucuz asker deposu olmaktan öteye geçememiştir. 1 ABD tümeninin maliyeti 500.000.000 dolarken, Türk tümenini 250.000.000 dolara mal eden NATO, ulusal strateji gereksinimimizi hiçe sayarak, kendi çıkarları uğruna Türkiye'yi askeri zaafa sürüklemiştir.

NATO Yollu Ekonomik Baskılar

1948'de Marshall planına giren Türkiye, savaşın çöküntüleriyle çıkan Avrupa'da kapitalistlerin, yiyecek ve hammadde deposu haline getirilmek istenmiştir. NATO'nun ideolojik politikası gereğince de, tüm sanayi mamullerini ithal etmek zorunda kalmıştır. Bu politikanın ve yerli egemen sınıfların, özellikle emperyalizmin ortağı yerli finans kapitalin ilkelediği biçimde, sanayimiz gelişmemiş, işçi sınıfının

hızla nitel.nicel bakımdan güçlenmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bunun açık örneği, Thornburg raporunda göze çarpar. Raporunda, Türkiye'nin makine ve motor imalatı projesini reddederken, şu satırlara gerek duyulmuştur: «Esas olarak çiftçi olan ve tarım için gerekli çelik sapan ve benzeri araçları yapamayan bir ülkenin bu dileği zamansızdır. Türk yetkilileri bu şekilde düşündükleri sürece yabancı sermayeye güven vermeyeceklerdir (!). Ürün istihsalinde zorunlu olan araçlara gerek vardır Türkiye'de. Bir kısmı imâl, bir kısmı da monte edilebilir. Öyle yapsınlar. Biz hangisinin imâl, hangisinin monte edileceğine karar verebiliriz.»

Bu arada Türkiye'nin denizcilik alanında da gemi yapımına gereksinimi olduğunu ileri süren Thornburg raporu, tersane çalışmalarına yönelmemizi de engellemiştir.

ABD, tekellerin Türkiye üzerine salarken, bunu dış yardım şartı olarak göstermiştir. Truman'ın *Point.Four* programı yürürlüğe konulduktan sonra, Wall Street'in temel direklerinden, ekonomisyen August Maffry de, Türkiye hakkında bir rapor oluşturmıştır. ABD dış iktisadi politikaya komisyonu başkanı Randall da, NATO aracılığıyla askerî.ekonomik tehditlerle, 1954 yılında 6224 sayılı *Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun* iç ortaklığında desteğiyle Türkiye hükümetine kabul ettirmiştir.

ABD, NATO aracılığıyla, dolaylı elden Türkiye'ye sermaye sokarken, ülkeyi ekonomik açıdan çökertmeyi yeğlemiştir. Yardım programları ve verdiği borçlar, bağımsızlığımıza önemli darbeler indirmişlerdir. Bu yardımları NATO bünyesinde sakladıkları ve ancak Amerikalı üst komutanların bildikleri *Gizli Askerî Politik Sırlar* gereğince vermişlerdir. Bu sözde yardımlar, ordumuzun lojistik ülke içi gereksinim tedarikini de baltalamışlardır.

Bu yardımların yasal statüsü nedir?

ABD patentli şirketlerin sürekli gelişimini garip hukuk kuramları içine sokarak sağlamaktır. Anlaşmalarla imtiyazlar tanıdığımız bu durum ise, egemenlik kav-

ramı ile hiç bir zaman hiç bir şekilde bağdaşmamaktadır.

Kalkınmanın gereği olan, yerli bir kim kaynaklarımızın harekete geçirilmesi ve sosyo.ekonomik değişmemizin sağlanması engellenmektedir. Bu engelleyiş, NATO güvencesinde olarak, 1954 yılında, General.İş şirketiyle ortaklaşa yaptıkları Seyhan barajı gerekçesiyle Türkiye'ye balıklama dalan Morrison firmasının ardından diğer şirketlerin de «Yabancı Sermayeyi Teşvik» kanununa sığınarak ülkemize akın akın gelmeleriyle başlamıştır. O tarihlerde ABD şirketlerinin giriştikleri ilk.el yatırımlarına bir göz atalım:

<i>ABD Şirketlerinin yatırım alanları: Tutarı:</i>	
DDT İmalâtı	560.000 /
Oto Lâstik Fabrikası	405.000 /
Su, maden sondajları	100.000 /
Asitsülfirik imali	800.000 /
General.Elektric ortaklığı	300.000 /
İlaç Fabrikası	500.000 /

(Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi 1957, Sayı: 41)

Daha önce de belirttiğimiz gibi Randall'in hazırladığı kanun gereğince yeraltı kaynaklarımız da elden çıkarılmıştır. Daha kanunun başlangıç döneminde bile, yeraltı kaynaklarımız bölüşülmüştür. İşte o günlerin başlangıç devresine ait arama belgesi dağılımı listesi:

<i>Şirketin adı :</i>	<i>Arama Alanı Sayısı:</i>
American Overseas	11
Shell	13
Esso	10
Bolsa Chica	2
Deilman Montan	4
D.D. Feldman	4
Gilliard Oil	2
Husky Oil	1
İstanbul Tabii Gaz	3
Soconi Vacum	11
Tider Water	8
T.P.A.O.	7

Gözlemler ve Ötesi

Kuruluşundan bugüne değin NATO, işi ki savunma stratejisi izlemiştir: Esas dayanağı nükleer silâhlar olan ve 1961'e

dek uygulanan *Topyekün Savaş* ve bu tarihten sonra kabul edilen *Elastiki Mukabele Stratejisi*. Birincinin amacı, savaşı, *kalkan kuvvet* olarak nitelendirilen *kanat ülkeleri* aracılığıyla karşılamaktır. Savaşın önleme unsuru diye adlandırılan *NATO's Deterrent Plân* buydu. İkinci strateji ise, «*Bekle kanat ülke savaşa girsin, sonra karar verirsin*» durumuna dönüşmüş, nükleer silâhlar ikinci plâna atılmıştır. Bu noktada «*Flexible Responce and Gradualism*» denilen destekleme garantisi doktrini de hiç bir anlam taşımamakta ve toprak bütünlüğü tehlikeye giren ülke kanat ülkesi olmaktadır. Şimdi burada durmak gerekir. *Harme Plânı* da kanat ülkeleri gözetmediğine, Türkiye'yi komşusu ülkelerle birbirine girmeye sürükleyecek Arap.İs. rail savaşı ABD tarafından açıkça desteklendiğine, «*Türkiye'nin yeryüzünde salt bir tek düşmanı var o da Sovyetler Birliği'dir*» diye gültünc bir iddia öne sürüldüğüne, Savunma stratejileri *komisyoncu* gözüyle oluşturulduğuna ve Silâhlı kuvvetlerimizin savaş anında desteğini ülke içinden, özellikle başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerden alacağı gözetilmek sizin ulusal stratejimiz değil de NATO stratejisi diye adlandırılan ABD emperyalizmini ayakta tutma stratejisinin geçerliliği kanıtlandıktan sonra, NATO'nun Türkiye'ye, bırakalım herşeyi bir yana, salt askerî-stratejik açıdan bile ne yönde yararı vardır? 1959 Martındaki NATO/SAFO anlaşması gereğince, *dolaylı saldırı* hükümü geçerlidir. Yani dıştan değil de, içten

saldırı... İçten saldırı da NATO'ya göre anti-emperyalist ilerici iktidarlar ve bu yoldaki mücadelelerdir. Bu anlaşmaya göre, ABD Türkiye'de kendi silâhlı kuvvetlerini sakıncasız kullanabilir. Gözü dönmüş ABD kapitalizminin silâhlı monopol. lerinin başta NATO emperyalizmine kendi emekçilerimizin canını, kanını adanma yöntemi kime yarar sağlamaktadır? Üzerinde *UŞA property*, (ABD malıdır) yazılı silâh ve donatımı kullanmak zorunda bırakılan ve *SHAPE'de*, *SGN'de*, *STC'de*, *SACEUR'de*, *CINCOSOUTH'ta* ve diğer NATO kumandanlıklarında salt Amerika. lı üstsubaylarının borusunun öttüğü bir ortamda, Silâhlı Kuvvetlerimizi NATO'da bırakmak kimin yararınadır? Askerî yönden sıralamayı yeterli bulacağımız bu sakinler arasında, Baskın savunma plânı *EDP'ye* ve *Takviyeli Alârm* plânına göre, alârm verilince tüm kuvvetlerin Amerika. lı NATO başkanının emrine girdiğini de anımsatalım. Bu durumda Türkiye Hükümetinin hiç bir bilgisi olmadan savaşa girmek zorunda kalacağını tekrarlayalım.

ABD dışişleri bakanlığının NATO konusunda yayınladığı *Beyaz Kitap'ta*, Kuzey Atlantik Antlaşmasının gerekçesi. Tüm Avrupa kıtasının ABD'ye düşman bir ülkeler grubu olmasının ABD'nin güvenliğini tehlikeye düşüreceği olarak belirtilmiştir. Bu ada açıkça, NATO'nun ABD emperyalizminin savunma örgütü olduğunu kanıtlamaya yeterli değil midir? Ne *Polaris* ne de *Pershing* füzeleri Türkiye'nin çıkarına kullanılmayacaktır.

TÜSTAV

Kıbrıs'ta faşist baskılar ve faşist örgütlenmeler

Mehmet Yüksel

Geçtiğimiz aylar içinde Türk kamuoyunun en büyük ilgi ile izlediği konu KIBRIS'tı. Türkiye'nin güney komşusu olan Kıbrıs devletinin yasal Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı girişilen faşist darbe ve onun ardından gelişen kanlı olaylar, tüm dikkatlerin Doğu Akdeniz'deki bu küçük ada üzerinde toplanmasına yol açtı.

Türk kamuoyunun Kıbrıs'la ilgilenmeye başlaması 1950'lerden önceye uzanır. 300 yılı aşkın bir süre Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında bulunan Kıbrıs adası, 1878 yılında iflâsa doğru sürüklenmekte olan Osmanlı Hanedanı tarafından para karşılığında İngiltere'ye kiralanmıştı. 1920'de, yeni Türkiye'nin gelecekteki sınırları çizilirken Kıbrıs, milli sınırlar dışında bırakılmış; önce Sevr (1920) sonra da Lozan (1923) Antlaşmaları ile ada üzerinde iddia edilen tüm haklardan vazgeçilmişti. Kıbrıs, 1925 yılında resmen İngiltere'ye bağlanarak İngiliz Krallığının bir sömürgesi haline geldi. Bu tarihten sonra başlayan, Kıbrıs Türkleri'nin toplu halde adadan göç ederek Türkiye'ye yerleşmeleri, 1938'de en yoğun noktasına varmış, fakat 1945'lerde birden nüfus akıntısında bir durgunluk belirmişti.

Geride kalan Türk azınlığı, çoğunluktaki Rumların, sosyal, kültürel ve ekono-

mik ilerlemeleri yanında, Kıbrıs'ın İngiliz boyunduruğundan kurtularak Yunanistan'a bağlanması için sürdürdükleri Enosis mücadelesinden endişelenmiş, kısa bir süre sonra toparlanarak politik partiler kurmaya başlamıştı. Kıbrıs Türkleri'nin ilk siyasal örgütlenmesi, İngilizlerin 1931-43 dönemi sert tedbirlerini gevseterek Belediye Meclisi üyelerinin halk tarafından seçilmesine izin vermesinden sonra gerçekleşmiştir. Seçimlere «İngilizci» ve «Milliyetçi» olarak iki grupta katılan Türk adaylar, sonradan birleşerek 1943 yılında Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'nu (K.A.T.A.K.) kurdular. Enosis'e karşı cephe alarak, Türk azınlık haklarının korunması için harekete geçen bu kuruluş, başlangıçta bir varlık göstermeyi başarmış, fakat İngiliz sömürgecilerin bölücü oyunları sonunda Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşlarının partiden ayrılarak Kıbrıs Türk Millî Halk Partisi'ni kurmaları ile ikiye ayrılmıştı.

1949'da adadaki Türk siyasi partileri «Kıbrıs Türk Millî Birliği» adı altında birleştirilmiş, bunun yanında diğer sosyal ve mesleki bütün kuruluşlar «Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu» adı ile bir tek merkeze bağlanmıştı. 1948'de kurulan «Türk İşçi Komisyonu» ile de Türk işçilerinin Kıbrıs Rum işçileri arasında yaygın ve

etkin olan sol sendikalara üye olarak bilinçlenmeleri engellenmek istenmişti.

Yüzyıllarca uyum içinde bir arada yaşayan ada halkının birliği, İkinci Dünya Savaşı boyunca gelişmiş, fakat 1955-59 olağanüstü dönemde «böl ve yönet» politikası yüzünden derin yaralar almıştır. 1941 yılında Emekçi Halkın İlerici Partisi AKEL'de örgütlenen Kıbrıs işçi sınıfı, İkinci Dünya Savaşının getirdiği ekonomik bunalım döneminde işçiler arasında büyük destek kazanmış, kurulan «Tüm Kıbrıslılar İşçi Federasyonu» (PEO) adanın her tarafında etkinleşirken, o zamana kadar hiçbir örgütü bulunmayan Türk işçiler de sol sendikalara üye olmaya başlamıştı.

İngiltere, İkinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu'yu Amerikan emperyalizminin himayesine bırakıyordu. 1947 Mart'ında ABD, Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık bir askeri yardımı öngören Truman Doktrinini ilan etti. 1948'den itibaren Amerikan stratejileri gözlerini Kıbrıs adasına çevirmişler, o zamana kadar sabit bir üssü olmayan Amerikan 6. Filosu için Kıbrıs'a önem vermeye başlamışlardı.

1932 yılında kurulan sol sendikalar da örgütlenmeye başlayan Kıbrıslı işçiler, İkinci Dünya Savaşı sonunda yapılan 1946 Belediye Seçimlerinde AKEL adaylarını desteklemişlerdi. 1943'te Magosa ve Lıma sol belediyelerini kazanan AKEL'çiler, 1946 Mayıs'ındaki yeni seçimlerde Lefkoşe ile diğer iki büyük şehirde de belediye yönetimlerini ellerine geçirmişlerdi.

22 Mart 1947 tarihli New York Herald Tribune gazetelerinin verdikleri bir haberde, Amerikan Dışişleri Bakanlığında hazırlanan bir belgeye göre İngiltere ile Yunanistan anlaşmaları takdirde Kıbrıs'ın Yunanistan'a geçmesine Amerikan hükümetinin muhalefet etmeyeceği bildiriliyordu.

O dönemlerde, Mısır ve İran'da İngiltere'ye karşı hoşnutsuzluk arttıkça, Amerikan diplomasisi üsler elde etmek için Ortadoğu'daki milliyetçi akımları körüklemeye başladı. Bu sıralarda Amerika'nın açıkça enosisi desteklediğini görüyoruz. Yunanistan'daki Amerikan ajanları, etra-

fa, adada Amerikan üslerinin kurulmasının Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesine doğru gidecek ilk adımı oluşturacağı fikrini yayıyorlardı. Öte yandan da Kıbrıs'ta gelişmekte olan sol hareketle mücadele etmek için Washington, her zamanki yöntemlerini uyguluyordu. AFL sendikası temsilcileri, solcu PEO sendikası karşısında «hür» bir sendika kurmak için hesapsız para döküyorlardı. Bu amaçla enosis taraftarlarına yılda 300 bin dolar ödendiği ileri sürülüyordu. Bu dönemde Kıbrıslı Rumların bir kısmı adanın doğrudan doğruya Yunanistan'la birleşmesini isterken, Kıbrıslı komünistler de adanın bağımsız bir devlet olmasını istiyordu. 1948 Mayıs'ında İngiltere'nin önerdiği muhtariyet anayasası Kıbrıs Rumları tarafından reddedildi. Aynı yılın Ekim ayında Lefkoşe'de AKEL tarafından düzenlenen ve 25 bin kişinin katıldığı mitingde «Kıbrıs'ta Amerikan ve İngiliz üsleri istemiyoruz» yazılı pankartlar taşınmış ve Yunan iç savaşının komünist lideri Markos için para toplanmıştı.

1953 Şubat'ında Washington'da Churchill ile Eisenhower arasında büyük bir pazarlık yapıldı. Bu karşılaşmadan sonra ABD, Ortadoğu'daki çabalarında İngiltere'yi desteklemeye karar verdi.

1955 yılına gelinceye kadar, uyum içinde birarada yaşamış olan Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumları arasında düşmanlık olaylarına rastlanmamaktadır. Kıbrıs Tarihi, ada Türklerinin İstanbul'dan gönderilen valilere başkaldıran Rumlarla birleşerek, Osmanlı yönetimine karşı birlikte ayaklandıklarını yazmaktadır. Birinci Dünya Savaşında, Türkiye ile Yunanistan karşı karşıya savaşırken, İngiliz yönetiminde yaşayan Kıbrıs'taki Türklerle Rumlar arasında iyi ilişkiler hüküm sürmekteydi. Hatta Kıbrıs'taki Türk azınlık 1914'de adanın İngiltere'ye bağlanmasından sonra büyük bir gösteri düzenleyerek Türkiye'nin savaşa girmesini kınamış, İngiltere'ye olan bağlılığını göstermişti. Türklerle Rumlar arasındaki işbirliği, belediye meclisleri yanında ticaret alanında ve spor gibi sosyal faaliyetlerde de görülmüyordu.

Osmanlı ve İngiliz egemenlikleri bo-

yunca, azınlık hakları ile bile yeterince uğraşmamış olan Kıbrıs Türk liderlerinin Rumlar self - determinasyon ve enosis için savaşa başlayınca, İngiliz sömürgecilerle işbirliğine girmelerinin hikayesi ilginçtir. Bunun en güzel kanıtı, bugün Kıbrıs Türk. lerinin tek lideri durumunda olan Rauf Denktaş'ın şu sözleridir : «Biz 'Statükonun muhafazası' dedik davamıza ve İngilizlerin gün gele adayı terkedebileceklerine inanmak istemedik. Değişen dünyadan bihaber körü körüne İngiliz dostluğu güttük.» (12'ye 5 kala Kıbrıs, R. Denktaş, Ankara, 1966 s. 6).

1 Nisan 1955'de Kıbrıs Ulusal Kurtuluş Cephesi (EMAK) adıyla eylemlerine başlayan ve Temmuz 1956'da, Digenis takma adlı liderinin CIA ajanı Grivas olduğu ortaya çıkan (sonradan EMAK adını, Kıbrıs Savaşçılarının Ulusal Örgütü - EOKA'ya çevrilecektir Grivas tarafından) Kıbrıs'ın İngiliz sömürge yönetiminin kurtuluşu hareketi başladığı zaman, Türk şairi Nazım Hikmet, «Rum ve Türk kardeşlerim» diye başlayan aşağıdaki bildiriye yayınlamıştı: «Kıbrıs mücadelesi doğru ve haklıdır. Haklı istekler, haklı mücadeleler daima kazanılır. Bu mücadelede Türklerin vazifeleri Kıbrıs'taki Rumlarla birleşip Kıbrıs'ı müstemlekeçilerin elinden kurtarmaktır. Kıbrıs'ın İngilizlerin hava üssü olarak kullanmalarına engel olabilselerse, bu, dünya sulhu için büyük bir muvaffakiyet olacaktır. Bu mücadelede muvaffak olduğu takdirde, Kıbrıs'taki Amerikan üslerine de sed çekilmiş olacaktır... Bütün namuslu ve sulh sever insanlar, ki ben de bunların içindedeyim, Kıbrıs'ın hürriyetine kavuşması için elimizden gelen her şeyi yapmamızla zımdır.» (19 Nisan 1955, Akşam)

1955 terör olaylarından sonra İngilizlerin korunmasından artık faydalanamayacaklarını ve yeni tedbirler aramak gerektiğini anlayan Kıbrıs Türkleri anavatan diye nitelendirdikleri Türkiye'den yardım istediler.

Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar, 1955 yılına kadar Türkiye ve Yunanistan hükümetleri arasında açık bir çatışma haline gelmemiş, daha çok iki ülke basını ve ka-

muoyları arasında bir polemik konusu teşkil etmişti.

Türkiye hükümeti 1954'den beri, Türk kamuoyu ise 1948'den beri Kıbrıs'ta statükonun korunmasını savunmuş, statükonun değişmesi halinde adanın Türkiye'ye iadesi gerektiğini öne sürmüştü. 1950'lerden sonra yoğunlaştırılan enosis propagandası ve Kıbrıs Rumlarının İngilizlere karşı başlattıkları anti-kolonyalist tedhiş hareketini saptırmak için «böl ve yönet» politikasını ustaca uygulayan İngiliz emperyalizmi, Rumların isteklerine karşı denge unsuru olarak Kıbrıs Türklerini kıskırtmaya başlamıştı.

1955 yılına kadar İngiltere ile Yunanistan arasında bir anlaşmazlık gibi görünen Kıbrıs sorunu içine Türkiye'nin resmen taraf olarak girmesi, Ağustos 1955 sonunda İngiltere'nin çağrısı üzerine toplanan Londra Konferansı ile olmuştur. İngiltere Dışişleri Bakanı A. Eden, 1923 yılında Kıbrıs üzerindeki tüm haklarından vazgeçen Türkiye'yi, «Kıbrıs da dahil olmak üzere Doğu Akdeniz'i ilgilendiren siyasi sorunları ve savunma sorunlarını görüşmek üzere» Londra'ya çağırıyordu. Hiç bir sonuç alınmadan dağılacak olan konferansın amacı Türkiye'yi Kıbrıs sorusunda taraf yapmaktı.

1954 Temmuz'unda Nasır'ın baskısı sonunda Süveyş'ten çekilen İngiltere, Ortadoğu'daki askeri karargahını Kıbrıs'a taşıdı. Süveyş, bölgede İngilizlerin çekildiği en son yer olmalıydı ve stratejik önemi büyük olan Kıbrıs adası dengesiz Yunanistan hükümetlerine bırakılmadı. İngiliz Sömürge Bakanlığı ve Intelligence Service'te hazırlanan, CIA'nın da destekleyeceği plânlara göre, Türkiye Başkanı Adnan Menderes, Rumların enosis isteklerine karşı koyacaktı. Sovyetler Birliği'nin komşusu, yarım milyonluk bir ordu bulunduran ve ABD'nin ülkesinde roket üsleri kurmasına izin veren bu devlet adama önem verilmeliydi. Menderes, ABD'den, çekmek olan Türkiye'deki rejime mali yardım yapmasını istiyordu. Ekonomik durum da çok bozuktu. Kıbrıs sorunu böylece Türk kamuoyu önüne çıkartılarak dikkatler dışı çekilecekti. Londra'daki üçlü görüşmelerden birşey çıkmadı, fakat Türkiye Kıb.

rıs sorununa dört elle sarılmıştı. Böylece Kıbrıs anlaşmazlığı, ösmürge halkının sömürgecilere karşı verdiği tipik bir savaş olmaktan çıkmış, Kıbrıs halkının yanısıra hepsi de NATO üyesi olan üç Avrupalı ülkeyi ilgilendiren uluslararası bir sorun haline gelmişti.

1954 yılında Yunanistan'ın Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere getirmesi üzerine İngilizler, Kıbrıs'taki hareketsiz Türk azınlığın, Rum çoğunluğa karşı koymada yararlı olabileceğini düşünmüşlerdi. Birinci Dünya Savaşından beri bütün hakları ihmal edilen Kıbrıs Türklerinin Rumlara göre nüfus oranı 1/4'den 1/5'e düşmüş, dünya savaşları arasında yer alan ajasyon hareketleri boyunca siyaset sahnesinde hiç görünmemişlerdi.

Anti-kolonyalist hareketin başlatıldığı böyle bir ortamda, 1955 Ağustos'u ortalarında Kıbrıs'tan Türk basınına gönderilen bir haber, Türk kamuoyunda galeyana yol açtı. Bu haberde, Kıbrıs Rumlarının 28 Ağustos günü bir «Türk katliamı» yapacakları bildiriliyordu. Katliam haberinin Kıbrıs'ta tam Londra konferansı arifesinde yayılmış olması özellikle üzerinde durulacak bir noktadır. 6/7 Eylül olayları hakkında sonradan 1960 Yassıada duruşmalarında yapılan bir soruşturma sonucu, haberin Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük'ten geldiği ortaya çıkmıştır. Dr. Küçük, 13 Ağustos 1955'de Kıbrıs Türkler Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil'e yazdığı mektupta, Rumların taşkınlıklarını son günlerde arttırmış olduklarını ve Lefkoşa'da yaydıkları habere inanmak gerekirse—ki haber Dr. Küçük tarafından uydurularak yayılmıştı—pek yakında genel katliama hazırlandıklarını belirterek Türkiye'deki Kıbrıslılar tarafından kurulan Cemiyet'in bütün şubelerini olaydan haberdar ederek harekete geçmelerini rica ediyor ve mitingler düzenlemelerinin büyük faydası(!) olacağını öğütüyordu.

29 Ağustos'ta Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katıldığı Üçlü Konferansın açılması ile beraber, Türk basınında Türk tezini destekleyen bir kampanya açıldı. Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki ilk tezi şöyledi: «Kıbrıs'ta statükonun muhafazası gerekir, yani İngiltere a-

dadan çekilmemelidir. Eğer bu statü bozulacaksa ada Türkiye'ye iade edilmelidir.»

Londra Konferansında bir konuşma yapan İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan İngiltere'nin daha 1878'de Kıbrıs'a ayak basarken Doğu Akdeniz'in ve Ortadoğu'nun savunmasını üzerine aldığı ve bu durumda bugün için de bir değişiklik olmadığını ve Ortadoğu devletlerinin savunmasında Kıbrıs'ın önemli bir yer işgal etmekte olduğunu belirterek, NATO stratejisi içinde Doğu Akdeniz'in savunması görevinin İngiltere'ye verildiğini, bu bakımdan bu stratejinin birinci planda Kıbrıs'a dayandığını söylemiştir.

Konferans boyunca Hükümetin teşviki ile Türk kamuoyunda yaratılan Yunan aleyhtarlığı, 6 Eylül 1955 günü Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve ve Türk konsolosluğuna bomba atıldığı şeklinde uydurulup yayılan bir haberin İstanbul'a ulaşması ile doruğuna ulaştı. Başlangıçta bir gençlik gösterisi şeklinde başlayan hareket geniş bir kalabalık kitlesinin de katılımıyla bü yüdü ve mahiyet değiştirerek Rum dükkân ve mağazalarının tahrip ve yağması hareketi haline geldi. 6/7 Eylül olaylarında tahrip edilen dükkân ve mağaza sayısı 862 olarak saptanmıştır. (Hürriyet 17 Eylül, 1955) Menderes, kendi kışkırtması sonucu başlayan, daha sonra kontrolden çıkan olayların «gizli komünist teşkilatı ve solcu unsurların» eseri olduğunu söylüyor ve İstanbul, Ankara ve İzmir'de sıkıyönetim ilân ediyor.

Türk hükümetine Kıbrıs'taki gelişmeler hakkında bilgi(!) vermek üzere 31 Mayıs 1956'da Ankara'ya gelen Kıbrıs Türk liderleri, 4 Haziran günü Ankara'daki İngiliz Büyükelçisinin daveti üzerine Büyük elçiyi de ziyaret etmişler, Türklerin kendilerini savunmak üzere kendi millî kuvvetlerini oluşturmaları için İngiltere'nin izin vermesini(!) istemişlerdi. Adadaki sömürge yönetimi, tehditçilere karşı açtığı savaşta halktan bütün silâhları toplamıştı. Oysa Kıbrıs'taki Türk liderliğinin, 1 Nisan 1955'de eylemlerini başlatan Rum yeraltı örgütüne karşı, İngiliz İntelligence Service'inin tavsiyesi ve Türkiye'nin yardımı ile kurduğu VOLKAN adlı

terör örgütü, daha 10 Eylül 1955'de yayın ladığı bir bildiriye Kıbrıs Türklerine karşı yönetilecek herhangi bir saldırıya şiddetle karşılık verileceğini açıklıyordu.

EOKA, önceleri Kıbrıs Türkleriyle çatışmaktan kaçınıyordu. Fakat İngilizlerin Rum gerillalara karşı Türk polis ve komandoları kullanmaları sonunda saldırı Türklerle de yöneltilmeye başlandı.

Kıbrıs Türklerinin tek siyasal örgütü olan K.T. Milli Birliği'nin adı 1955'de «Kıbrıs Türktür Partisi»ne çevrildi. Sonraları Lefkoşa'daki Türk Kız ve Erkek Liselerinin adı da değiştirilerek Adnan Menderes ve Celâl Bayar Liseleri adlarını alacaklardır. VOLKAN artık ölen Türklerle karşı Rum avına başlamıştı. Büyük paralar karşılığında EOKA'cılar öldürülüyordu.

Bu arada Radcliffe'in yeni anayasa teklifleri ortaya atıldı, fakat Yunan hükümeti ile Seyşel adasında sürgünde bulunan Başpiskopos Makarios bunları reddetti. Türkler ise ihtiyati olarak Radcliffe anayasasını kabul etmişlerdi. Sömürgeler Bakanı Lennox-Boyd, Yunanistan'a şantaj yapmak üzere adanın taksimini bir alternatif olarak ortaya atmıştı. Kıbrıs'ın taksimi fikrinden ilk defa resmi olarak, 19 Ağustos 1956'da Avam Kamarasında Muhafazakâr Milletvekili Walter Elliot söz etmiştir. Kıbrıs konusundaki resmi görüşmelerde ise ilk defa aynı yılın Eylül ayında Atina'da Yunan Dışişleri Bakanı Averof ile Türkiye'nin Atina elçisi İksel arasında yapılan özel bir görüşmede ele alınmıştır. Artık taksim tezine bağlanan Türkler, taksim fikrinin ilk defa Yunan hükümeti tarafından ortaya atıldığını iddia ediyorken Yunanistan bunu yalanlıyordu. Oysa taksim fikri İngiltere ile Türkiye hükümetlerinin anlaşması sonucu ortaya çıkan bir politikaydı.

14 Ekim 1956 tarihli Atina gazeteleri, Kıbrıs sorunu için yeni bir çözüm şekli bulunduğunu, N.Y. Times gazetesinin Londra'dan verdiği bir haberi ele alarak, Taksim fikrinin Amerika tarafından da ciddi şekilde görüşmelere konu olduğunu, buna Kıbrıs'ın Türkiye'ye bakan kuzey kısımlarının Türklerle, güney kısımlarının da Rumlara verileceğini yazmışlardı.

24 Ağustos 1955 günü yaptığı bir ko-

nuşmada Kıbrıs'ın bir kumaş parçasına benzememesi nedeniyle kesilip biçilemeyeceğini söyleyen Başbakan Menderes, 1956 sonunda «taksim»i resmi Türk görüşü olarak benimsemiş ve bunu 1958 yılı sonuna kadar ısrarla savunmuştu. Bundan sonra Türkiye taksim için daha yoğun bir kampanyaya girişirken Kıbrıs Türkleri de daha saldırgan bir tutum benimsediler. Ankara'dan dönen Dr. Küçük Kıbrıs Türklerine Menderes'le görüştüğünü ve adanın 35. enlem boyunca ikiye taksim edilmesini istediklerini duyuruyordu. VOLKAN, duvarları «Ya taksim ya ölüm» sloganı ile doldururken, «Rumlarla ilişkiler kesilmeli» diye telkinlere başlıyordu. Tedbir eylemleri için bomba yaparken ölen Kıbrıslı Türk gençler için parlak cenaze törenleri düzenleniyordu.

1957 yılı sonunda Kıbrıs valisi Harding değiştirilerek yerine liberal görüşlü Foot atandı. 26 Ocak 1957'de Ankara'da yapılan Bağdat Paketi Konferansına katılan Foot ve Selwyn Lloyd, Menderes ve Zorlu ile görüştiler. Türkiye hükümeti, derhal adanın taksimini, aksi takdirde Türklerin EOKA'ya karşı (!) kurdukları kendi yeraltı örgütleri ile savaşa başlayacaklarını bildirdi. Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu, Kıbrıs Türklerine Lefkoşa'da yangınlar çıkartarak gösteriler düzenlemeleri için emirler vermekteydi. Foot'un Ankara'ya geldiği gün Kıbrıslı Türkler Lefkoşa'da taksim lehinde gösteriler yaptılar. «Kahrolsun Foot, Yaşasın Harding» diye bağırarak gösterilere karşı ilk kez İngiliz askerleri kullanıldı. 8 Türk öldü, birçoğu yaralandı. Bunun üzerine İngiltere planı geri aldı. Dr. Küçük Ankara dönüşünde Lefkoşa'da zaferle karşılandı. Türk-İngiliz yakınlaşmasından endişelenen Rumlar, İngiliz mallarına boykot kampanyası açtılar.

1957 yılı içinde Kıbrıs'ta Rumlarla İngilizlerin çarpışması devam ederken, Türkler diplomatik baskıya başladılar. Bir yandan İngiltere'ye baskı yapılırken, öte yandan da Kıbrıs Türklerinin de ihmâl edilemeyeceğini göstermek ve Türklerle Rumların birarada yaşamalarının olanaksız olduğunu kanıtlamak için planlar hazırlanmaktaydı.

Uzun bir süre yürüttüğü Kıbrıs Türk

toplumu temsilciliği ve K.T. Kurumları Federasyonu Başkanlığından ayrılan Faiz Kaymak, 1956 yılında İngiltere Sömürge-ler Bakanına, «Biz sağlam bir çözüm yolu istiyoruz. Teklifleriniz (muhtar yönetim) doyurucu değil. Bizi Filistin - Arap çatışmasına benzetebilirsiniz. Yani bir bakıma Türk - Rum kavgasının eşliğine iteliyorsa nuz» demiş (Kıbrıs Türkleri bu duruma nasıl düştü?, F. Kaymak, İstanbul 1968 s. 45.) ve bilyönet politikasına karşı çıkmıştı. Fakat onun yerine 27 Ekim 1957'de Federasyon başkanlığına seçtirilen sömürge yönetimi başsavcısı Rauf Denktaş, İngilizlerin bu oyununu oynamaya dünden hazır dı. Dr.Küçük'ün hukuk danışmanı olan Denktaş, İngiltere'de yaptığı öğreniminden döndüğü zaman, Türklerin haklarını elde etmek için gerekirse silâhlanıp dağa çıkabileceğini söylemiş, sonra da savaç yardımcısı olarak sömürge yönetiminde görev almıştı. 1973 Şubat'ında yılanmış lider Dr. Küçük'ün uzaklaştırılması ile Kıbrıs Cumhuriyet başkanı yardımcılığına yükseltildiği zaman Denktaş'ın yayınlattığı «Resimlerle Denktaş» broşüründe bu görevi devralışı şöyle anlatılır: «1957 sonunda Türk liderliğini takviye etmek ve daha açık ve etkili görevler almak üzere başsavcılık görevinden istifa etmiş olan Denktaş, K.T. Kurumları Federasyonu Başkanlığına seçilerek bu teşkilatı organize etmiştir.»

İngilizlerin hazırlamakta olduğu yeni Kıbrıs planından tatmin olmayan Türk hükümeti, taksim tezine millî bir mahiyet vermek üzere bu tezi millî duygulara dayandırmak yoluna gitmiş ve 1955'denberi ilk defa olarak Kıbrıs mitinglerine izin vermiştir. Hükümetin bu yeni politikası, 1958 Haziran ve Temmuz aylarında tüm Anadolu'yu bir mitingler dalgasının kaplaması sonucunu vermiş ve yüzbinlerce kişinin «Ya taksim ya ölüm» haykırıları, Türkiye'yi bir baştan bir başa kaplamıştı.

Kıbrıs mitinglerini hükümetin teşvik ve tahrik ettiği bir gerçektir. 8 Haziran — 13 Temmuz arası Türkiye'de 43 mitin ve 10 kapalı salon toplantısı yapılmış, bu mitinglerde 790 kadar hatip toplam olarak 108 saat süren konuşmalar yapmışlar ve mitinglere 2.690.000 kişi katılmıştı. (13 Temmuz, 1958, Hürriyet)

Bu arada Türk basınında çıkan iki ilginç görüşü aktarmakta yarar görüyoruz. Ulus gazetesi yazarlarından Bülent Ecevit, 4 Nisan 1958 günü yayımlanan «Kıbrıs'ta yağmur duası» başlıklı yazısında Türklerin ve Rumların adada bir arada yaşayabilecekleri görüşünü savunuyordu. Yazar, Kıbrıs'ın bir köyünde Türklerin ve Rumların birlikte yağmur duasına çıkmasını ve akşama Türklerin, iki bin kadar Rumu kendi köylerinde ağırlamış olması olayını ele alarak «siyasal meseleler hal edilince» pekâlâ iki cemaatin birarada yaşamasını mümkün kılacak etkenlerin mevcut olduğunu öne sürüyordu.

Türk hükümetinin Kıbrıs politikası konusunda, anayasa uzmanı Prof. Nihat Erim de CHP Beyoğlu Gençlik Kolu'nun 15 Şubat 1958'de düzenlediği sohbet toplantısında yaptığı bir konuşmada, Kıbrıs Türklerinin adada bağımsız bir devlet kurmaları fikrini savunmuş ve ayrıca Türk - Yunan ilişkileri üzerinde de durarak, Türkiye, Yunanistan ve İsrail arasında bir federasyon kurulmasını önermişti. (16 Şubat 1958, Hürriyet)

«Takviye» edilen Lefkoşa'daki Türk liderliği de boş durmuyordu. 1958 yılı 1 Mayıs İşçi Bayramı gösterilerine katılan Türk ve Rum işçiler, antiemperyalist sloganlar haykırarak, Kıbrıs'ta barış içinde yanyana yaşayan iki toplum arasında İngiliz sömürge yönetimi ve onların düzenleyiciliğindeki Türk liderliğince başlatılmak istenen ayrılıkçı ve şovenist tutumu protesto ediyorlardı. İşte bu gösterilerin üzerinden bir hafta geçmeden, İngiliz emperyalistlerinin «böl-yönet» politikasının uygulayıcısı durumundaki Türk liderliği, gözü dönmüş paralı katillerini sol eğilimli Türkler üzerine saldırtmaya başladı. İleri ci Türkler bir bir öldürülüyor, canlarını kurtaranlar adayı terketmek zorunda kalıyor, uygulanan kanlı terör ve baskularla işçiler sendikalarından istifaya zorlanıyor. Bu dönemde aylardır İngilizler tarafından tezgâhlanan oyunlarla Türk-Rum çatışması başlatılıyor. Türklerle Rumların birarada yaşayamayacağı görüşü Türk liderliğince yaygınlaştırılıyordu. Toplumlar arası nefretli uyandırmak için İngiliz askerleri tarafından gecenin geç saatlerinde

Rum evlerinin duvarlarına «VOLKAN» yazılıyordu. Bütün bunlar yetmezmiş gibi İngilizlerce yakalanmış olan 40 kadar Rum, İngiliz kamyonlarıyla Gönyeli ovasına getirilip Türk tarlalarına salıverilirken, köye de Rumların ekinleri yakmaya geldiği bildirilip ekinler İngilizler tarafından yakılıyordu. Haber üzerine galeyana gelen Türkler toplanıp Rumlara saldırıyor ve çoğunu katliyordu. Bu olayın arkasından İngilizler tarafından bir tek Türkün bile bir ayı geçen hapislik cezasına çarptırılmaması dikkate değer bir nokta. Oysa o günlerde değil insan öldürmek, beraberinde hava tüfeği mermisi bu lundurmak bile 6 ay hapis cezasını gerektiriyordu. Gönyeli olayı İngilizler tarafından kısa zamanda örtbas edilmiştir. Bu dönemin ilginç olaylarından bir diğeri de 6/7 Eylül olaylarından esinlenerek hazırlanan 6/7 Haziran 1958 olaylarıdır. Türk Haberler Merkezine konağın bombanın patlaması üzerine Leşkoşa'nın Rum kesimine yürüten Türk gençleri tarafından 30 yerde yangın çıkarıldı, 13 kişi öldü, Lárna-ka'da iki Rum bıçaklanarak öldürüldü, Baf'ta dükkânlar yakıldı, Limasol'da gösteriler yapıldı. Bu olaylarla ilgili olarak R. Denktaş, 21 Aralık 1966 tarihli Milliyet gazetesindeki «Kıbrıs Cumhuriyeti nasıl kuruldu?» başlıklı açıklamalarında şu görüşleri savunur: «1958 Haziran olaylarının Türkiye tarafından tertiplendiği iddiası mesnetsiz bir iftiradır. Fakat bunu Kıbrıslı liderlerin emrivakilerle Türkiye'yi harekete geçirmek istemelerinin bir misali olarak görenler 'Aman, aynı şeyi yine yapmasınlar' korkusu ile, 1960-63 devresinde her söylediğimizi şüphe ile karşılayacak ve bize inisiyatif adına hiçbir şey bırakmayacaklardı! Bu yanlış teşhisin cezasını da 1963-65 yıllarında milletçe çekecektik.

Vali Foot'un bahsettiği olaylar 1958'in 6/7 Haziran akşamı T.C. Basın - Yayın Binasının önünde bir bombanın patlamasıyla başladı. Bina Girne yolundaydı. Rum semtine çok yakındı. Herhangi bir Rum istedikten sonra, buraya bir bomba koyabilirdi. *Cemaati harekete geçirmek isteyen herhangi bir Türk de bunu yapabilirdi.* Burada bu kadar yıldan sonra bir kere de ha belirtmek istediğim bir hakikat vardır,

Bomba olayından bizim haberimiz ve bu olayda bir duhulümüz asla yoktu. O günler heyecanlı günlerdi. Sık sık Türkler öldürülmekeydi. Gerilim yükseldi. *İngilizlerin bir 'Oyun yaparak' Taksim'den vazgeçmelerinden korkular vardı. Bombayı kim koymuşsa koymuştu.* Derhal vaka yerine toplanan yüzlerce Türk genci, soğukkanlılıkla bunun incelenmesini yapacak bir ruh hali içinde değildiler. Türkiye'ye ait bir bina tecavüze uğramıştı. Bir gövde gösterisi yapmak fikri ile yola döktüler. Rum tarafına yürüdüler. Rumlarla çarpışma başladı. Silâhsız bir cemaat silâhla mukabele görünce, yapabileceği şekilde düşmana zarar vermek yollarını aradı ve buldu. Rum dükkânlarını ateşe verdi. Rumların misillemesi olmasaydı bu vaka orada âdi bir polis vakası olarak bitecekti. Fakat Rumlar (sonradan Grivas'ın hatıratında yazıldığı gibi) böyle bir harekete ganimet bildiler. Türkleri sindirmek için harekete geçtiler.»

6/7 Haziran olayları ile ilgili olarak tutuklanan 16 Türk gencinin gizli duruşmada gece sokağa çıkmamaları koşuluyla salıverilmelerine karar verildi. Bomba ve cephaneye taşıma suçunun cezası ölüm olmasına rağmen tutuklanan bir Türk polisi 100 sterlin kefaletle serbest bırakıldı, sonra da ilk uçakla Türkiye'ye gitmesine yarımca olundu. Bu arada İngiliz bayrağını yurttan iki Rum gencine onsekiz ay hapis cezası veriliyordu.

Emperyalizmin Emrinde İki Örgüt

Kıbrıs halkının şovenist kışkırtmalarla birbirlerine düşürülmesinde, EOKA ile sonradan Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT) adını alacak olan VOLKAN'ın rolleri büyüktür. Liderliklerini Grivas ve Denktaş'ın yaptıkları bu iki faşist yeraltı örgütü, bir yandan enosis ve taksim gibi milliyetçi ve Kıbrıs gerçeklerinden uzak fikirler peşinde koşarken öte yandan da emperyalizmin Kıbrıs'taki toplumlara ayırma isteğine hizmet ediyorlardı. EOKA ve TMT'nin bir diğer ortak yanı da ilericilere karşı giriştikleri sindirici hareketlerdir. EOKA, Mart 1957'de İngilizlere karşı ilk

ateskesi ilân etmiş, ama öte yandan da Rum toplumuna mensup ilerici kişileri öldürüyor, köylere maskeli - silâhlı baskınlar düzenleyerek saldırılarını solcuların ailelerine de yöneliyordu. Özellikle 1958 yılında artan EOKA'nın soluçu avını protesto için adanın birçok yerinde EOKA'ya karşı gösteri yürüyüşleri yapılması bu saldırıları durduruyordu. TMT'nin Kıbrıs Türk ilericilere karşı Mayıs 1958'de uygulamaya başladığı kanlı terör ise Cumhuriyet Kurulduktan sonra da devam edecektir.

14 Temmuz 1958'de Irak'ta yapılan devrim ve bunun sonucu Irak'taki monarşik rejimin devrilmesi, Temmuz ortalarında bütün Ortadoğu'da büyük bir bunalmın doğmasına yol açmıştır. Irak Bağdat Paktından çıkıyor; Sovyetler Birliğinin Ortadoğu'da kontrolü ele alması söz konusu oluyordu. Bunu önlemek için Amerika bölgesine ilk defa olarak müdahale etti. Türkiye'deki ABD üslerinden Lübnan'a Amerikan askerleri taşınırken, Kıbrıs'taki İngiliz üslerinden de İngiliz askerleri Ürdün'e çıkıyordu. Harekât başarı ile sonuçlanmıştı; Türkiye'nin ABD'nin bölgedeki tek sadık dost olduğu anlaşılıyordu. Onun mükkâfatlandırılması ve güçlendirilmesi gerekiyordu.

Haberler Merkezi olayından bu yana toplumlar arası çatışmada ölü sayısı yüzü bulmuştu. Türkiye için parlak ve yeni bir yardım programı açıklandı. 359 milyon dolarlık yardımın 234 milyonu ABD, 25 milyonu Uluslararası Para Fonu, 100 milyonu da OEEC veriyordu. Türkiye'nin 800 milyon dolarlık dış borçları için de ödeme süresi uzatılıyordu. Başbakan Menderes tebrik ve teşekkür için Londra'ya uçtu.

«1958 olaylarından sonra TMT'yi kurarak Türk toplum direnişini yetkili ellerle teslim eden Denktas, devamı rapor ve beyanatlarıyla, geleceğini açıkça gördüğü (!) olaylara karşı Türk toplumunu ve Türkiye'yi uyarmaya çalışmış, bu çabada çoğu kez tek başına kaldığı halde görevinden şaşmamıştır» sözleri ile «Resimlerle Denktas» broşüründe tanıtılan bugünkü Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcısı ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı ve de Kıbrıs Türk toplumunun toplumlar arası gö-

rüşmelerdeki tek temsilcisi, 1955'lerde EO.KA'nın karşıtı (!) olarak kurulan yeraltı örgütü VOLKAN'ı sonradan TMT'ye dönüştürmüş ve fanatik milliyetçi Türkleri silahlandırarak günümüze kadar gelen Kıbrıs Türk toplumundaki anti-demokratik baskı gruplarının tohumlarını atmıştı. İki toplum arasında düşmanlığın artması ve gençliği fanatik milliyetçiler olarak yetiştirmek amacıyla yine Denktas tarafından kurulan ve basına taksim çıkırtkanı Türkiye Millî Gençlik Federasyonu Başkanlarından Celâl Hordan'ı getirdiği Kıbrıs Türk Millî Gençlik Teşkilâtını Menderes bile «Faşist bir teşkilât» olarak nitelendiriyor, Rumları tahrik edecek davranışlardan kaçınmasını tavsiye ediyordu. (Milliyet, Denktas açıklıyor... 23 Aralık 1966)

TMT'nin emperyalizmin Kıbrıs'taki maşası Rauf Denktas tarafından kuruluşu, 1 Ağustos 1971'de Lefkoşa'da yayınlanan «TMT'nin kuruluşunun 13. yılında» adlı dergide kendi ağzından şöyle anlatılır:

«TMT toplumumuzun bağrından kopmuş ilk mukavemet teşkilâtı değildir. Ancak ilmi esaslara göre örgütlenen, hedefi tayin edilmiş, bilinçli bir politika izleyen ve devamlılık kaydeden ilk kuruluştur; vazifeyi tamamen amatör gönüllülerden meydana gelmiş olan Volkan'dan devralmış, kısa bir zamanda ada sathına yayılmış ve kök salmıştır.

TMT'nin ilk kuruluş çalışması Rumlarla meskün bir yerde, mütevazı bir evde 3 kişi tarafından yapılmış; (Bunlardan biri Rauf Denktas, diğeri 1958—64 yılları arasında TMT'de Lefkoşa Bölge Komutanlığı Serdarı olarak görev yapan ve 1972 Ağustos'unda lösemiden öden Kemal Semiler, üçüncüsü de halen K. Türk Yönetimi Ankara Temsilciliğini yapmakta olan Rıza Vuruşkan'dır) ilk beyannamelerle ortaya çıkar çıkmaz gönüllülerin müracaatı ile süratle gelişmiştir. Bu örgütün kurulmasını gerektiren faktörler şunlardır:

1. EOKA'nın siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların enosis siyasetini güden bir yeraltı teşkilâtı halinde etkili faaliyeti karşısında Türk cephesinde hissedilen boşluk.

2. Halkımızın bölgesel ve birbirinden

ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görülen 'tek çatı'nın kurulması.

3. Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması ihtiyacı.

4. Uzun vadeli bir mukavemete geçebilmek için halka ve desteğe itimat telkin.

TMT bu faktörlerin gerektirdiği şekilde düşünülmüş, buna göre kurulmuş ve yaşatılmış bir örgüttür. Kurulduğu günden bu yana Kıbrıs Türkünün can ve mal emniyetini sağlamak yönünde olduğu kadar, davanın bilinçli bir şekilde takibinde de uhdesine düşeni yapmıştır ve yapmaktadır...»

Ortadoğu'daki karışık durumdan yararlanan çeteciler Grivas ve Denktas'ın önderliklerini yaptıkları EOKA ve TMT örgütleri tedhişçilik hareketlerini artırdılar.

Bu dönemde adada meydana gelen kanlı olaylar, bir yandan Türkiye'yi Kıbrıs'a öte yandan da İngiltere'yi ve aynı zamanda ABD'ni Kıbrıs sorununa bir an önce bir çözüm yolu bulmaya zorlamış ve sonunda NATO'nun öncülüğü ile 1959 Şubatı'nda bağımsızlık formülü ile meselenin kapatılmasına yol açmıştır. TMT, 14 Temmuz 1958'de yayımlandığı bir bildiri ile bütün Kıbrıslı Rumlara karşı savaş ilan ettiğini açıklarken, 5 gün sonra da Dr. Küçük ile Denktas, Türk hükümetine telgraf çekerek adadaki vahşet karşısında daha fazla hareketsiz kalınmamasını, 20 Temmuz'da da Dr. Küçük'ün Halkın Sesi gazetesinde yayınladığı bir yazıda, İngiliz yönetiminin Türk toplumunun varlığını koruyamaması nedeniyle Kıbrıs'a Türk askerinin gönderilmesini istiyorlardı.

Tedhişçilik hareketlerinin Türklere yöneltilmesinin bir diğer nedeni de Kıbrıs Türklerinin adanın 35. enlem derecesinin kuzeyine göç etmeyi gözönünde tutmaya başlamaları ve bu suretle fiili bir taksime gitme istemeleri olmuştur. Bu amaçla Türklerin göç edebilecekleri yerlerin saptanması için çalışmalar yapılmış ve hazırlanan bir göç planı Türkiye Dışişleri Bakanlığına gönderilmişti.

İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Ba-

bakanları, yayınladıkları bildirimlerle Türklerle Rumların şiddet hareketlerinden kaçınmalarını istediler. Emperyalist anlayışlardan verilen emirlerle 4 Ağustos'ta EO-KA, ertesi gün de TMT eylemlerini durdurduklarını açıkladılar.

Bağımsız Kıbrıs Formülü

«Tedhişin kanlı bir görüntüye bürünmesi, Amerika'yı da harekete getirmişti. Adaya yatışıklık sağlamak yolunda bir çözüm yolu «bağımsızlık» formülüydü. Bu formül Kıbrıs meselesine doğrudan çözüm yolu arayan taraflardan ne Türkiye'nin Taksim tezine, ne de Yunanistan'ın enosis sloganına benzeyordu, ne varki 1959 yılı başlangıcında, Amerika'nın bu yönlü baskısı arttı ve «Bağımsız Kıbrıs» deyimi gerçek bir slogan oldu.

Bu sloganın öne sürülmesi konusunda çeşitli tartışmalar başlamıştı: Amerika'nın sadece bir teklif öne sürdüğü söyleniyordu. Bilinen gerçek, aynı teklifin daha önce 1958 Eylül ayında, Makarios tarafından öne sürülmüş ve reddedilmiş olmasıydı.

Yine de, Amerika'nın teklifi, veya vermiş olduğu sanılan 'direktif' Yunan Başbakanı Karamanlis ile Türkiye Başbakanı A. Menderes'in birbirlerine yakınlaşmasına neden olmuş ve böylece, «Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temeli atılmıştı: 11 Şubat 1959 Zürih - Londra Antlaşmaları ile.» (F. Kaymak, a.g.y. s. 58)

Türkiye hükümetini beş yıl uğraştıran ve Türk - Yunan ilişkilerini kopma safhasına getiren Kıbrıs sorununun «Bağımsız Kıbrıs» formülü ile çözümlenmesi aynı konuyla on yıldan beri ilgilenen Türk kamu oyu için bir sürpriz niteliği taşıyordu, ama yıllardır artık bıkkınlık getiren bir konunun kapanmasından kimse de şükâyetçi değildi.

Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu, 28 Şubat 1959 günü TBMM'de yaptığı bir konuşmada yapılan eleştirileri şöyle cevaplıyordu: «Bir fedakârlık yaptık ise kâbütünü almamakla fedakârlık yaptık. Ama biz taksimi terketmekle bir fedakârlık yapmadık. Taksimi temin edip Yunanistan'la yıllar yılı mücadele etmekte, adada Türk

cemaatine egemenlik ve efendilik temin ettik. Ayrıca Türk anavatanının da emniyetini teminat altına aldık.»

Kıbrıs Türkleri ise şaşırılmıştı. Lefkoşa'da biri Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunan, öteki hâlâ daha «Ya taksim ya ölüm» sloganının söylendiği iki gösteri yapılmıştı. Taksim isteyenlerden bir grup, «Niye evlerinize gitmiyorsunuz?» diye soran Türkiye elçisi Burhan Işın'a «Sen niye gitmiyorsun?» diye cevap veriyordu.

1957 sonlarında, İngiliz emperyalistlerinin Kıbrıs halkının birliğini bozmak için yaptığı teklifleri reddederek görevini Rauf Denktaş'a devreden Faiz Kaymak anılarını derlediği kitabını şu cümlelerle bitirir:

«27 Ekim 1957'de K. Türk toplumu temsilciliği Federasyon Başkanlığı görevinden uzaklaşmış bulunuyordum. Yine de, Türk kamu oyunun konu üstündeki düşüncelerini öğrenmek istedim. Bu amaçla Ankara'ya geldim. Sayın İnönü «görüşme» isteğimi hemen cevaplandırdı. Konu üstündeki düşüncelerimi kısaca anlattım. Dinledi ve şöylece konuştu: «Birlik olunuz ve Rumlarla iyi geçinmeye bakınız. Ben bunu Doktora da, Denktaş'a da söyledim.» (s. 60, a.g.y.)

«Kıbrıs'ta yıllanmış kargaşalıklardan bıkmışlık getiren Türk halkı, 'bir yönetim kurulsun da n'olursa olsun' diyecek çizgiye, gelmişlerdi. Yunanistan'a ya da Türkiye'ye bağlanmak isteyip de, adadaki İngiliz gücünü söküp atmak uğruna çaba harcayanlar, ibret dolu bir ders almış gibiydiler. Eski İngiliz yönetimine özlem duyanlar da yok değildi!

Ne ki, şimdi kurulmuş, olan «Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinde, şanlı şerefli yerlere geçmek çabası önde gelmekteydi. İngiliz öldürmek, sabotajlarda bulunmak işi sona ermişti. İngilizler sınırları çizilmiş, nisan taşları dikilmiş üslerini yine elde tutmuşlardı. Yine Kıbrıs'ın her köşesinde pervasızca gezip doluşacaklardı. Bundan böyle, yeni Kıbrıs Cumhuriyeti mekanizmasını ellerine alacak olanların, halklarına verecek 'sermayesi' yoktur. Geleceğe umut katacak araçları yoksundular! Kampanya yarışına girişemeyeceklerdi. Yi-

ne de, Kıbrıs Devleti mekanizmasında görev almış olan her iki topluluğun temsilcileri rollerini oynamaya başladılar.

Bağdaşamayan iki ayrı toplumun amaç ve çıkarlarını birlikte yürütmek için hazırlanmış bulunan KIBRIS ANAYASASI, daha ilkadımda çürüklüğünü gösterdi; başarılı sonuçlara erişilmeden türlü çatışmalar başladı.

Bu kanlı çatışmalarda en çok zarar görenlerse, bugün salt Türkiye'nin yardımıyla yaşayabilecek bir duruma düşen Kıbrıs Türkleri oldu.»

18 Aralık 1958'de Paris'te yapılan NATO toplantısında Zorlu - Averof görüşmesinden 6 gün sonra EOKA ateşkes ilan ederek eylemlerini durdurdu. 1959'un ilk ayı içinde görüşmeler devam etti. 5 Şubat'ta Menderes - Zorlu ile Karamanlis - Averof Zürihte toplandılar. 6 gün içinde anlaşmanın ana hatları çizildi. Sonra iki Dışişleri Bakanı Londra'ya giderek durumu, İngiltere hükümetine bildirdiler. Kıbrıslıların kaderinin tayin edildiği Zürih görüşmelerinde ne Türkler ne de Rumlar temsil edilmemişti. Dr. Küçük ve Başpiskopos Makarios Londra'ya çağrıldı, fakat görüşmeleri alacak değildi, hazırlanmış antlaşmayı imzalamaları isteniyordu. Kıbrıslılar bir olup bitti karşısında kalmışlardı. 48 saat içinde anlaşma sağlandı. Makarios, «Antlaşmayı imzalamadığım takdirde adanın bir sömürge olarak taksim edileceğine inamıyordum, bunu önlemek için imzalamadım.» diyecekti sonraki yıllarda.

Türkler, Rumların kendilerini ayrı bir toplum olarak değil de, bir azınlık olarak görmek istediklerini iddia ederlerken, Rumlar da Londra Antlaşmalarının yapaylığından ve işlemeziğinden kuşulanarak bu Antlaşma ile Türklere verilen hakların, Türkler tarafından adanın taksimi yolunda kullanılacağından korkuyorlardı. Gerçekten de 1959 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, dünyada ilk defa çoğunluğun yönetimini anayasası ile kabul etmeyen tek ülke idi.

Lefkoşa'da taraflar arasında başlayan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası çalışmaları da görevlendirilen Rauf Denktaş, hâlâ ayrılıkçı tutumunu sürdürüyordu.

Kendi ağzından dinleyelim: «...Ben yine kendi tezimi savunmaya devam edince, Zorlu kızdı, «Yahu, sen ne zannediyorsun? Adada İktidar hükümet mi kuracağız? Bakanlar Kurulu çoğunluk kararı ile icrayı faaliyet edecek. Bu zaten böyledir. Değişen bir şey yoktur. Anlamıyorsunuz gitti. Bırakınız şu askerimiz adaya girsin» diyerek yine muhtemel bir Yunan ihtilalinden ve bunun Kıbrıs'a yapacağı tesirlerden bahsetti. Kararı katli idi. Averof ile Atina hava alanında anlaştığı şekli kabul edecektik. Yanından üzüntü ile ayrıldım. Türkiye bir şeyin baskısı altında idi. Fakat bu baskı ne idi, bunu bilemiyorduk.» (Milliyet, 20 Aralık 1966. Denkaş açıklıyor.)

Kıbrıs Anayasasına ek olarak bir de Garanti Antlaşması hazırlanmıştı. Buna göre kendisi NATO'ya bağlı olmayan Kıbrıs'ın bağımsızlığı üç NATO ülkesi olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından, enosis ve taksim isteklerine karşı garanti edilecek, bu amaçla Kıbrıs'ta Türk ve Yunan Alayları bulunacaktı. İngiltere ise zaten taksimli kendi adına gerçekleştirmiş ve adanın 256, 4 kilometre kare tutan iki bölgesindeki egemen askeri üsleri ne çekilmişti. Böylece Kıbrıs'ın bağımsızlığı NATO strateji çemberi içine sokularak yarı bağımlı bir hâle getirilmişti. İngiliz üsleri ve Amerikan dinleme istasyonları ada üzerinde kalıyor ve emperyalizmin çıkarları korunmuş oluyordu. İşbirlikçi Denkaş görevini yapmanın huzuru içindeydi. «1959'un ilk günlerinde açıklanan Zürih Antlaşmasının esaslarındaki Türk hak ve yetkileri ve özellikle Türk Alayının adaya çıkışı ile fillen desteklenmiş olan *Garanti Antlaşması, Denkaş'ın önsezilerine dayanarak yapmış olduğu tekliflerin Anavatan tarafından benimsenmesi ile mümkün olmuştur.* Denkaş'ın bir konuşmasındaki «Evlâtlarım beni Türk askerinin Kıbrıs'a yeniden çıkmasını sağlayan kişi olarak hatırlasınlar. Başka rahat istemem» sözleri Alay'ın Kıbrıs'a çıkışına verdiği önemli izah etmektedir.» (Resimlerle Denkaş)

İngiltere kesin olarak Kıbrıs'a bağımsızlık verme kararını aldıktan sonra ada

halkının kendi kendini yönetiminde Kıbrıs Türkleri güvenlik açısından çareler aramaya başlamışlar ve Zürih - Londra Antlaşmaları ile sağlanan aşırı garantileri almışlardı. Kıbrıs Rumları ise, bu garantilerin çoğunluk yönetimine karşı azınlığın imtiyaz kazanması şeklinde kullanılabilirlerinden endişelenmeye başlamışlardı. Türkiye'nin kendilerini desteklediğini ve adada Türk askerinin varlığına dayanan Kıbrıs Türkleri, ayrı bir toplum olarak, tam haklar istemeye başladılar. Bu haklar pratikte uygulanamaz veya tüm olarak devletin çıkarları ile çatışsa bile yine diretiyorlardı. Sınırlı bir bağımsızlık kazanan yeni cumhuriyet, birçok yeni anlaşmazlık konularını anayasa ile birlikte getiriyordu. Bağımsızlığın parlak günleri geçince, Rumlarla Türkler arasında ilk anlaşmazlıklar başladı. Ada halkının %81'ini oluşturan Rumlar, sadece enosis ten vazgeçmekle kalmamışlar, aynı zamanda halkın %18'ini oluşturan Türklere, dış siyaset, milli savunma ve mali işleri içine alan hayati konularda veto hakkı tanımaya mecbur olmuşlardı! En büyük güçlük, yönetimde %30, orduda %40 olan Türk oranlarının uygulanmasında çıktı. Her derecede iki memurlukları dolduracak sayıda eğitilmiş Türklerin bulunmayışı aksamalara yol açtı. Türk toplumunda yeni kadroların yetişmesini tekelciliği yüzünden önleyen Dr. Küçük, bu amaçla 100 genci Ankara'ya gönderip eğitmek istiyordu, ama geç kalmıştı. Üç yıl içinde 2000'den fazla atama, Anayasa Mahkemesine getirildi. Nüfus ve kadro azlığına bakarak Türklere verilen hakların fazlalığını öne süren Rumların, Anayasayı yeniden gözden geçirme istekleri artmış, Makarios konuyu görüşmek üzere Ankara'ya gelmiş, fakat iyi kabul görmemişti. Antlaşmaların uygulanmaması yönünde Rum tarafınca yürütülen milliyetçi kısırtmalar, Türk tarafının antlaşmaları kelime kelime uygulamak istemelerine yol açıyordu. İlk üç yıl içinde her iki taraf da kendilerini diğer topluma karşı korumak amacıyla silâhlândılar. Her iki toplumda fanatik milliyetçilerce sürdürülen tarihsel Türk - Yunan düşmanlığı ve günlük tahrikler, bulanık suda balık avlamak isteyenlerin işine yarıyordu.

İlerici Atılımlar ve Faşist Baskılar

27, Mayıs Devriminden sonra Türkiye'de gelmiş nisbi özgürlük havası, Kıbrıs Türklerini de etkilemiş ve ilerici Kıbrıs Türkleri tarafından Cumhuriyet'in ilân edildiği gün Lefkoşa'da yurtsever iki Türk avukatın yönetiminde yayımlanmaya başlayan «Cumhuriyet» adlı haftalık gazete, ilk sayısında yayın hayatı boyunca şu ilkelere bağlı kalacağını açıklıyordu:

1. Kıbrıs'ta barışın devamı için gayret sarfetmek, emek harcamak.

2. Toplum kalkınmamızın demokrasi ve hürriyet havası içinde yürütülmesini sağlamak.

3. Kıbrıs Türk köylü ve işçisinin haklarını daimi surete savunarak onları, daha iyi günlere hazırlamak.

4. Şahsi kin ve nefret dolu yazılara yer vermemek.

5. Her türlü bağımsız fikre sahifelerini açmak.

Kıbrıs'ta barışın devamı için olumlu tutum ve davranışlar içinde olmayan ve yıllardır Türklerin bir kabile gibi yönetilmesinden yana olan Türk liderlerini eleştiren, Kıbrıs'taki yabancı askeri üslere karşı çıkarak hükümetin tarafsız bir politika izlemesini isteyen bu gazete ve çevresindeki bir grup ilerici tarafından kurulan Kıbrıs Türk Halk Partisi denemesi de, henüz bir filiz halinde iken toplumun başına diktatör kesilenlerce kanlı bir şekilde sona erdirilecekti. Kıbrıs temsilciler Meclisleri Meclisinde Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Orhan Müderrisoğlu, 8 Şubat 1962 günü verdiği bir demeçte, «Ben zaten, şahsen memleketimizde siyasi parti kurulmasının aleyhindeyim. Aleyhindeyim derken maksadım şudur. Kuvvetli siyasi partilerin bu cemaata faydası olamaz. Anca cemaati böler.» demekteydi.

Emperyalizmin işbirlikçisi durumun, da olan Kıbrıs Türk liderliği ve ona bağlı faşist yeraltı örgütünce yeni dönemde de sürdürülen telefon ve mektup tehditlerine rağmen, Cumhuriyet gazetesi, okurlarına gerçekleri göstermeye başlamıştı. Örneğin 9 Ocak 1961 günü «Denktaş-Küçük diktasının oyunlarını polise değil, cemaatımıza şikâyet ediyoruz» diye yazan Ayhan Hikmet, Denktaş'ın yazıhanesine çağrılarak tehdit ediliyor ve TMT'nin gayri resmi yayın organı durumunda olan 13 Ocak günlü Nacak gazetesinde, «Kafanız ezilecekse bu, Türk gençliğinin bütçeği iştir.» ihtarını alıyordu. Ayrılıkçı ve söven Türk liderliğine karşı açtığı demokrasi savaşını yılmadan sürdüren, halkın artan destek ve ilgisi karşısında günlük yayın için hazırlıklara başlayan Muzaffer Gürkan (35) ve Ayhan Hikmet (33), 23 Nisan 1962 gecesi maskeli meçhul kişilerce öldürülmüştür. Aynı gece işlenen çifte cinayet, bütün adada büyük bir infial yaratmış ve toplum liderlerinin katılmadığı cenaze töreninde üçbinden fazla Kıbrıslı Türk, katilleri telin etmiştir. Gürkan ve Hikmet'in öldürülmesi olayı, başta Cumhurbaşkanı Makarios olmak üzere sağ-solcu tüm Rum liderler tarafından da en sert sözlerle kınanmıştır. Makarios verdiği demeçte şöyle diyordu: «Bu tüyler ürperdici çifte cinayetin, iki Türk camiiinde vuku bulan bomba infillâklerini soruşturmak maksadıyla özel surette tayin edilen soruşturma komisyonunun bilgi verilmesi için yaptığı müracaatın yayımlanmasından ve «Cumhuriyet» gazetesinin dünkü sayısında vatandaşları komisyona bilgi vermeye teşvik eden ve infillâklerden sorumlu kimselerin yüzlerindeki maskenin yakında kaldırılacağını açıklayan bir yazıdan sonra işlenmiş olması, ciddi düşünce ve endişelere yol açmaktadır.» Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Küçük ise Türk İzel Festivalinde çeşitli yorumlara yol açan ilginç konuşmasında şu cümleleri kullanmıştır: «Bu mutlu günde başka şeyler konuşmak ve sizle ri üzme istemiyorum. Fakat icbar edilirsem birçok şeyleri açıklayacağım.» (Akin, 3 Mayıs 1962)

Dr. Küçük, Denktaş'a oranla daha ilımlı sayılmaktaydı. Ama Denktaş'ın Başbakanı bulunduğu Türk Cemaat Meclisi'nin İrtibat Bürosu 30 Nisan tarihli bülendinde tecavüz ve öldürmelerden kesin olarak Rumları sorumlu tutuyordu.

Agustos 1960 — Ekim 1962 arası Türkiye'nin Kıbrıs Büyükelçisi görevini yapan Emin Dirvana, Kıbrıs Türkleri arasında da demokrasinin kurulması için gösterilen

tüm çabaları destekliyordu. 1964 Mart'ın da Milliyet gazetesinde yayınlanan bir yazı dizisi ve Denktaş'ın «Kıbrıs'ta işlenen hatalar» başlıklı yazısındaki suçlamalara karşı, 15 Mayıs 1964'de «Denktaş hakikatini tahrif ediyor» başlığı altında bu dönem hakkındaki gerçekleri dile getirmişti. Türk Cemaat Meclisi Başkanlığına getirilen R. Denktaş'ın görevi, Türk halkının ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını düzenlemektir. Oysa o, daha ilk günlerden Cumhurbaşkanı Yardımcılığında gözü olduğu için, Rum basınının ve Makarios'un her demecine karşılık vermekten geri kalmıyor, Türk ve Rum toplumları arasındaki barışın yıkıcısı oluyordu. Örneğin, 6/7 Eylül olaylarının yargılamasının 'Türkiye'de yapıldığı bir sırada, bu olayların Kıbrıs'taki benzeri olan 6/7 Haziran olaylarını, 27 Ocak Şehitler Günü yanında «milli mücadele günü» olarak kutlamak istemesi Dr. Küçük ve Dırvana'nın sert tepkisi ile karşılanmıştı.

Türk Kesimi Hızla Silhlandırılıyor

Kıbrıs Cumhuriyeti Savunma Bakanı Osman Örek, 1969'da Londra'da yayınlanan «Kıbrıs» adlı kitabın yazarı H. D. Purcell'e yaptığı açıklamaya göre, Türkler silah eğitime 1961 sonu ve 1962 başlarında başlamıştır. Nisan 1973'te Lefkoşa'da yayınlanan «Mücahit» dergisinde de H.Ş. Altay şöyle der: «...TMT yönünden 1960-63 devresi biraz da kendini toparlama ve güçlenme devresi oldu. Bu üç yıl içinde TMT, elemanlarını eğitti, silahlarını yeniledi, tek güç kaynağı saydığı Anavatanımızdan, her türlü yardım garantisini sağladı. Kadrolarını genişletti... Artık TMT, Kıbrıs Türkünün güç kaynağı idi. Oluşumu sona ermiş ve olgunlaşmaya başlamıştı. Artık TMT'ye düşen görev, her gün biraz daha güçlenmek ve bu adada yüzyıllardır yaşayan Türk toplumunun ideallerini gerçekleştirmektir. Bu ideal bir di ve tartışılmazdır. Kıbrıs Türktü ve eninde sonunda Türk ülkesine kopmaz bağlarla bağlanmalıydı.»

«1962 yılı Ocak ayı içinde, Türklere Ankara'yı sık sık telefonda aramalarından

kuşkulanan Rumlar, telefon görüşmelerini banda almaya başladılar. Türklere 2500'den fazla silahlı ve eğitilmiş bir güce sahip olduğunu öğrenmişlerdi. Vakit kaybetmeden onlar da karşı tedbirlerini almaya başladılar.» (Charles Foley, Legacy of strife, London, 1964, s. 166)

Makarios'un üç aktif yardımcısı olan Klerides, Papadopoulos ve Yorgacis Başpiskoposu ikna ederek «gizli bir Rum ordusunun oluşturulması kararını tasvip ettiriler. Rum milliyetçileri tarafından hazırlanan «Akritas Planı»nın amaçları, sonradan Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusunun ilk komutanı olacak olan Yunanlı General Karayannis tarafından 15 Haziran 1965 tarihli Ethnikos Kiryx gazetesinde şöyle açıklanmıştı:

1. Anayasadaki olumsuz kısımları değiştirmek.
2. Uluslararası antlaşmaları iptal etmek.
3. Self-determinasyon isteğini yenilemek ve onu savunmak.
4. Plebisit yolu ile enosisi gerçekleştirmek.

Zürich . Londra Antlaşmalarının uygulanmasında karşılıklı bir şüphe ve korku havası yaratılmıştı. Her bir taraf kendini doğabilecek yeni çatışmalara hazırlıyordu. Rum polisler, Türklere silah kaçırdıkları iddiasıyla evleri ve yollarda arabaları arıyorlardı. Türk gazeteleri, eski EOKA'cılarının sivil veya polis kıyafetinde Türk evlerinin aranmasında kullanıldığını öne sürüyorlardı. Türklere göre Rumlar kendilerini silahsızlandırıp, etkileri altına alacaktı; bunun için Türklere baskı altına alınmaları gerektiğini göstermeliydi.

Türkiye ve Yunanistan'da politik denge sızlık sürerken, Cumhurbaşkanı Makarios, Anayasanın 1959'da karşı çıktığı 13 maddesinin değiştirilmesi konusunda Yardımcısı Dr. Küçük'ten görüşme istedi. 16 Aralık 1963'te ise Türkiye hükümeti Anayasanın tek noktasının değiştirilemeyeceğini bildirdi.

21 Aralık gecesi Lefkoşa'da Rum polis devriyesince yoklanmak istemeyen Türk lumpenlerle (iki genelev kadını bir taksiföförü) polis arasında çekişme oldu. İki Türk öldü, bir polis yaralandı. Bu olay ba-

hane edilerek ertesi gün taraflarca geçitli kışkırtma olayları yer aldı. 23 Aralık günü Makarios, Türk liderleri ile ateşkes üzerinde anlaşmıştı, fakat ateşkes kesilmedi. Türkler kendilerini yönetmek için Rumların bir plân hazırladıklarını iddia ederek Rumlara karşı mevzilenmeye ve şehir içinde barikatlar kurmaya başladılar. Ateşin kesilmemesi üzerine 24 Aralık'ta Rum polisi ve çoğu eski EOKA'cı olan Rum siviller, Türk mevzilerine karşı geniş bir karşı saldırıya geçtiler. Türklerin Küçük Kaymaklı bölgesini etraftan sarmaları üzerine Rumlara eski EOKA'cı Sampson'un yönettiği saldırı sonunda bölgeyi ellerine geçirdiler. Türklerden bir çok kadın, çocuk ve yaşlı esir alındı, evler yağma edildi. 25 Aralık'ta Lefkoşa dışında üslenmiş olan Türk Alayı, Girne yolunda mevzilendi. O gece Türkiye'nin adaya çıkartma yapacağı haberleri yayıldı. 26 Aralık günü Türk ve Yunan Alayları bir İngiliz komutanın yönetimine verildi; Oluşturulan bu ilk barış gücünde Türkler ve Yunanlılar aktif bir görev almıyorlar, bu işi 2700 İngiliz askerine bırakıyorlardı. Şiddetli çatışmaların olduğu başkent Lefkoşa, harita üzerinde yeşil kalemle ikiye ayrılıyor ve günümüze kadar gelen yeşil hat çiziliyordu.

28 Aralık'ta Rauf Denktaş, Kıbrıs Cumhuriyetinin artık var olmadığını açıklıyordu. 1 Ocak 1964'de Cumhurbaşkanı Makarios, taraflara bildirmeden Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile olan anlaşmaları feshettiğini duyurdu. 5 Ocak günü Cumhurbaşkanı yardımcısı Dr. Küçük, adanın taksimini istedi ve Türk memurların hükûmetteki görevlerine dönmeyeceklerini açıkladı. 10 Ocak'ta da 35. enlemin taksim için ideal çizgi olacağını açıkladı.

15 Şubat'ta Londra'da toplanan konferansta Kıbrıslı Rumlara, Garanti ve İttifak Anlaşmalarını feshettiklerini, fakat üniforma teler devletin güçlendirilmesi ve korunmasını istediklerini bildirdiler. Adadaki Türk toplumuna din, kültür ve eğitim konularında özerklikle birlikte azınlık hakları güvencesi vermeye hazır olduklarını duyurdular. Rauf Denktaş, iki toplumun tamamen ayrılması ve adanın taksimini sa-

vunurken, Türkiye Başbakanı İsmet İnönü doğrudan doğruya taksim istemekten çok, Kıbrıs ekonomisinin bölünüp parçalanmaması için federal yapıda bir devletin kurulmasını öneriyordu. Taksim bir seçenek olarak Türkler tarafından terkedilmemişti, ama artık ilk resmi istek olarak Fe derasyon tezi üzerinde duruluyordu. Türk toplumuna ada topraklarının %38'inin verilmesi isteniyordu. (26 Mart 1965'te Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'a sunulan Plaza Raporu)

1963 olaylarından sonra da Kıbrıs Türk halkının demokrasi ve özgürlük mücadelesi sürekliliği olarak önlenmiş, liderler arasındaki çekişme ve suçlamalar, sen-ben kavgaları devam etmiştir. Kıbrıs Türklerinin adada varlıklarını sürdürdürebilmeleri için ekonomik kalkınmanın planlanması başta olmak üzere yığınla sorun bir kenara itilerek; toplumun ileri gelenleri, nüfuz mücadelesi için birbirlerine düşmüşlerdi, Dr. Küçük Lefkoşa'da viskisini yudumlarken, Denktaş da verimsiz görüşmeler için Londra - Lefkoşa - Ankara arasında dolaşıyordu. Adaya girişinin engellenmesiyle, Ankarada kalan Denktaş ile Küçük arasında ikilik daha da artmıştı. Kıbrıs'ta 1964-67 yılları arasında Türkiye'den gelen mali yardımla, her dereceden memur 30 sterlinle geçimlerini sürdürmeye uğraşırken, Denktaş Ankara'da 200 sterlinlik maaşı ile sürgün cezası çekmekte idi! Bu dönemde, Dr. Küçük sivil yemin sesini duyurmaya çalışarak, bir dizi manevra ile, «Türk Mukavemet Teşkilatı» lideri Kemal Coşkun'un Türkiye'ye geri çağrılmasını sağlamıştı. 24 Şubat 1967'de Kıbrıs'tan ayrılan TMT lideri, Kıbrıs hükûmeti tarafından 10 Mart 1966'da «Türk elçiliği ateşesi, dış sabotaj faaliyetleri yönetmektedir.» sözleri ile suçlanmıştı. (Herhalde Tribune, 11 Mart 1966) Nitekim Nisan 1967'de Kıbrıs hükûmeti, Kemal Coşkun'un bir İsviçre Bankasındaki hesabında 1.5 milyon TL. (60 bin sterlin) bulunduğunu, Larnaka'daki Shell petrol depolarına sabotaj yapan Fransız ajanlara 4 bin sterlin vererek hükûmetine 50 bin sterlin olarak hesap verdiğini açıklıyordu. 4 Mayıs 1967'de 1964 yılından beri yüksek öğrenimleri aksayan 438 Kıbrıslı öğrenci

de Türkiye'ye döndü. Aynı ay içinde Küçük'e sadık bakanların evleri önünde bombalar patlatıldı. TMT'nin yeni haftalık yayın organı Zafer gazetesi «Kendilerini li der sayanlara karşı en ufak bir güvenimiz yoktur» diyor ve o güne kadar efsanevi bir insan olarak tanıtılan ve gazetelerde değil resmi, isminden bile söz edilmeyen Kemal Çoşkun'un büyük boy bir resmini yayınlıyor ve Ankara'nın hata ettiğini ö. ne sürüyordu.

Romantik adaya sandalla çıkma de. neyi ile Kıbrıs Türkleri üzerinde etki yap. mak isteyen Denktaş, Kıbrıs'a girmesine izin verilmesinden sonra, TMT'nin kadrola. rında liderlik mücadelesini hızlandırdı. So. nunda birbirlerine düşen Kıbrıslı Türk li. derleri memnun etmek üzere adaya giden Türkiye'li diplomatların yardımı ile Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi kuruldu. Bu formüle göre Küçük'ün ayağını kaydırmaması müm. kün olan Denktaş sözde ikinci plâna iti. liyor, Yönetimin başkan yardımcılığına getiriliyordu. (30 Aralık 1967) Toplumun yönetimi yine aynı kadrolar elinde kalmış, Türk halkı açısından pek bir şey değış. memiştir. Sonradan Kıbrıs Türk Yönetimi adını alan bu kuruluş, geçtiğimiz aylarda Kıbrıs'ın yasal Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı girişilen faşist darbe harekâtı ve onun ardından gelişen kanlı olaylardan sonra «otonom»laşmış ve Kıbrıs'ın kuze. yindeki Türk bölgelerinin yönetimini sağ. lamaktadır.

Anti - Demokratik Seçimler

Yılların kökleştirdiği ve demokrasi il. kelerine ters düşen bir baskı rejimi altın da yönetilen Kıbrıs Türk halkının bugüne kadar demokratik bir seçim deneyi yaşa. mamış olması ilgi çekicidir.

1960 yılında yapılan ilk genel seçim. lerde, haktan yana hiç bir kişiye seçilme hakkı tanınmamış, Dr. Küçük'ün Milli Par. tisi ile K.T. Kurumları Federasyonunun birleştirilmesi ile oluşturulan «Milli Birlik Partisi»nin imtiyazlı sınıfa mensup aday. ları halka zorla seçtirilmiştir. «Cemaatimi zih bölünmemesi, birlik ve beraberliğin

sağlanması» gerekçesiyle tek liste ile se. çimlere katılan bu uyduruk partinin ne bir programı, tüzüğü, ne de bir parti örgütü bulunuyordu. 1970 yılında yapılan ikinci genel seçimlerde de aynı anti-demokratik tutum uygulanmış, bu kez de «Ulusal Da. yanışma Programı» adı altında toplanan adayların seçilmesi için Kıbrıs Türk Yöne. timi tarafından yoğun baskı ve propagan. da uygulanmıştı.

Cumhurbaşkanı yardımcılığı için 1960' da tek aday gösterilen Dr. Küçük, 1968 yılında çıkan ikinci aday M. Zekâ'nın a. daylığını geri çekmeye zorlanması ile yi. ne seçimsiz olarak görevine devam etmiş, ancak Şubat 1973 seçimlerinde Küçük'ün adaylığını koymaktan vazgeçmesiyle mey. dan, birlikte çalıştıkları ezeli rakibi Rauf Denktaş'a kalmıştı. Fakat 1971 başların. da kurulan «Cumhuriyetçi Türk Partisi» nin Genel Başkanı A. Mithat Berberoğlu' nun da Cumhurbaşkanı yardımcılığı için adaylığını koyması, Kıbrıs Türklerini is. tedikleri gibi yöneten Türk liderliğini ve buna bağlı baskı ve terör örgütü TMT'yi rahatsız etmişti. «Kıbrıs Türklerinin yıl. larıdır siyasi örgütlerden yoksun, gelişme miş bir siyasi düzen içinde adeta bir ka. bile biçiminde sevk ve idare edilmesine art. tık müsaade edilemez, edilmemelidir» di. yen CTP, kuruluşundan beri çeşitli baskı ve engellemelerle karşı karşıya bırakılı. yordu. Bu muhalefet partisi tarafından yapılan eleştiriler yönetim tarafından bü. yük tepkilerle karşılanıyordu. İki aday a. rasındaki tartışmalar Türkiye basınına da yansımış, CTP'ye karşı uygulanan anti . demokratik baskı ve yıldırma hareketleri sonunda, Berberoğlu son anda adaylığını geri çekmek zorunda bırakılmıştı. (7.21 Eylül 1973 Barış gazetesine Berberoğlu tarafından bu konuda geniş açıklamalar yapılmıştır.) Bu şekilde Kıbrıs Cumhurbas.kanı yardımcılığına seçim yapılmadan otu. ran Rauf Denktaş'ın tutumu, Kıbrıs Türk halkı arasında hoşnutsuzluk yaratmıştı.

Adaylıktan çekilmeye zorlanan CTP Başkanına yapılan baskılarla Kıbrıs Türk Yönetiminin yanlış tutumlarını eleştiren ve kınayan çeşitli makaleleri Türkiye basını. dan aktaran CTP'nin 5 sayılı bülteni ile

yasaklanan kitaplarla ilgili olarak parti üyeleri aleyhine açılan davalar için toplum olarak 1955 Kıbrıs lirası para cezası ödenmişti. Bugün de Kıbrıs Türkleri arasında Denктаş Yönetimine karşı yükselen muhalefet halk arasında gittikçe güç kazanmaktadır.

Kıbrıs Türk Yöneticileri, anti - demokratik tutum ve davranışların eleştirenlere karşı yasa dışı yöntemlerle, Kıbrıs anayasasının demokratik ilkeleriyle kişilerin temel hak ve özgürlüklerini zedelemekte; muhalif sesleri sindireyim derken işsizlik, pahalılık ve diğer sosyo - ekonomik sorunlara tutarlı çözüm yolları getirememektedirler. 15 Temmuz 1974'e gelinceye kadar Kıbrıs Rumları, faşist Yunan cuntasına demokrasî dersi verirken, ada Türkleri sömürge yönetiminden kalma kanunlarla susturulmak istenmekteydi.

Kasım 1967 olayları ile yeniden alevlenen ve Türkiye'yi seferberlik ölçüsüne varan hazırlıklara iten çatışmaların bitimiyle, Rumların dört yıldır Türklere karşı uyguladıkları ekonomik baskılar yumuşatılmış, Haziran 1968'de de ikili görüşmelere başlanmıştı. Kıbrıs Türklerinin kalınması için çeşitli atılımların yapılması gereken bu dönemde vatan millet edebiyatı sürdürülmüş, toplumun sorunlarına eğilinmemiştir. Rumlar ise, hiçbir şey olmamış gibi ilerlemelerine devam ederek, hükümet icraatına tüm ağırlıklarını koymuşlar. bunu bütün dünyaya duyurmak için olağan üstü bir çaba göstermişlerdir. Türklerin ekonomik hayatı gazoz ya da para-arsa ticaretini yapan kişilerin şahsi kalkınma planlarına bırakılmış, «yönetime bir kuruş vergi vermem» diyenler, para gücüne dayanarak liderlikçe korunmuşlardır. Ankara'nın gönderdiği yıllık 10 milyon sterlinlik yardımın 4.5 milyonu askeri amaçlara kullanılmıştır. Sıkıyönetime fazlasıyla alışmış Kıbrıs Türkü, yönetimi eleştirince, sanki bu doğrudan Türkiye'ye yapılmış gibi gösterilmek istenerek, «davaya zarar verir» gerekçesiyle susturulmuştur. Kıbrıs Türkleri arasında demokrasi oyununa izin vermeyeceğini bildiren Denктаş, çe-

şitli anti - demokratik uygulamalardan, kendi dışında bir kuruluş olarak nitelediği TMT örgütünü sorumlu tutmakta, kendi de masum güvercin pozuna bürünmektedir.

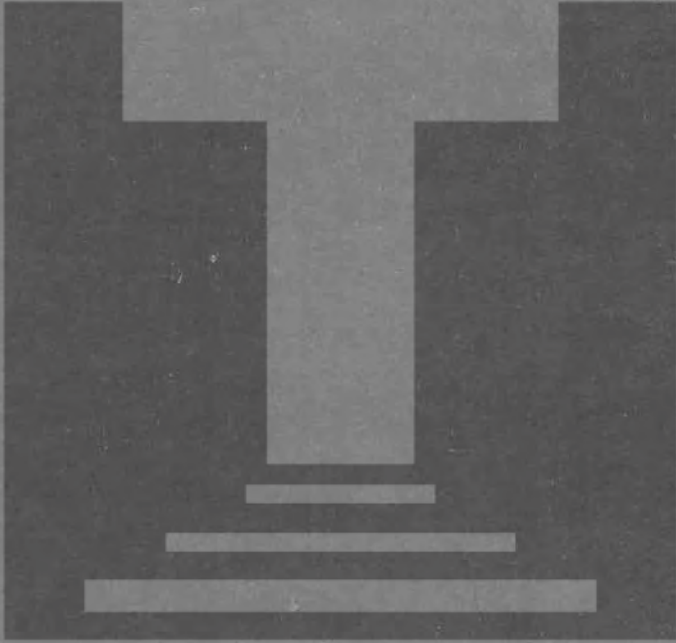
Ücretler ve maaşların gelişen yaşam koşullarına uydurulamaması, geçimi zorlaşan halkın dış ülkelere toplu göçüne yol açmaktadır. İnsanca yaşayabilmek için, darbeden önceki ekonomik duruma göre, aylık gelirin şehirlerde 118, köylerde 85 Kıbrıs lirası olması gerekirken, Türk böl. gelerinde uygulanan ücret politikası ile bir işçi ailesi ayda 35 lira ile geçinmek zorunda bırakılarak her türlü sosyal sigorta ve güvenlik haklarından yoksun bir halde yaşatılmaktaydı, Türk Amme memurları ise çalışma koşullarını düzeltmek amacıyla yasal grev haklarını kullanmaya karar verince, «silâhınız geri teperek işçiler gibi örgütlenme ve grev hakları uygulamada geniş ölçüde kısıtlanmaktadır. 1970 yılı başında Kıbrıs Türk toplu munda ilk grevi gerçekleştiren 500 ilköğretmenine ve sendika yöneticilerine yapılan baskılar hâlâ hatırlanmaktadır.

Gün geçtikçe biriken sosyo - ekonomik sorunları çözümlenmeyi başaramayan yöneticiler, her türlü ilerici düşünceye açık olan Kıbrıs Türk toplumunda uyanan muhalefeti saptırmak için K.T. İslam Cemiyeti, K.T. Milli Ülkü Derneği gibi kuruluşları desteklemekte, Zaman adlı faşist ve Turancı bir gazeteyi finanse etmektedirler. Türkiye'den adaya çağrılan kişileri belli bazı kimseler tarafından konferanslar düzenlenerek Kıbrıs Türklerine milliyetçilik dersleri verilmektedir.

İşte Kıbrıs Türk kesiminde anti - demokratik, faşist uygulamaların kısa bir panoraması... Faşist örgütler ve onları yönetenler, bugün her zamankinden daha fazla güç kazanmış görünüyorlar Kıbrıs sorununun gerçek çözümünü ise, Türk kesiminde sürdürülmekte olan anti - demokratik baskıların; halk uyanmasını, bilinçlenmesini diye çeşitli provokasyonlarla yaygınlaştıran şoven havanın; düşmanlıkların ve bütün bunların ardındaki emperyalist güçlerin ve maaşlarının tasfiyesinden geçiyor.

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜSTAV